

**Lukuni Ungu Tukumemu Topa
Panjirimumu
Luk
Lukuni Ungu Torumumunga
Ungu Pulu Mare**

Luk yu iye doktamuni Pol kinye andopa molorumu. Israel imbo naa mololimani yunge ungumu wamongo pilengei nimbelie Israel imbomanga ulu puluma moro tondopa nimbe topa panjirimu. Imbo koropa nolima tapopa umbuni meremele imboma tepa enge tipe Jisasini imboma pali kondo kolopa konopu mondorumu ulumu imbomani liko manjengei nimbe Lukuni i ungu tukumemu topa panjirimu. I torumu ungu tukumena Jisas ungu manda lepa nimbe ungu konolino lipelie nimu ungu awini peremo. Jisas orumumunga Goteni imboma mindili nolemala aulkena wendo ltimo ningo Gote kinye molopo kondamili lepamo ningo nokoko molkolio paa tono kolko molangei nimbelie ungu topa panjirimu.

I ungu kambu torono wali Jisasini nu tepa lipe tukundo lipelie nu paa konopu mondoromo liko manjiko tono kolani nimbe Goteni nu tepa kondopili.

Lukuni i pipiamu toru mele i tepa peremo nimu
1-2 Iye Awili Tiopilus, lino moromolo kombuna
Goteni oi nimu ungumu altopa Jisas kinye wendo

orumu uluma pulu polorumu wali kanokolio, Gotenga kongono teremele imbomani yunge ungu wendo orumumu linondo temane toko tiringi. Imbo awinini aku temanemu bukuna kamukumu molopili tamili ningo buk toringi. ³⁻⁴ Altopo nani temanemunga pulumu paa pilipo kondambo nimbo oi pulu polopa wendo orumu mele kape altopa wendo orumu mele kape akuma pali koropo pilipo kanoru. Akumunga imbo marenii Tiopilus nundo i teko wendo orumu temane toko ungu mane tirimelema paa paimbo konopu leani nani i unguma bukuna tepo wamopolio topo tiro.

Mulu kombuna ensel teni Jon Imbo No Ltindili mengele nimbe tirimu ungumu

⁵ Iye Nomi King Herot kombu Juda nokopa molorumu wali Gote popo tondorumu iye te molorumu, yunge imbi Sekaraia. Gote popo tondoringi imbomanga talape tenga imbi Abiya, Sekaraia yu aku talapemunga iye te. Yunge ambo Ilisabet Gote popo tondoringi imbomanga talape tenga lupe ambo te. Elonga wayenga kolepa Aron. ⁶ Aku ambo iye talo moloringili mele Goteni kanopa penga pilerimu. Eloni yunge ungu manema kinye Imboma teaio nimu unguma pali pilko liko teko kondoringili. ⁷ Nalo Ilisabet wangono perimu, bakulu te naa meringili. Elo amboi anda leko moloringili.

⁸⁻⁹ Walite Sekaraianga talapemuni Juda Imbomanga ningo Gote popo toko kalingi kongono tenderingi wali yu kape peya Gotenga kumbe

kerena aku kongonomu tenderimu. Aku ten-
deko molkolio ningimuni, Gote popo tondoringi
iyemani teringi mele nari pumbe mune toli
paura kekumu imbomanga nimbe kalondom-
balonje kanamili ningo kat mele teringi. Aku
tekolio Sekaraia yu kano kongonomu tendembalo
ningo kanoringi. Yu ulke tempel kiripina tuku
pumbe mune toli paura kekumu kalopurumu.
¹⁰ Aku tepa angilerimu wali imbo awini maku
toko Gote konge teko tawendo angilingi.

¹¹ Sekaraia mune toli paura kekumu kalopa
angilerimu wali kano paura kekumu kaloringi
alta polomunga imbo kindo Awilimunga ensel te
omba mona angilerimuna kanorumu. ¹² Akumu
kanopalie paa mini lterimu. ¹³ Aku wali ense-
lemuni nimbei, “Sekaraia, mini naa ltwi. Nu
Gotendo konge tereno kanomu Gote yuni piler-
imu. Nunge ambomu ungulu te kanopa limbelo.
Yunge imbi Jon ningo tiwi! ¹⁴⁻¹⁵ Yu molombalo-
munga nu kamele akoko pende tenio. Yunge
imbimu Awilimu kinye molombalo akumunga yu
mengele wali imbo awini tono kolonge. No wain
kinye we no enge nili kape paa naa nopili! Anu-
munga olona we tukundo molopili wali Gotenga
Mini Kake Telimu yunge konopuna omba molopa
manda tembalo. ¹⁶ Israel Imbomani Awilimu
oi tiye koloringi Jononi tembalo ulumuni altoko
Israel imbo awini konopu topele toko enonga
Gote Awilimu tenge tinge. ¹⁷ Oi Gotenga pro-
fet iye Elaija enge perimu mele yu aku tepa
molombalo. Akumunga yunge tembalo ulumuni
lapalini konopu topele toko, bakuluma konopu
mondonge. Gotenga ungu manema liko tui tir-

imele imbomani konopu topele toko, imbo toya tolimani liko manjiko teremele uluma tenge. Jon yuni tembalomunga Awilimu ombalo ningo imboma tumbi tiko molonge,” nimbe enselemuni Sekaraiando nimu.

¹⁸ Aku wali Sekaraiani enselemundo waltindipelie nimbei, “Na anda lepo nanga ambomu amboi lepa pora tirimbulu. Nunge nino ungumupe nani paimbo nino nimbo ambe tepo lipo manjimboya?” nimu.

¹⁹ Enselemuni topondopa nimbei, “Nanga imbi Gebriel. Na Gotenga kumbekerena angio. I kinye nundo nio mele Goteni aku teko nipuwi nimbe mundumona nundo ombo i ungu pengamu nimbo tiro. ²⁰ Nalo nani ungulu mengele nimo kolo toromonje ningo piltino kani i ulumu oi wendo naa opili nu ungu naa nili molonio. Pele wendo ombalo nio mele amboma bakulu keriteko molkolio meremelemanga walima omba purumo mele aku tepa walimu omba pumbelo wali paa paimbo wendo ombalo ltemo,” nimu.

²¹ Aku teko ungu ningo angilengili imbo tawendo angileringimani Sekaraia ulke tempelemunga kiripina tukundo oi pumo kano, welea wendo naa orumu ningo konopu awini liko munduringi. ²² Sekaraia wendo ombalie wali ungu naa nimbe kini kau ungu manda lerimu. Aku terimu ulu kanokolio Goteni ulke tempel kiripina ulte lipa ondomona kanomo konopu leringi.

²³ Altopa yunge ulke tempelena kongono waimu pora nimu wali ulkendo purumu.

²⁴ Altopa ambo Ilisabet kano bakulu molorumu

ulu lipe manjipelie oli kite pakera yu Imbomani naa kanangei nimbe lopeke tepa molorumu. ²⁵ Yuni nimbei, “Awilimuni na kanopa kondo kolopalie i ulumu temo lepamo. Imboma na kanoko keru pilingi kinye mai koloru ulu akumu Awilimu yuni lipe ltendemo,” nimu.

Mulu kombuna ensel teni Mariani Jisas mem-balo nimbe tirimu

²⁶ Ilisabet yu keru tepa molopili bakulu olona mondopili oli kite pakera omba pupili talo pakera tipemu ondopa angilerimu wali Goteni mulu kombuna ensel Gebriel kombu Galili tukundo ulke kombu Nasaret nilina lipe mundurumu. ²⁷ Akuna lopa kumbu oi naa tepa kanoli ambo wenepo te molorumuna lipe mundurumu. Kano ambo wenepomu yunge pulu lerimu imbomani yu iye te pupili ningo ungu tiringi, iyemunga imbi Josep. Kano iyemu yunge oi kaue te Iye Nomi King Devit. Ambo wenepomunga imbi Maria. ²⁸ Maria molorumuna Ensel Gebriel ombalie yundo nimbei, “Ambomu, nu moronona kanomboi oro. Gote Ola Iye nu kinye konopu noipelie, nu kinye molopili,” nimbelle nimu.

²⁹ Nalo kano ungumu pilipelie yu konopu pulumu lipe mundupelie i ungu nimomu ambele unguendo nimonje konopu lerimu. ³⁰ Enselemuni yundo nimbei, “Maria, Goteni nu kanopa penga pimo kani pipili naa kolowi! ³¹ Piliwi, nu keru teko molkolio ungulu te menio. Ungulumunga imbi Jisas ningo tiwi! ³² Yu iye nomi molombalo. Yu imbi tiko Paa Olandopa Moromo Gotenga Malo ninge. Yu Awili Goteni Yunge anda kolepa Devit Israel imbomanga iye nomi king

enge nilimu molorumu mele aku tepa molopili. ³³ Jekoponi kalopa ltimu Israel imboma yuni nokoromo ulumu lepa kau pumbelo. Yu iye nomi king awilimu molopa kau pumbelo,” nimu.

³⁴ Mariani enselemundo nimbei, “I nino ulumu ambe tepa wendo ombalona ninoya? Na iye te oi naa puli,” nimu.

³⁵ Enselemuni yundo nimbei, “Nu moloniona Paa Olandopa Moromo Gotenga Mini Kake Telimu omba yunge engemuni nunge olona ungulu te mondombalo. Akumunga ungulu kake teli meniomundo Gotenga Malo ningo imbi tinge. ³⁶⁻³⁷ Goteni manda naa tembalo ulu te naa peremo ungumu liko manjeni i nimbo timboi. Piliwi. Goteni nu tembo nimo mele paimbo tembalo. Ulu enge nili te lupe tembo nimbelie terimu mele nembo nunge pulu lemo ambo Ilisabetendo ambo wangono peremo nimele nalo kinye yu amboi wali bakulu keru tepa molopili oli kite talo pakera peremo,” nimo.

³⁸ Mariani nimbei, “Na Awilimunga kende-mande ambomu moro. Nuni nino mele aku tepa Gote yuni na kinye tepili,” nimu. Aku wali enselemuni Maria tiye kolopa yu purumu.

Maria yunge pulu lerimu ambo Ilisabet pumbe kanopurumu

³⁹ Aku wali Maria tumbi tipe kombu Judia distrik pumbe ulke kombu te mai pangi tenga ola lerimuna purumu. ⁴⁰ Pumbe akuna iye Sekaraianga ulkena tuku pumbelie ambo Ilisabet kanopa na oro nimbe kanguluringili. ⁴¹ Ilisabeteni Marianga ungu pilerimu wali yunge olona molorumu

bakulu puke topa ola pumbe mainye omba terimu ulumu lipe manjirimu. Kano wali Gotenga Mini Kake Telimu Ilisabet yunge konopuna pumbe molopa tope tirimu kinye ⁴² Ilisabet yuni ungu ola enge nimbe nimbei, “Ambo moromelemanga pali liko ongondoko, nu malo. Nunge olona moromo bakulu meniomu Goteni mane ungu tipili. ⁴³ Na ambo pengare moro konopu naa lendu nalo nu nanga awilimunga anumuni na kanoni onio. Aku terenomunga na kinye teko penga tirino. ⁴⁴ Na oro ninio ungu pilindu wali nanga olona moromo bakulumu tono kolopa puke topa ola mainye temo. ⁴⁵ Awilimuni nundo nimu ungumu pilkolio Yuni paa nimo mele tembalo ningo ipuki tirinu kani Goteni nu mane ungu tipili,” nimu.

Mariani tono kolopa kunana nimumu

⁴⁶⁻⁴⁹ Ilisabeteni nimbe pora tirimu wali Mariani nimbe,

“Gote yuni na yunge ambo kendemande mainye mololimu komu naa tindirimo akumunga nanga Tapa Lilimunga na tono kolopo Awilimu kapi nimbo imbi nimbo ola munduro!

Gote Enge Nilimuni na kinye ulu awili tendemomunga kinye moromelema kape altoko kalko liko molongemani kape nando Yu malo ninge.

Yu iye paa kake telimu. ⁵⁰ Yu pipili kolko moromele imboma yu kondo kolopa tapombai moromo.

Aku imbomanga anjiko anjiko kalko linge imboma kondo kolopa ⁵¹ yunge kimuni ulu enge nilima terimu.

Imbo eno none teko enonga konopuna enono kapi ningo moromele imboma yuni makoropa enonga konopuma bili bala tirimu.

52 Imbo nomi molko kombuma nokoko moromelema yuni topa mainye mundupe, we imbo imbi naa moromoma lipe ola mundurumo.

53 Engelena koromele imboma yuni olo tepili nimbe langi pengama tipe, imbo kamakoma mele tendekure kape naa tipe we pangei nimbe makororomo.

54-55 Yuni linonga pulu polopa oi ara kaue kame tembo nimbe mi lerimumu komu naa tindipe lipe manjipe molopalie, oi kaue Abraham kinye yunge yandopa yandopa kalopa ltimu imboma kinye enondo tembo nimbe mi lerimu mele tembaindo lino Gote yunge kendemande Israel imbo moromolo akuma yuni kondo kolopa lipe tapon-dombai tepa moromo,” nimu.

56 Maria Ilisabet kinye molopili oli yupoko omba purumu mele aku wali altopa Maria yunge kombundo purumu.

Ilisabet ungulu Jon merimu

57 Ilisabet bakulu membalo walimu wendo orumu kinye yuni ungulu te kanopa ltimu.

58 Yunge kombu tendeku imboma kinye yunge pulu lerimu imboma kinye Awilimuni yu kondo paa pulumu kolorumu mele pilkolio yu konopu tiko eno waye tono koloringi.

59 Wali ki talo tipe perimumunga imboma tukundo tukundo ongo maku tokolio ungulumunga kangu pundu te kopiko ltendeko molkolio

ningimuni, yu lapanga imbi manda leko Sekaraia tiemili ningi. ⁶⁰ Nalo ungulumunga anumuni molo nimbelie yunge imbi Jon nemili nimu.

⁶¹ Enoni yundo ningei, “Elonga pulu ltemo imbo tenga imbi aku tepa naa moromo kanomu,” ningi.

⁶² Kano wali enoni Lapani ambele konopu ltemonje, ambele imbi timbelonje, walipo pilemili ningo lapando kini ungu manda leringi wali ⁶³ yuni topondopa kini ungu manda lepalie pipia tieio nimbelie, yuni pipiana topalie nimbei, “Yunge imbi Jon,” nimbe torumu. Aku ulu kanokolio imbomani paa konopu awini leringi. ⁶⁴ Aku wali tumbi tipe yuni kerena altopa ungu nimbelie Gote kapi nimu. ⁶⁵ Kano wali yunge kombu tendekuna moromele imbomani mini leringi. Kombu Judia mulu kemboma polorumu kombumanga pali aku temanemu kau toliko puringi. ⁶⁶ I ulumu pilingi wali imbomani pali konopu liko mundukolio ningei, “Ulu aku tepa mele we naa teremo. Awilimuni i ungulumu kinye molopa enge tirimo lepamo,” ningo pilkolio “I ungulumu akilio iye ambe teli te molombalonje?” ningi.

Mini Kake Telimuni Sekaraia tope tirimuna Sekaraiani imboma ungu nimbe tirimu

⁶⁷ Mini Kake Telimu Jononga lapa Sekaraiana konopuna omba molopa manda terimu wali Sekaraia yuni Gotenga nimbe munduli ungu pilipe, altopa wendo ombalo mele imboma ungu nimbe tipelie nimbei,

⁶⁸ “Awilimu, Israel imbomanga Gote,

yu kapi nimbo yunge imbi ambolopa ola mundemili!

Yu omba yunge imboma tepa limo i pilipolio aku teamili!

⁶⁹ Gote yuni yunge kendemande linonga Iye Nomi King Devitini kalopa ltimu imbomanga iye enge peli te lino tepa lipili nimbe timo.

⁷⁰ Aku ulu wendo ombalomundo yunge iye profet akumani koro oi ningo panjiringi.

⁷¹ Yuni lino tepo liembo nimbe linonga opa pulu iyema topa mundupe,

lino kanoko keru pimele imbomanga kindo wendo limbelo ningi mele, kinye aku tembai teremo.

⁷²⁻⁷³ Linonga ara kaue kame kondo kolopa, linonga kalopa ltimu ara kaue Abraham kinye tembo nimbe mi lerimu ungumu komu naa tindipo,

niu mele aku teambo nimbelie aku tepa teremo.

⁷⁴⁻⁷⁵ Pipili naa kolko nanga kongonomu enge ningo tendeko, konopu kake tepili nani kanopo penga pio uluma kau maina teko mololiko pangei nimbelie

lino linonga opa pulu iyemanga kindo wendo limbo nimbe mi panjirimu mele teambo nimbelie aku ulu teremo.

⁷⁶ Nanga ungulu Jon, nuni Awilimunga kumbe leko pungo yu ombalo aulkemu akirindionona pilkolio,

imbomani altoko nundo Olandopa Moromo Gotenga nimbe munduli ungu nili iye profetemu morono ninge.

⁷⁷ Awilimu yunge aulkemu akirindembo ningolio nuni yunge imbomando i teko ningo tini:

Awilimu yuni enonga ulu pulu keru teremelema tiye kondopa eno tepa limbelo ningo, aku ungumu enondo ningo tinio.

⁷⁸⁻⁷⁹ Goteni lino kondo pulumu kolopalie lino tumbulu tolina molopo kololi aulkena moromolona wendo ombo

konopu wango nipili molopo konopu tendekuna pupili molomolo aulkena manda kanoko pangei nimbe

pa tendepili nimbe lino moromolona pa tendelimu lipe mundurumo,” nimbe Sekaraiani nimu.

⁸⁰ Ungulu Jon yu akopa awili lepa konopu enge nimbe molorumu. Yu oi imbo naa peli kombuna molopalie altopa pele Israel imbomanga kumbekere na wendo omba kongono terimu.

2

Mariani Jisas merimu ungumu

¹ Jon yu pamemu molorumu kano kinye Rom gavmanemuni nokorumu kombumanga pali Iye Nomi Awili Sisar Ogastasini ungu te nimbe panjipelie Rom gavmanemuni nokoromo kombumanga moromele imboma pali imbi lipo kambu tamili nimu. ² Kwirinius kombu Siria nokorumu iyemu molopili Rom gavmanemuni imbomanga imbima pulu polopa imbi lipe kambu torumu. ³ Ungu akumu Ogastasini nimbe panjirimu wali imboma pali enonga lapali kolepaleni kalko ltingi kombumanga yu mele mele eno puringi.

⁴ Iye Josep kombu Galili tukundo ulke kombu Nasaret molopa, aku ungu pilipelie wali, Nasaret tiye kolopa Kombu Judia pumbe yunge kolepa iye nomi king Devitini yu kalopa ltimu ulke kombu Betlehemendo purumu. ⁵ Akuna iltonga imbi talo mondangei pambili ningo yunge nondopa limbei ambo Maria kinye elo akuna puringili. Maria bakulu keru tepa molopili waye puringili. ⁶⁻⁷ Betlehem tuku pungolio, imbo ponenge ongo pepundala teringi ulkemu tengepeya terimumanga elo kongi donki kinye kaoma peringi ulkena pungo peringili. Akuna peringili wali Maria bakulu kuro torumu. Pele ungulu te kanopa ltimu. Aku ungulumu komo merimu. Kanopa lipelie maminye mare lipe okopa, ari tirimelema langi noli okolo tenga tuku noirimu.

Mulu kombu ensel te omba kongi sipsip tapu iye mare iye Kraist merimu ungu nimbe tirimu ungu

⁸ Betlehem kombu tawendo tenga kongi sipsip tapu iye mare era poinyemanga ipu leli enonga sipsipima tapu teko moloringi. ⁹ Kano kinye eno moloringina Awilimunga ensel te omba mona angilerimuna kanoko, Awilimunga pa enge nilimu omba eno moloringi kombu pa terimuma kanokolio, eno paa mini lteringi. ¹⁰ Nalo enselemuni nimbei, “Nani eno temane penga te topo timboi oro kani mini naa lteaio! I temanemu imboma pali tonu kolonge temanemu! ¹¹ Kinye oi molorumu iye nomi king Devitinga ulke kombuna ambo teni ungulu te memo. Aku ungulumuni imboma tepa limbelo. Yu Awilimu, Goteni imboma tepa lipili nimbe lipo mundumbo nimu Iye Kraist,

akupe yu. ¹² Bakulu kiki te maminyena okoko, kongi kao langi noli okolo tenga noingena pungo kanoko ltendekolio nani paimbo nimo lepamo ningo ipuki tinge,” nimu.

¹³ Aku ungu nimu kinye walitikale mulu kombuna ensel paa pulumu oi orumu enselemu angiltimona ongo mona angilkolio, Gotenga imbi ambolko ola munduko yu kapi ningolio ningei,

¹⁴ “Paa Olando Mulu Kombuna Ola Iyemunga imbi paa ola molopili! Maina imbo yuni kanopa penga pimo imboma, konopu ame topili molangei!” ningi.

Kongi sipsip tapu iyema pungolio Jisas meko nondoko moloringili kano puringi unghumu

¹⁵ Aku teko ningolio eno kongi sipsip tapu iyema tiye kolkolio mulu kombuna kelko olando puringi. Aku teko puringi wali sipsip tapu iyemani nendo yando ningei, “Lino Betlehem pumbo Awilimuni wendo omo nimo ulumu kanopamili!” ningi.

¹⁶ Aku ningolio walitikale pungolio, Maria Josep talo moloringilina kanoko, bakulu kikimu kongi kaomanga langi noli okolona tuku lerimuna kanoko ltenderingi. ¹⁷ Yu mongoni kanokolio, oi enselemuni eno aku bakulumundo nimbe tirimu mele imboma ningo tiringi. ¹⁸ Kano wali sipsip tapu iyema enoni ningo tiringi ungu pilkolio imbomani konopu awini liko munduringi. ¹⁹ Nalo Maria i uluma pali konopuna panjipelie lipe manjipe molorumu. ²⁰ Sipsip tapu iyema kelko yando ongolio ningimuni, enselemuni nimbe tirimu mele paa aku teko pilko kanokoliomunga

Gote kape nilko yunge imbi ambolko ola ltindiliko yando oringi.

Jisas imbi tiringi temanemu

²¹ Ungulumu kanopa ltimuna moloringili, wali kite yupoko pakera omba purumu kano kinye, wali ki talo tipemunga yunge kangu pundu te kopikolio, anumuni yu olona naa mondopili ensemuni yunge imbi i teko tiwi nimu mele lipe manjirimuna yunge imbi Jisas ningo tiringi.

Josep kinye Maria talo ungulu kiki Jisas meko Jerusalemando pungo ulke tempelena tukundo puringili wali wendo orumu ungumu

²²⁻²⁴ Josep kinye Maria talo, elonga kamukumu kake tepili molongele walimu wendo orumu kinye, Mosesini ungu mane tirimu te pilko liko tengilindo ulke kombu awili Jerusalem pungolio, kake tepili molongilindo kera mai lepo mele talo molo kera imili mele talo Gote popo toko kalangei nimbe ungu mane aku tepa nimbe perimu kanomu. Gote popo toko kalo pungili Awilimunga ungu mane nimbe peremo te lupe pilko liko tengilindo puringili. Aku ungu manemu i tepa:

Ungulu komomu kanoko lingema pali Awilimunga ningo yu tiengei, (*Kis 13:2,12*) nimbe perimu kanomu. Aku ungu manemu pilkolio iltonga ungulu komomu Gote Awilimu tiembili ningo Jerusalemando pungili Jisas meko puringili.

²⁵ Iye anda te Jerusalem molopili elo puringili, yunge imbi Simeon. Yu ulu keru te naa peli iye pengamu. Yu Gotenga ungu pilipe Gote popo toli iyemu. Yu Israel imboma molko

kondangei nimbelo iyemu kanombaindo nokopa molorumu. Mini Kake Telimu yunge konopuna tukundo molorumu. ²⁶ Mini Kake Telimuni yundo ungu te oi nimbeindo, nu oi we naa kolani, nu oi Awilimuni eno nokopa kondombalo iye te lipo mundumbo nimbe kanopa ltimu iye Kraist nimomu kanokolio wali pele kolonio nimu. ²⁷ Mini Kake Telimuni Simeon yu lipe mundurumu kinye yu Gote popo toko kaloli ulke tempelemunga purumu. Kano kinye Jisas anumu lapa talo ungu manemuni ungulumando teaio nimbe tirimu mele tengilindo ungulu Jisas meko ulke tempelemunga tukundo puringili wali ²⁸ Simeononi ungulumu kangulupe lipe Gote kapi nimbelie nimbei,

²⁹⁻³⁰ “Awilimu, imboma lipe tepa limbelo iye tironomu,

kinye nanga mongoni kando wali,
oi ninu mele wendo ombaindo
kinye na nunge kongono iyemu
konopu u nipili kolombo lepamo.

³¹ Kano Tepa Lilimu kombumanga pali imbomani kanangei ningo tereno.

³² Yu Israel Imbomanga tawendo moromele imbomanga pa tendembalo wali,
enoni nu liko manjinge.

Nunge Israel Imbomanga pa tendelimu molombalo wali,

aku imbomani imbi awili molopili,” nimu.

³³ Anumu lapa talo Simeononi Jisasindo nimu mele pilkolio konopu awini liko munduringili.

³⁴ Simeononi Goteni eno nokopa kondopili nimbelie anumu Mariando nimbei, “Piliwi! Goteni

yu lipe mundurumumunga, Israel imbo awini oi imbi molorumuma altoko mainye punge, awini oi imbi naa molorumuma altoko imbi molombalo. Aku Yu molombalo wali imbomani kanokolio yu umbulu tiko ungu taka tondonge. ³⁵ Aku wali, ambomu, nu kape ulu te wendo ombalo. Nunge kamelena mindili pulumu tembalo. Imbo pulumunga konopu lopeke teko lengema mona ltendembalo,” nimu.

³⁶ Gotenga ungu nimbe munduli imboma nimbe tirimo ambo profet te, yunge imbi Ana. Yu Israel talape Asa iye Panuelenga lemenu. Yu paa amboi lerimu. Yunge omenu iyemu waye molangili poinye kite yupoko pakera omba purumu wali kolorumu kinye yu ambo waimu molorumu. ³⁷ Yu maina molopili yunge poinye 84 perimu. Yu ulke tempelemu tiye naa kolopalie, waliwali kanona kau molopa ipu leli tangoli kape Gotenga imbi ambolopa kapi nimbe, wali awinimanga langi naa nomba Gote konge tepa kau molorumu. ³⁸ Simeononi Jisasindo ungu nimbe molopili eno moloringina kano ambomu yu ombalie Gotendo paa tereno nimu. Kano kinye Jerusalem imboma tepa limbeindo ombalo iyemu ombalo ningo nokoko moloringi imbomando, Ana yuni ungulu moromo mele ungu mare nimbe tirimu.

Josep kelepa Nasaretendo purumu temanemu

³⁹ Josep Maria talo eloni Awilimunga ungu mane nimbe perimu mele pali pilko liko tekolio ningilimuni, elo Jisas kinye kelko kombu Galili pungo elonga ulke kombu Nasaret yando oringili.

⁴⁰ Ungulumu akopa awili lepa enge nimbe yunge

konopu kekere nimbe molorumu. Goteni yu molopa kondopili nimbe mane ungu tirimu.

Ungulu Jisas Ulke Tempelena pumbe terimu mele ungumu

⁴¹ Jisas anumu lapa talo Israel imbomanga koro moloringi wai te, Gote Omba Israel Imboma Naa Topa We Kanopa Omba Purumu Waimu ningi, akumundo Pasova Waimu nimele, kano koro mololi waimunga poinye yaka nimbe wendo orumu wali elo ulke kombu awili Jerusalem olando puringili. ⁴² Ungulu Jisas molopili poinye ki yupoko omba purumu wali Pasova wai akumunga kano teko puringili mele anumu lapa talo kinye Jisas kinye waye olando puringi. ⁴³ Pasova waimu pali pora nimu wali anumu lapa talo ulkendo pungili puringili kinye ungulu Jisas anjo molorumu ulu elo naa kanoringili. ⁴⁴ Waye purumolo, imboma kinye oromo konopu leko, wali tendekumunga we pungolio ningilimuni, pele ipupene kala torumu kinye pungo elonga pulu lerimu imboma kinye we imboma kinye waye pungo moloringimando waliko pilko andoko kororingili. ⁴⁵ Yu naa kanoko likolio kinye Jerusalem altoko pungo kororingili. ⁴⁶ Koroko korokolio, pele wali yupoko tipemunga Gote popo toko kaloli ulke tempelena pungo kanoringili kinye yu akuna tuku molorumuna kanoko ltenderingili. Yu ungu manema pilko ningo tili iyema kinye waye moloringi, yuni enonga ungu ningima pilipelie, nendo ungu waltindipe molorumu. ⁴⁷ Yu enoni ningima pilipe ltimu mele kape, topondopa nimbe kondorumu mele kape,

imbo moloringimani pilkolio yunge lipe manjili paa pepamo ningo pilko konopu liko munduko mini lteringi. ⁴⁸ Yu kano ulkena tuku molorumu pungo kanoko mini lteringili anumuni yundo nimbei, “Ungulumu, ilto kinye peya pamili naa oli, ambe temona tenioya? Na andopo koropo koropo kelepolio lanie ilto mini ltembolo,” nimu.

⁴⁹ Kano kinye yuni anumu lapa talondo nimbei, “Elo kombuma pali ambe telka na andoko korongeleya? Na ya Aranga ulkena moromu konopu naa lengeleya?” nimu. ⁵⁰ Nalo yuni nimu ungu pulumu eloni naa liko manjiringili.

⁵¹ Yu elo kinye Nasaret mainyendo pumbelie nimumuni, elonga unguma pilipe tenge tipe molorumu. Yunge anumuni kano uluma pali konopuna panjipe pilipe molorumu. ⁵² Jisas yu akopa awili lerimu kinye yu lipe manjili kekere nilipe orumu. Yu Goteni kape imbomani kape kanoko paa penga pilko moloringi.

3

Jon Imbo No Ltindilimu omba terimu ungumu

¹ Iye Taiberius Sisar, Rom gavmanemuni nokorumu kombumanga pali, yu iye nomi awilimu molorumu. Yu kano kombumanga pali Rom iye nomi awilimu molopili poinye 14 omba pumbe poinye 15 tipemu wendo orumu wali yu aku tepa we molorumu. Kano poinyemunga Rom Iye Pontius Pailat kombu Judia imbomanga iye nokoli molorumu. Herot kombu Galili imbomanga iye nomimu molorumu. Herot angenu Filip kombu Ituria kinye Trakonitis talo imbomanga iye nomimu molorumu. Lisantias kombu

Apilini imbomanga iye nomimu molorumu. ² Eno aku kombuma nokoko molangei Anas kinye Kaiafas talo Juda Imbomanga ningo Gote popo tondoringi iye nomi awili talo molangili. Sekaraia malo Jon kombu imbo naa pelina molorumu kinye Goteni i unguma ni puwi nimu wali Jon nilipe wendo orumu. ³ Aku wali Jon yu pumbe No Jordan nekondo yakondo andopa imboma ungu mane tipelie nimbei, “Ulu pulu keru teremelemanga konopu topele toko no lieio! Aku tenge kinye Goteni enonga ulu pulu kerima tiye kondopa komu tindimbelo,” nimu. ⁴ Aku kongonomu Jononi terimu mele oi Gotenga profet iye Aisaiani nimbe torumu buk akuna moromo mele i tepa,

Imbo teni kombu imbo naa peli alako topa nimbelie nimbei, Awilimu ombalo aulkemu teko amenge tendeko yu andombalo aulkema tumbi tindeio!

⁵ Mai kemboma kinye mulu kemboma kinye akuko kalakulu tiko, kolo ltemomanga akuko pe tiko, aulke anakale manekale teremoma toko tumbi tiko, aulke ola mainye purumoma warake tonge.

⁶ Aku tenge wali Goteni lino molko kondangei nimbe lino molomolona tepa limbelo iye te lipe mundumbelo, kano iyemu linonga nimbe tendembalo mele imbomani pali kanonge, nimo, *(Ais 40:3-5)*

nimu.

⁷ Imbo awini Jon molorumuna yuni lino no ltindipili ningo ongei oringina kanopalie, Jononi eno iri topalie nimbei, “Eno imbo teko kenjili

waimbe waloma, Goteni eno tepa tombai teremomunga aku ulu naa tepili kani eno kowa pungo kolo toko no we lipeio ungu nari nimona oromeleya? ⁸ Konopu topele tonge lemo enonga tenge ulumuni aku ulu lipe ondopili. Enoni lino Abrahamenga kalopa ltimo imboma moromolo ningo aku teko naa neio. Nani enondo i tepo nio. Goteni kou imani lipelie Abrahamenga kalopa ltimu imboma manda apuwe timbelo. ⁹ Goteni unjoma peke tombaindo i teli oi loimu ola lipe tumbi tipe angimo. Unjo mongo topa tukume naa pembaloma peke topa tipena kalombalo,” nimbe Jononi aku tepa nimu.

¹⁰ Kano ungunu pilkolio kinye waltindiko ningei, “Kinye lino ambe teamiliya?” ningi.

¹¹ Yuni enondo topondopa nimbei, “Wale pakoli talo noirimele imboma enoni imbo wale pakoli te naa noingema moke teko tiengei! Langi kape aku tekola teaio,” nimu.

¹² Kou takisi lili iyema kape no liemili ningo oringi. Yuni ungu nimumu pilkolio yundo waliko pilkolio ningei, “Ungu Mane Tili Iyemu, lino ambe temolo kinye Gote yuni lino kanopa penga pilimbeloya?” ningi.

¹³ Yuni enondo nimbei, “Eno kou takisi likolio gavman yuni kou i teko lieio nimbe mako topa timbelo mele lieio! Enoni kolo toko mare ola panjiko ltimele mele altoko naa lieio,” nimu.

¹⁴ Kano kinye ami iye mare yu waliko pilkolio, “Lino kape ambe teamiliya?” ningi. Yuni topondopa nimbei, “Enoni imbomanga kou mone wapu lingeindo imbo te tepa kenjilimu ningo ungu kolo naa toko koipeni we naa taio! Gavmanemuni eno

kou timbelo mele liko nongo, taka liko molaio,” nimu.

¹⁵ Jononi terimu ulu kanokolio imbomani yundo konopu awini liko munduko, Goteni linonga ara kaue kamendo eno nokopa kondombalo iye te lipo mundumbo nimu iye Kraist kanomu i iyemunje ningo pilko moloringi.

¹⁶ Ningo pilingi ungu pilipelie Jononi topondopa enondo nimbei, “Nani imboma no kau ltindiro. Nalo iye te ombalomuni imboma tiltipe nani no ltindiro mele Mini Kake Telimuni, kinye tipemu talo ltindimbelo. Aku iyemu yunge engemu olandopa, nanga engemu mainyendopa. Yu iye paa awilimu, na iye mandopamu. Morombolo mele nembo: Kendemande imbomani enonga awilimunga kimbo su ka pilke tondoromele mele yunge aku tepo nani manda naa pilke tondombo. ¹⁷ Yu rais wit tiltili polona rais wit lemoma tiltipelie rais wit mongoma noiro ulkena tuku mongoma mepo pumbo noipo, ilkema kinye wit unjo nurupilima kinye lipo maku topo tipe naa kumbulupe nomba pepa kau purumona kalambo nimbe yunge rais wit tiltili fokomu lipe ambolopa moromo,” nimu. ¹⁸ Aku tepa mele ungu awinima nimbe Jononi imboma konopu topele tangei konopu makinjipe ungu tukumemu nimbe tirimu.

Heroteni Jon Imbo No Ltindilimu ka tirimu unghumu

¹⁹ Walite, pele, kombu Galili imbomanga iye nomi king Herot angenu iyemunga omenu ambo Herodias yu mangopa lipe ulu pulu keru lupe awini terimuma kinye Jononi nimbe para tipe yu iri

torumu. ²⁰ Aku ulu keru terimumanga lipe popo tipe te i tepa: Jon lipe ka ulkena panjirimu.

Jononi Jisas imbo no ltindirimu ungumu

²¹ Heroteni Jon oi ka naa tipili imbo awini Jon no ltindipe molorumuna ongo no ltingi wali Jisas kape omba no ltimu kala. No lipelie Gote kinye konge tepa ungu nimbe angilipelie muluna olando tipe kanorumu aku wali ²² Gotenga Mini Kake Telimu kera imili mele mainye omba yu molorumuna orumu. Muluna ungu te wendo ombalie nimbei, “Nu nanga konopu mondoro malo. Nu kinye nani konopu noiro,” nimu.

Jisasinga lapali kolepalenga imbima

²³ Jisas yu maina molorumu poinye 30 mele omba purumu kinye yunge kongono pulu polopa terimu. Imbomani Jisasindo Joseponga Malo konopu leringi. Josep yunge lapa Eli.

²⁴ Elinga lapa Matat. Matatenga lapa Livai. Livainga lapa Melkai. Melkainga lapa Janai. Janainga lapa Josep.

²⁵ Joseponga lapa Matatias. Matatiasinga lapa Amos. Amosinga lapa Nahum. Nahumonga lapa Esli. Elinga lapa Nakai.

²⁶ Nakainga lapa Mat. Matenga lapa Matatias. Matatiasinga lapa Semen. Semenenga lapa Josek. Josekenga lapa Joda.

²⁷ Jodanga lapa Joanan. Joanananga lapa Resa. Resanga lapa Serubabel. Serubabelenga lapa Sealtiel. Sealtielenga lapa Neri.

²⁸ Neringa lapa Melkai. Melkainga lapa Adi. Adinga lapa Kosam. Kosamenga lapa Elmadam. Elmadamenga lapa Er.

- 29 Erenga lapa Josua. Josuanga lapa Elieser. Elieseranga lapa Jorimu. Jorimunga lapa Matat. Matatenga lapa Livai.
- 30 Livainga lapa Simeon. Simeononga lapa Juda. Judanga lapa Josep. Josep lapa Jonam. Jonamunga lapa Eliakim.
- 31 Eliakimunga lapa Melea. Meleanga lapa Mena. Menanga lapa Matata. Matatanga lapa Natan. Natanenga lapa Iye Nomi King Devit.
- 32 Devitinga lapa Jesi. Jesinga lapa Obet. Obetenga lapa Boas. Boasinga lapa Salmon. Salmonenga lapa Nason.
- 33 Nasononga lapa Aminadap. Aminadapenga lapa Ram. Ramonga lapa Hesron. Hesroninga lapa Peres. Peresinga lapa Juda.
- 34 Judanga lapa Jekop. Jekoponga lapa Aisak. Aisakinga lapa Abraham. Abrahamenga lapa Tera. Teranga lapa Neio.
- 35 Neionga lapa Seruk. Serukenga lapa Reu. Reunga lapa Pelek. Pelekenga lapa Eber. Eberenga lapa Sela.
- 36 Selanga lapa Kenan. Kenanenga lapa Arpaksat. Arpaksatenga lapa Siem. Siemenga lapa Noa. Noanga lapa Lamek.
- 37 Lamekenga lapa Metusela. Metuselanga lapa Enok. Enokonga lapa Jaret. Jaretenga lapa Mahalalel. Mahalalelenga lapa Kenan.
- 38 Kenanenga lapa Enos. Enosinga lapa Set. Setenga lapa Adam. Adamenga lapa Gote.

4

Kuro kerimanga nomi Sataneni Jisas keru ulu

tepile nimbe tope tirimu temanemu

¹ Jisas no ltimu wali Mini Kake Telimu yu kinye omba molorumu kano kinye Mini Kake Telimu yunge konopuna paa molopa tengepeya tepili No Jordan tiye kolopalie, Mini Kake Telimuni yu kombu imbo naa pelina mepa purumu. ² Akuna Jisas kuro kerimanga nomi Satan omba yu keru ulu tepili nimbe tope tipili wali 40 omba purumu. Kano walimunga kere langi tendeku kape naa noli we molopalie, wali 40 omba purumu kano kinye yu engele kolopa molorumu.

³ Kano kinye Satan yu molorumuna omba yu toperope tipelie nimbei, “Nu Gotenga Malo lemo i kouma bret apuwe lepili niwi,” nimu.

⁴ Nalo yuni topondopa nimbei, “Gotenga Bukuna ungu nimbe peremo mele i tepa:

Imboma kere langi kau nongo molonge ulumuni
eno manda tepa koinjo naa mondbalo,
(Lo 8:3)
nimbe peremo kanomu,” nimu.

⁵ Kano kinye Sataneni Jisas yu lipe mepa pumbe kombu paa ola tenga anjipelie, yu mai kombuma pali walitikale lipe ondopalie, ⁶⁻⁷ yundo nimbei, “I kombumanga pali engema kinye mele pengama kinye Goteni nando nokowi nimbe oi tirimu. Ima nani imbo te timbo nindu lemo manda timbo. Nu na popo toko nanga imbi ola ltindinio lemo i engemu kinye mele pengama kinye nu lieni timbo,” nimu.

⁸ Kano kinye Jisasini yundo nimbei, “Gotenga Bukuna ungu nimbe peremo mele i tepa:

Gote enonga Awilimu kau popo toko imbi ola
lindiko, yunge kongonomu kau teko
molangei, *(Lo 6:13)*
nimbe peremo kanomu,” nimu.

⁹ Kano kinye Satan yuni yu lipe ulke kombu
awili Jerusalem akuna mepa pumbe, Gote popo
toko kaloli ulke tempelemunga mepa pumbe, aku-
munga paa ola tulepena mepa pumbe anjipelie,
yundo nimbei, “Nu Gotenga Malo lemo Goteni nu
lipe tapondombalo kani po ningo mainye puwi!
¹⁰ Gotenga Bukuna ungu nimbe peremo mele i
tepa:

Goteni yunge mulu kombuna enselemanu nu ongo
nokangei nimo.

¹¹ Enoni nu kou teni naa topili ningo nu enonga
kimani oko polko linge, *(Sng 91:11-12)*
nimbe peremo. Aku tepa nimu kani pilkolio aku
teko tewi,” nimu.

¹² Jisasini yundo topondopalie nimbei,
“Gotenga imbomando ungu te peya nimbe
peremola. Akumu i tepa:

Gote enonga Awilimu enoni yu manda manjiko
naa kanaio, *(Lo 6:16)*
nimbe peremo kanomu,” nimu.

¹³ Kuromanga nomimuni Jisas tope tipe pora
tipelie, altopo yu manda tope timbo wali tenga
ombo konopu lepa yu tiye kolopa purumu.

*Jisas kombu Galili Yunge kongono pulu mon-
dopa terimu ungumu*

¹⁴ Aku wali Mini Kake Telimunga enge am-
bolopalie Jisas kelepa kombu Galilindo yando
orumu wali Kombu Galili akuna andopa terimu

mele kombumanga pali yunge temanemu toko tilko andoringi. ¹⁵ Yuni Juda Imboma nombeya teko Gotenga ungu pilingi ulkemanga pumbe imboma ungu mane tirimu kinye imbomani pali yu kapi ningi.

Jisas Yunge kombu tendeku imbomani yu umbulu tikolio tongei teringi ungu

¹⁶ Jisas kombu Galili Imboma ungu mane tilipe andopalie, yu ulke kombu Nasaret oi molopa awi lerimuna kelepa orumu. Ombalie Juda Imbomanga koro moloringi wali kinye kombumanga pali enonga maku toko Gotenga ungu pilingi ulkemanga waliwali purumu mele Nasaret imboma Gotenga ungu pilingi ulke akuna aku tepa purumu. Aku wali yuni na bukumu kanopo nemboi nimbe ola angilerimu. ¹⁷ Gotenga ungu moromo bukuma nokorumu iyemuni Gotenga profet iye Aisaiani koro oi torumu bukumu lipe tirimu. Jisas yuni akumu lipe tukundo ungu molorumu te kanopalie nimbei,

¹⁸ “Awilimunga Mini Kake Telimu na kinye moromomu yuni nando nimbei,

Imbo koropama temane pengamu toko tikono, ka ulkena peremele imbomando wendo waio ningono, mongo keru leli imbomando imbo mongo angilipili kanaio ningono, mindili nongo moromele imboma mindili naa nongo, molko kondaio ningono,

¹⁹ Kinye i waina Awilimuni imboma kanopa kondo kolombalo waimu wendo oromo

ningo tilko andowi nimbe Mini Kake Te-
limuni aku tepa iye te imbi topalie nimu.”
(Ais 61:1-2)

²⁰ Ungu akumu buk kanopa nimbe pora tipelie bukumu altopa panga tepa bukumu nokorumu iyemu tipe, ungu te nemboi nimbe Jisas yu mainye molorumu. Imboma pali yu kau neme neme ningo kanoko moloringi. ²¹ Kano kinye yuni enondo nimbei, “Gotenga ungu buk kanopo nindu pilinge ungumunga Aisaiani wendo ombalo oi nimu mele, kinye wendo oromo,” nimu.

²² Moloringi imbomani yu iye pengamu, yu paa teremo ningo yu nimu mele pilkolio paa nimbe kondoromo ningolio konopu awini liko munduringi. Nalo mareni ningei, “Yu Josep malo kau, we iyere molo,” ningo yu konopu talo teko leringi.

²³ Jisasini yu molopa nimu ungu pilkolio yuni kolo toromonje ningo pilko yundo konopu keru panjiringi ulu lipe manjipelie enondo nimbei, “Ungu iko toromelemanga te nando i teko ningei konopu lteo. Nu paimbo dokta morono lemo nu kuro tombalo walimu nunu teko koinjo liwi. Nando ningei, Nuni ulke kombu Kaperneam ulu enge nilima terinu pilerimulu mele ya nunge pulu kombu Nasaret akuna aku teko tewi ningei,” nimu.

²⁴ Nilipe pumbelie nimbei, “Nani enondo paimbo i tepo nimbo tiro. Ulu pulu te tereleme mele i tepa: Gotenga nimbe munduli ungu nili profet iye teni yunge pulu kombumanga imbomando ungu nimbe tirimo kinye naa pilko liko liko tui tirimele. ²⁵ Nani enondo i tepo paimbo nimbo tiro. Elaija kinye Elisa taloni

teringili mele nembo! Elaija oi Gotenga ungu nimbe mundulima imboma nimbe tipe molopili ulu te wendo orumumu nembo! Goteni lo naa opili nimu kinye poinye yupoko kelepa oli kite talo pakera lo naa omba engele lerimu. Kano walimunga Israel kombuna tukundo ambo wai pulumu engele kolko moloringi. ²⁶ Aku wali Goteni aku ambo waima Elaijani tapopili nimbe naa lipe mundurumu. Nalo Israel tawendo lerimu kombu Saidon ulke kombu Sarefat ambo wai te tapopili nimbe akuna lipe mundurumu. ²⁷ Gotenga profet iye Elisa molorumu kinye Israel kombuna tukundo imbo awini kuro kendi norumu, nalo eno pali tendeku kape koinjo naa puringi, kuro kendi nomba we perimu. Kombu lupe Siria nili iye Naman kau kuro kendi norumu kinye Elisani yu tepa koinjo ltimu,” nimu.

²⁸ Aku tepa nimu ungu pilkolio Gotenga ungu pileringi ulkena tukundo moloringi imboma pali paa mumindili koloringi. ²⁹ Mumindili kolkolio ola angilko yu ulke kombuna wendo toko kiri tiko munduko, enonga ulke kombu lerimu kemberona meko pala pungolio waruna toko mainye mundungei teringi. ³⁰ Nalo yu eno maku toko angileringina takapunena eno tiye kolopa yu purumu.

Iye te kuro keru te konopuna molorumu kano kuromu Jisasini topa makororumu

³¹ Aku wali Jisas yu kombu Galili ulke kombu te Kaperneam nili akuna mainyendo purumu. Akuna Juda Imbomanga koro mololi wali sabat ningi kano walimunga Jisas Juda Imboma maku toko Gotenga ungu pileringi ulke kanona tuku

pumbe ungu mane tirimu. ³² Yu imbi mololi iyemani pipili naa kolko ungu enge ningo nimele mele aku tepa nimbe ungu mane tirimumunga imbomani pilkolio konopu liko munduringi.

³³ Kano kinye enonga ungu pileringi ulkena iye kuro keru te yunge konopuna molorumumuni ungu niwi nimbe tope tirimuna are nimbelie nimbei, ³⁴ “Ulke kombu Nasaret Jisas, nu lino kinye ambele ulumu teni onioya? Nu lino toko kondoni onioya? Nani nu lipo manjiro. Nu Gotenga Iye Kake Telimu,” nimu.

³⁵ Jisasini kano kuromu iri topalie yundo nimbei, “Nu ungu naa ningo ongo wendo pa,” nimu kano wali kuro kerimuni kano iyemu topa mainye mundupelie wendo omba purumu. Iyemu yu ulure naa terimu, we manda molorumu.

³⁶ Jisasini aku terimu ulu kanokolio imboma araya ningo, mini lteko, enongano nendo yando ungu toropo tokolio ningei, “I ulu ambele te tere-monje? Ulu koinjo te wendo oromo lepamo. Imbi molopa enge peli iyemuni teremo mele i iyemuni kuromando kape nimo wali kano kuroma yunge ungu pilko tenge tiko wendo oromele kani,” ningi.

³⁷ Kano wali, Jisas molopa terimu uluma anjo anjo temane toliko andoringina kule kule lerimu kombumanga imboma pali pileringi.

Jisasini Pitanga bamu ambomu tepa koinjo ltimu

³⁸ Gotenga ungu pileringi ulke kanomu Jisas tiye kolopa pumbelie, Saimononga ulkena tuku purumu. Akuna Saimononga bamu ambomu kuro topalie kangu tipe topa lerimuna Jisasindo liko

tapowi ningo waliko pilingi. ³⁹ Aku wali yu lerimuna pumbe angilipelie kuro pora niwi nimu wali kangi tipe torumu ulumu pora nimu. Kano ambomuni tumbi tipe ola angilipe wendo ombalie, oringi iyema langi tipe nokopa molorumu.

Jisasini imbo awini tepa koinjo ltimu

⁴⁰ Aku walimunga ipupene, ena pepumbei purumu kinye, kuro lupe lupe torumu imboma Jisas molorumuna meko oringi kano wali aku imboma eno yu mele mele kini noindipelie eno pali tepa koinjo ltimu. ⁴¹ Konopuna kuro kerimando ongo wendo paio nimu wali ongo wendo pungo ru ningolio ningei, “Nu Gotenga Malo morono lepamo,” ningi. Kuroma enoni yu aku teko imbi lekolio yu Goteni Imboma nokopa kondombalo iye te mundumbelo nimu iye Kraist ningo liko manjiringi kala yuni eno iri topa na moro mele imbomani naa pilengei nimbe enonga kerema pipi tirimu.

Jisas Galili kombu ungu nimbe tilipe andorumu

⁴² Ipu leli oi Jisas ola angilipe penando pumbe kombu ku leli tenga purumu kano wali imbo pulumu yu koroko kanoko ltendekolio ningei, “Lino peya kamukumu molamili! Tenga naa puwi,” ningo waliko pilingi. ⁴³ Yuni enondo topondopa nimbei, “Waye naa molomolo. Ulke kombu lupema waye pumbo Gote omba iye nomi king molombalo ungu pengamu nimbo tilipo andombo. Akumunga na maindo lipe mundurumu,” nimu. ⁴⁴ Aku tepa nimbelie yu Galili kombu ulke kombu lupe lupemanga pumbe Juda imboma

liko maku toko Gotenga ungu pilingi ulkemanga pumbe kano ungu pengamu nimbe tilipe andorumu.

5

Iye mare pulu polko Jisas lombili andoringi

¹ Walite, Jisas nomu Genesaret, aku nomu kulendona angilipe imboma Gotenga ungumu nimbe tirimu kinye pilingeindo eno yu angilerimuna pungo maku toko nondoko nondoko pungo molko pilingi. ² Kano wali yuni nomuna andoli sip talo nomu kulendona lerimu kanopalie, oma lili iyema oi nomu kulendona wendo pungo enonga oma lili munema kulumie toko moloringina kanorumu. ³ Sip te Saimon Pitanga, akuna tukundo pumbelie yuni yundo walipe pilipelie nimbei, “Sipimu alaye kolte pera tiko nomu tukundo munduwi,” nimu. Mundurumu wali aku sipimunga tuku yu mainye molopalie, no kulendona maku toko moloringi imboma ungu mane tirimu.

⁴ Aku ungu nimbe pora tipelie yuni Saimonondo nimbei, “Sipimu nomu imunana panjiko meko pungolio oma lingeindo oma lili wale munema nona mainye munduwi,” nimu.

⁵ Saimononi topondopa nimbei, “Iye nomimu, tumbulu tendekumunga oma lili kongono enge nimbo tepo molopo kombu tangoromolo nalo oma te paa naa limolo. Nalo nuni aku teko ungu nino kani munemu nona mainye mundembo,” nimu.

⁶ Munema nona mainye munduringi kinye oma pulumu munemanga tukundo ongo peringi kinye

munema kunduko sipina tukundo lingei teringi wali tungu nimbei terimu. ⁷ Aku wali enoni enonga oma lili kongono peya teli iyema, sip tenga lupe moloringima ongo liko tapangei waio ningi. Oringi kinye sip talo peya peko tiringi umbuni tepa nona mainye pumbei terimu.

⁸ Saimon Pitani aku ulumu kanopalie Jisasinga kumbekerena omba mainye tamalu pepalie nimbei, “Iye Awili, na ulu pulu keru teli iyemu. Nu na kinye kopu teko naa molko, puwi,” nimu. ⁹ Yu kinye yu peya moloringima kinye oma pulumu walitikale tangoli ltingi ulu kanokolio eno pungu pungu ningo mini lteringi Saimononi aku tepa nimu. ¹⁰ Sebedinga malo Jems kinye Jon talo elo Saimon Pita kinye kongono tendekuna teringili iye talo, elo peya mini lteringili.

Kano kinye Saimononi nimu ungu pilipelie Jisasini yundo nimbei, “Nu pipili naa kolowi! I teko oma ltino mele aku teko nanga imboma ltindeni,” nimu. ¹¹ Aku wali enonga sip talo nomu kulendona meko wendo ongolio, sip talo melema pali lepili tiye kolko Jisas yu lombili puringi.

Jisasini kuro kendi norumu iye te tepa koinjo ltimu

¹² Kombu Galili ulke kombumanga tenga Jisas molorumu kinye iye te kuro kendi awili tepa nomba perimumu omba Jisas kanopalie kumbekerena komongo topa pondopa mainye molopa yu konge nimbe nimbei, “Awilimu, na Koinjo pamboi konopu lenio lemo nuni na manda teko koinjo lieni,” nimu wali ¹³ Jisasini kano iyemu kini ambolopalie yundo nimbei, “Nu koinjo pani konopu

lteo kani koinjo puwi,” nimu. Aku tepa nimu wali kuro kendimu walitikale nomba kelerimu.

¹⁴ Jisas yuni kano iyemundo ungu enge nimbelie nimbei, “Nuni i ulu teromu imbo tendo kape paa naa niwi! Tumbi tiko pungo Gote popo tondoli iyemu nunge kangimu liko ondowi. Na altopo kake tepili molto kani, ningo Mosesini torumu bukumunga tukundo Goteni tewi nimbe panjirimu moromo mele pilko liko teniondo Gote popo toko kalowi nimu melemu Gote popo tondoli iyemundo kalowi ningo yu tieni! Pele imbomani nu kanokolio yu paimbo kake tepili moromo ltemo ningo pilengei kani nio mele i teli oi tepuwi,” nimu.

¹⁵ Nalo yuni terimu mele anjo anjo imbo pulumuni pilkolio, yu molorumuna tukundo tukundo ongo yu ungu penga nimumu pilengei ongo, yuni eno tepa koinjo lipili ningo oringi ulu kanopalie
¹⁶ wali mare yu eno oringina tiye kolopa kombu imbo naa peli tenga pumbe Gote kinye ungu nimu.

Jisasini kimbo ki kololi iyemu tepa koinjo ltimu

¹⁷ Walite Jisas yuni imboma ungu mane tipe molorumu. Awilimu imboma tepa koinjo lili engemu yu pepili molorumu. Farisi iyema kinye, Gotenga ungumanga pulumu pilko mane tili iyema kinye, kano Juda Imbomanga iye nomima yu ungu mane tirimumu pilko moloringi. Kano iyema, kombu Galili ulke kombumanga moloringima kinye, kombu Judia ulke kombumanga moloringima kinye, ulke kombu awili Jerusalem moloringima kinye, Jisas molorumuna ongo maku toko yu ungu mane tirimumu pilko moloringi. ¹⁸⁻¹⁹ Yu molorumuna

iyе kimbo ki kololi iye te taropelana ola lepili iye marenі meko ongei oringi. Imbo pulumu akuna tengepeya teko angileringi ulkena tuku Jisas molorumuna nondoko meko ongei pereko aulke te naa kanokolio, ulke tulepena pala pungo yu molorumuna turu toko ulkemu tekirikolio kimbo ki kololi iyemu taropela pali ka anjiko Jisas angilerimuna mainye munduringi.

²⁰ Enoni Jisas i iyemu manda tepa koinjo limbelo ningo pilkolio yu meko oringi ulumu Jisas yuni kanopa pilipelie kano iyemundo nimbei, “Nanga iyemu, nuni ulu pulu kerі terinu nunge konopuna peremoma lipo ltendero,” nimu.

²¹ Farisi iyema kinye, Gotenga ungumanga pulumu pilko mane tili iyema kinye, Jisasini aku tepa nimu ungu pilkolio pilko kerі pilko konopu kimbo tikolio, “I iye Gote ungu taka tondoromo iyemu nariya? Imbomani ulu pulu kerі teremelema lipo ltendambo narini manda nimbeloya? Goteni kau manda teremo,” ningo pilko konopu kimbo tiringi.

²² Kano kinye Jisasini eno aku teko konopu kimbo tiringi mele lipe manjipelie “Enoni aku teko ambe temona konopu kimbo tirimeleya? ²³ I iyemundo nunge ulu pulu kerima lipo ltendambo. nimbo kinye eno ulu te naa kanokolio we nimo konopu lengenje? Molo ola angilko kimbo kongono teko andowi nimbo kinye yu ola angilimbelona mona lembalo manda kanokolio aku tepa manda tembalo konopu lengeya? ²⁴ Nalo Iyemunga Malo enge peremomuni ya mai kombuna imbomanga ulu pulu kerima lipe ltendembalo manda tembalo ningo kanoko imbi tiengei nimbo,

ungu nimbomuni iyemu tepo koinjo liemboi,” nimu. Aku tepa nimbolie kimbo ki kololi iyemundo nimbei, “Nu ola angilko nunge tilimu, liko meko ulkendo puwi,” nimu. ²⁵ Kano kinye yu ola angilipe tamburumbu tilimu lipe mepalie, eno kanoko molangei omba pena pumbolie Gote kapi nilipe ulkendo purumu. ²⁶ Yu aku terimu ulu kanokolio eno pungu pungu ningo mini lteko Gotenga imbi ola ltindiko kapi ningolio, “Lino i ulu wendo oromo kandomolomu ulu paa te lupe lepamo. Oi walite aku tepo ulu te naa karomolo,” ningi.

Jisasini iye Livai, Na lombili owi nimu

²⁷ Aku wali Jisas pena pumbolie, iye te, yunge imbi Livai, kou takisi lipe molorumuna kanopalie yundo peya pambili lombili owi nimu kano kinye ²⁸ Livai ola angilipe kou takisi melema we lepili tiye kolopa yu lombili purumu.

²⁹ Livaini yunge ulkena Jisasinga langi awili te kandorumu. Akuna kou takisi lili iye pulumu kinye, we imbo mare kinye, Jisas Livai talo kinye kano langimu peya nongo moloringi. ³⁰ Aku teringina kanokolio Farisi iyema kinye, Gotenga ungumanga pulumu pilko mane tili iyema kinye, kano Juda Imbomanga iye nomimani Jisas yunge lombili andolimando ningei, “Eno kou takisi lilima kinye we ulu pulu keru telima kinye eno popo tiko molko ambe temona langi noromeleya?” ningo waltindiringi.

³¹ Aku teko ningi ungu pilipolie Jisasini enondo nimbei, “Koinjo moltomolo konopu ltemele imboma dokta moromona naa purumele. Kuro

toromo ningo pimele imboma kau dokta moromona purumele kanomu. ³² Nani imbo toya tolima na molombona wangei nimboindo mai kombuna naa oru, molo. Nalo ulu pulu keru teli imbomando eno ulu pulu keru teremele uluma tiye kolko umbulu tiko na molombona wangei nimboindo oru,” nimu.

Imbomani walite walite kere langi mi toko naa noromele ungu

³³ Imbo mare ongo Jisasindo ningei, “Jononga lombili andolima kinye Farisi iyema lombili andolima kinye takiraki langi mi toko naa nongolio Gote popo toromele kanomu. Nalo nunge lombili andolimani aku teko naa teremele, kere langi we noromele,” ningi.

³⁴ Aku teko ningi ungu pilipelie Jisasini enondo ungu iko te topa nimbei, “Imboma iye teni ambo limbeimunga langi nonge kalombalomundo ongo maku toromele kinye ambo limbelo iyemu eno kinye moromo wali eno mi tokolio langi naa nomolo manda ningeya? Manda naa ninge.

³⁵ Altoko, ambo limbelo iyemu eno molongena ongo wendo linge kinye kano walimanga kau, konopu keru panjiko langi naa nongeindo mi tonge. Oi manda molo,” nimu.

³⁶ Jisas yuni aku ungu nimbelie, ungu iko talo topalie nimbei, “Maminye oi te tungu nimo kinye linoni maminye koinjo kopili te lipo tungu nimo-munga naa topo tamburumolo. Imbo teni aku tepa topa tambulkanje kano maminyemu nona panjinge kinye maminye koinjo kopilimu kelo lepa li nimbelie maminye oimu kelepa ora tolka.

Koinjomu kinye oimu talo popo tiko manda naa tambulunge. ³⁷ Linonga imbo teni kape kongi meme kangimuni teli mingi oi tenga no wain koinjo naa koromo. Imbo teni mingi oi tenga no wain koinjo kolkanje kano no wainimu mingina tukundo pepalie ekele tembalo kinye kano mingi oimu naa akopa tungu nilka. Kano kinye nomu kape mingimu kape kamukumu bembo nilka. ³⁸ Akumunga no wain koinjo kongi meme kangimuni teli mingi koinjona kau koromolo. ³⁹ Iye teni no wain oi te nombalie kano wain oimu nomba penga pilipalie no wain koinjo waka naa kolombalo,” nimu.

6

Juda imbomanga koro mololi wali Sabat nimu unghumu

¹ Walite, Juda imbomanga koro moloringi wali sabat nili tenga, Jisas kinye yu lombili andolima kinye rais wit poinyemanga ongo puringi. Ongopungolio kano lombili andolimani rais wit mongomare nongeindo inie toko kikulu toringi. ² Akuteringi ulu kanokolio Farisi iyemani Jisas yundo ningei, “Piliwi! Koro moromolo wali Sabatemunga kongono naa teangei nimbe peremo unghumanemu ambe telka nunge lombili andoli iyemani toko tangondokolio aku teko tereameleya?” ningi.

³ Yuni enondo topondopa nimbei, “Eno Gotenga Bukuna tukundo anda kolepa iye Devitini terimu mele nimbe moromo temanemu kanokolio kano temanemunga pulumu naa pimeleya? Devit kinye yu peya puringimani engele kolkolio, ⁴ yu

Gotenga ulkena tukundo pumbe, Gotenga kumbekerena lerimu bret lipe nomba, yu kinye peya puringima tirimuna noringi. Kano bretemanga Goteni ungu mane tipelie nimbei, ‘We imbomani paa naa nangei! Israel imbomanga ningo Gote popo tondoli iyema kau nangei,’ nimbe peremo kanomu,” nimu. Aku tepa nimbelie nimbei, ⁵ “Iyemunga Maloni Sabat walimanga Awilimu moromo akumunga imboma teangei unguma manda nimbelo,” nimu.

Sabat wali tenga Jisasini iye ki kolopa taipo toli te tepa koinjo ltimu

⁶ Altopa walite, koro mololi wali Sabat tenga, Jisas omba Juda imboma liko maku toko Gotenga ungu pilingi ulkena tuku pumbelie ungu mane tirimu. Akuna iye te molorumu, yunge imbo kindo kolopa taipo toli molorumu. ⁷ Kano wali Farisi iyema kinye, Gotenga ungumanga pulumu pilko mane tili iyema kinye, kano Juda imbomanga iye nomima Jisasini Sabat walimunga imbo te tepa koinjo limbelonje naa limbelonje ningo yu liko kondoko moloringi. Koinjo limbelo kinye yu kot tendamili ningo eno aku teko konopu leringi. ⁸ Eno konopu leringi mele lipe manjipelie Jisasini kano ki kolopa taipo toli iyemundo nimbei, “Nu ya imboma kanongeindo ongo ola angiliwi,” nimu kinye iyemu yu akuna omba ola angilerimu.

⁹ Kano kinye Jisasini enondo nimbeindo, “Eno ungu te walipo pilembo! Koro mololi wali sabatemunga ambele ulu manda temoloya? Imboma tepo kondomolonje molo tepo kenjimoloya? Tepo

koinjo limolonje molo topo kondomoloya? Ambele ulu manda temoloya?” nimu.

¹⁰ Eno pali yuni neme neme nimbe kanopa aku tepa nimbelie ki taipo topa kololi iyemundo nimbei, “Ki tinio tiwi,” nimu kinye yu ki tinio tirimu kano wali kimu walitikale penga lerimu. ¹¹ Aku terimu ulu kanokolio mumindili awili teko kolko enoni enono nendo yandu ungu toropo toko ningei, “Tepa kenjirimunga yu ambe teamiliya?” ningo moloringi.

Jisasini kongono lipe mundumbelo iyema kanopa ltimu

¹² Walite ipu leli Jisas yu Gote kinye ungu nimbeindo mai kembo tenga ola pumbe Gote kinye ungu nimbe konge tepa molopili kombu tangorumu. ¹³ Ipu leli oi yu lombili andolimando waio nimbelie enonga iye ki yupoko nanga kongonomu teangei lipo mundembo nimbelie aku iye poka lipe kanopa lipelie enondo nimbei, “Eno nanga lipo munduro aposelema molangei,” nimu. ¹⁴ Kano iye aposel ki yupokonga imbima i tepa: Saimon yunge imbi te Pita, yunge angenu Andru, Jems kinye angenu Jon talo, Filip, Bartolomyu, ¹⁵ Matyu, Tomas, Alfusinga malo Jems, lino Israel imboma linongano gavman molamili ningi talape iye Saimon, ¹⁶ Jems malo Judas kinye, Jisas altopa lipe opa pule iyemanga kindo tirimu iye Judas Iskariot, aku iyema Jisas yunge aposelema.

Jisasini imbo pulumu tepa koinjo ltimu

¹⁷ Kano wali yu kinye yunge aposel iyema kinye mai kembona mainye oringi wali yu lombili andoringi imbo awini kinye, kombu Judia moloringi

imbo awini kinye, ulke kombu awili Jerusalem peringi imbo awini kinye, nomu kuta kulendo lerimu ulke kombu Tair kinye Saidon kano ulke kombu talonga peringi imbo awini kinye, yu molorumuna tukundo tukundo ongo liko maku toringi. ¹⁸ Yu temane penga topa, ungu mane tirimuna pilingeindo ongo, yuni eno kuro torumuma tepa koinjo lipili ningo oringi. Enonga imbo mare konopuna kuro keru perimuma oringi kinye tepa koinjo ltimu. ¹⁹ Imboma tepa koinjo lili engemu yu pepili molorumuna eno oringima pali yu ambolamili ningo yu molorumuna nondoko nondoko oringi. Aku wali ongo yu amboloringi kinye kano engemuni eno pali tepa koinjo ltimu.

Lino tono kolopo molomolo ungu pulumu kinye molopo kenjimolo ungu pulumu kinye Jisasini yunge lombili andolimando nimbe tirimu

²⁰ Kano kinye Jisas yu lombili andoringima kanopalie enondo nimbei, “Eno koropa purumuma Gote enonga iye nomi kingimu molopa eno nokoromomunga eno malo.

²¹ Eno kinye engele teremoma eno altoko walite olo tembalomunga eno malo. Eno kinye kola teremelema altoko walite owe tengemunga eno malo.

²² Iyemunga Malo ipuki tiko moromelema, eno nanga imboma moromelemunga we imbomani eno mumindili kolko yokeya tendeko enondo eno imbo keru ningo kenjiko, enonga imbima ningo keru ltendenge kinye eno malo.

²³ Aku ulu tenge wali Goteni linonga mele kande kande mulu kombuna noindirimona limolo konopu lekolio eno tono kolko pende

pende teko kimbo mundeio. Ambe temona eno teko kenjirimele iyemanga lapalini aku teko oi Gotenga ungu nimbe mundurumu profet moloringimando aku ulu teringi. Eno iye profetema kinye tendeku tiko molonge.

²⁴ Nalo eno kamako ltemelema, kinye eno oi mele noirimemanga konopu tiko moromele, al-toko aku teko naa molongemunga konopu keru panjiko molonge!

²⁵ Eno kinye olo teremoma altoko walite eno engele kolongemunga konopu keru panjiko molangei! Eno kinye owe teremelema altoko walite eno kola tengemunga konopu keru panjiko molonge!

²⁶ We imbomani pali eno kapi ningo enondo imbo penga waliwali ningema eno konopu keru panjiko molangei! Kano imbomani enondo ungu pengama ningo kapi ninge mele oi eno naa molangei koro oi Gotenga nimu ungu naa pilko we kolo toko imbo ningo tiringi imbo profetemando i imbomanga lapali kolepalemani aku teko ningila,” nimu.

Lino imboma konopu mondamili mele Jisasini mane tirimu

²⁷ Kano kinye Jisasini nimbei, “Ungu te kape nembo pileio! Eno enonga opa pule kondo kolko, eno teko kenjirimele imboma teko kondoko teaio! ²⁸ Enondo Imbo keru ningo molko kenjengei nimele imbomando imbo penga ningo molko kondangei neio! Eno mindili tirimele imboma Goteni lipe tapondopili ningo konge tendaio!

²⁹ Kumbekere ekondonga larauwe tombalo wali

topele toko ekondo kape larauwe topili neio. Nunge ali wale limbelo imbomu tukundo pakonio wale pakoli peya tiwi! ³⁰ Melema tiye ningo waliko pilinge imboma pali melema we tiwi nunge melema limbelo imbomundo altoko nanga yando tiwi ningo naa niwi! ³¹ Nuni imbomani na i teko teangei konopu lteno mele, eno nendo aku teko tewi!

³² Eno yando kondo kolonge imboma kau eno nendo aku tengge lemo ulu ambelemu teko kondongeya? Imbo ulu kerima terelemelemani kape nendo yando aku ulu terelemele kala. ³³ Enondo yando ulu wamba tengge imbomando kau nendo aku tengge lemo ulu ambelemu teko kondongeya? Ulu kerima terelemele imbomani kape aku ulu terelemele kala. ³⁴ Nanga melema altopa yando pundu topili konopu lekolio aku imbomando kau melema tingge lemo aku ulu ambelemu teko kondongeya? Ulu kerima terelemele imbomani enonga koni imbomanga melema tiko yando aku tepa tipili konopu leko melema tirimele kala. ³⁵ Aku teko molo. Nalo i ulu teaio. Enoni enonga opa pulema kape kondo kolko teko kondoko melema nendo yando pundu kalomolo konopu naa leko aku ulu teaio. Aku teko tengge wali Gote Olandopamunga bakuluma molkolio, yuni eno mele awinima timbelona linge. Gote yuni maina imboma aku ulu tepa moromola. Yu teko kenjirimele imboma kinye, yundo paa tereno naa nimele imboma kinye kanoma tepa penga tirimo. ³⁶ Enonga Lapa Gote teko kenjirimele imboma kape yu aku tepa kondo kolopa we tepa penga tirimo mele eno teko kenjinge imboma aku teko kondo kolko teko

penga tieio,” nimu.

Imbo te yu imbo kerimu ningo moke naa teaio

³⁷ Jisasini nimbei, “Imbo tenga ulu tembaloma imbo teni naa apurupili! Imbomanga uluma naa apurunge lemo Goteni enonga uluma kape naa apurumbelola. Imbo lupemando i teko teko kenjiringi ningo aku teko naa neio! Aku teko naa ninge wali Gote yuni enondo aku tepa naa timbelo. Enoni imbo lupemanga ulu kerima we tiye kondaio! Aku wali enonga ulu pulu kerima Goteni we tiye kondombalo kala. ³⁸ Enoni imbo lupema melema tieio! Aku wali Goteni eno aku tepa timbelo. Melema timbeindo koltalo naa timbelo, olandopa olandopa timbelo. Enoni anjo tinge ulu kanopalie eno yando aku tepa timbelola,” nimu.

³⁹ Jisasini enondo ungu iko te topa nimbei, “Mongo akuli iye teni mongo akuli iye te aulke manda lipe ondombaloya? Peya talo muru manda naa tolkaya? ⁴⁰ Ungu mane pilko mololi imboma enonga ungu mane tili iyemu liko naa ongondoromele. Oi ungu mane pilko pungo pora tikolio altoko enonga ungu mane tili iyemu manda leko moromele.

⁴¹ Eno angenalinga mongona nurupili te ltemona enoni karomele nalo enonga mongona enongano mele awili kango pipi tirimo naa karomele aku ulu ambe telka teremeleya?

⁴² Enonga mongona mele awili teni pipi tirimomu enoni naa kanokolio angenalindo ango, nunge mongona nurupili te ltemo wendo lindemboi ungu ambe telka nimeleya? Topele mapele imboma, enoni enonga mongona

Itemo mele awilimu oi wendo lieio! Altoko kanoko kondokolio angenalinga mongona ltemo nurupilimu manda wendo ltindengei,” nimu.

Unjo mongo toromomanga ungu ikomu

⁴³ Aku wali Jisasini ungu te kape nimbelie ungu iko pokore topalie nimbei, “Unjo penga te mongo keru manda naa tombalo. Unjo keru te mongo penga manda naa tombalo. ⁴⁴ Unjo mongo te kanokolio kano mongo torumu unjomu imbi manda tirimele. Amo nambo ningo, takeme manda londoko naa nolemala. Molo me te nambo ningo, maliembi manda meko naa nolemala. Amo lupela takeme lupela kanoko, me lupela maliembi lupela karomele kanomu. ⁴⁵ Aku tepala, ulu penga teremo imbo teni ungu penga yunge konopuna peremoma kau nimbelo. Nalo ulu pulu keru teremo imbo teni ungu keru yunge konopuna peremoma kau nimbelo. Konopuna pepa peko ltemo unguma kau kerena nimbelo,” nimu.

Ulke takoromele mele ungu ikomu

⁴⁶ Jisasini nimbei, “Nani nio unguma pilko liko naa tekolio enoni nando Awilimu we ambe telka nimeleya?” nimbelie pele yuni ungu iko te topa nimbei, ⁴⁷ “Imbo te na morona ongo i nanga unguma pilko liko tenge imboma moromele mele manda lepa nemboi. ⁴⁸ Iye te yunge ulkemu ingi nipili nimbe we mai kinye ukia kinye akupe tepalie, akuna mainye mai enge nilimunga ola kano ulkemu takorumu. Yunge ulkemu aku tepa takopa kondorimuna no topa kano ulkemu noni limbei lipelie wali manda naa terimu, we angilerimu. ⁴⁹ Nalo imbomani i nanga unguma pilko

liko naa tenge imboma eno iye te mele nemboi. Iye te yunge ulke we mai tamba nilina ola we takorumu. Altopa no topa ulke kanomu topalie paa topa kalakulu tirimu,” nimu.

7

Rom ami iye nomi te kombu Israel molorumu-munga kendemandemu Jisasini tepa koinjo ltimu

¹ Kano unguma imbomando pilengei nimbe pora tipelie Jisas ulke kombu Kaperneam tukundo purumu. ² Akuna Rom Imbomanga ami iye nomi tenga kendemande te yu paa konopu mondorumumu kuro awili tepa topalie yu kolombai tepa lerimu. ³ Kano ami iyemuni Jisas orumu ulu pilipelie yuni Juda iye awili mare lipe Jisas molorumuna mundupelie nimbei, “Nanga kendemandemu kuro awili tepa tomo kani ongo yu teko koinjo liwi,” nimu. ⁴⁻⁵ Jisas molorumuna enoni aku teko pungo ningi wali ungu te peya ningei, “Yu Israel iye te molo, nalo lino Israel imboma konopu mondopa, lino maku topo Gotenga ungu pimolo ulkemu yuni takondorumu. I ulu aku tepa teremoma ami iyemu yu kanopo penga pimolo iyemu kani yunge kendemande koltomomu liko tapondowi,” ningi. ⁶ Aku ningi ungu pilipelie Jisas eno kinye kano iyemunga ulkena pumbei purumu.

Kano ulkemunga nondopa orumu kinye kano ami iye nomimunga kanopa lili imbo marenu yu orumuna ongolio ningei, “Ami iye nomimuni i tepa nimo. Awilimu, na iye kerimu morona nu nanga ulkena onio manda naa tembalo. ⁷⁻⁸ Nu moronona na iye kerimu manda naa ombola. Na

iyeye teni kape nokopa moromo, yunge ungu pilipo lipo tero. Nani kape ami iye mare nokopo moro. Kano iyemanga tendo puwi nimbo nio kinye yu purumo. Molo owi nimbo nio kinye oromo. Molo nanga kongono iyemundo i teko tewi nio kinye yu aku tepa teremo. Aku tepala, nuni koinjo puwi ninio lemo nanga kendemandemu koinjo pumbelo kani nu aku teko niwi,” nimo.

⁹ Jisasini Rom ami iye nomimuni nimu mele pilipelie yu konopu awini lipe mundupelie topele topa yu lombili oringi imbomando nimbei, “Nani enondo i tepo paimbo nimbo tiro. I Israel imbomanga talapena wendo mololi iyemuni na ungu-muni kau manda tembalo konopu ltemo mele na kombuma pali, Israel kombuna tukundo, imbo tendekureni kape aku teko enge ningo ipuki tirimele mele paa naa karo,” nimu. ¹⁰ Aku nimu ungu pilkolio ami iye nomimuni Jisas molorumuna mundurumu iyema kano ami iyemunga ulkena yando ongolio kano kendemandemu koinjo pumbe molorumuna kanoringi.

Ulke kombu Nain iye te kolorumumu Jisasini topa makinjirimu

¹¹ Jisas ulke kombu Nain nilina purumu, yu lombili andolima kinye imbo mare awini peya puringi. ¹² Yu ulke kombu pape kerepuluna nondopa purumu wali Nene iye te kolorumu ono tenge taropela teko meko wendo pungei oringi. Kano kolorumu iyemu yunge anumu lapa taloni yu lomamu meringili altopa lapa kolorumu. Altopa yunge anumu ambo waimu molopili ungulumu yu kolorumula. Ungulu kanomu ono

tengeindo imbo awini anumu kinye kopu teko puringi. ¹³ Awilimuni ambomu kanopalie paa kondo kolopa yundo “Kola naa tewi,” nimu.

¹⁴ Aku wali yu imbo taropelamunga nondopa omba taropelamu omba ambolopalie meringi iyema we meko angilengei yuni nimbei, “Iye wenepomu nu makiliwi!” nimu. ¹⁵ Kano wali kolumu iyemu ola molopa yu ungu nimu. Kano wali Jisasini iye kolumumu lipelie iyemu yunge anumu tirimu.

¹⁶ Jisasini aku ulu terimuna imbomani kanoko mini ltekolio ningei, “Apa! Gotenga profet iye awili te lino moromolona wendo omo lepamo,” ningo Gote yunge imbi ola ltindikolio ningei, “Gote yunge imboma moromelena omba lipe tapondomo,” ningi. ¹⁷ I Jisasini terimumunga temanemu kombu Judia pali kinye Judia wendo kombu lupe lupema pali kinye pileringi.

Jon Imbo No Ltindilimuni Jisas narinje pilembo nimbe yu lombili andoli mare Jisas molorumuna lipe mundurumu

¹⁸ Jisasini terimu mele Jon yu lombili andolimani yundo ningo tiringi wali Jononi yu lombili andolimanga talo walio nimbelie nimbei, ¹⁹ “Goteni lipo mundumbo ombalo nimbe panjirimu iyemu nu, molo te lupe ombalomunga nokopo molamiliya nimbe i teko pungo nindipelio,” nimbe Jisas molorumuna elo lipe mundurumu.

²⁰ Kano iye taloni Jisas molorumuna ongo yundo ningili, “Jon Imbo No Ltindilimuni ilto lipe mundupelie nimbei, Goteni Enonga

lipo mundumbona ombalo nimbe panjirimu iyemu nu molo te lupe ombalomunga nokopo molamiliya nimo,” ningili.

²¹ Aku teko waliko pilko kanoko angilengili wali Jisasini kuro torumu imboma kinye, konopuna kuro keru perimu imboma kinye, mongo akuli imbo awini kinye, tepa koinjo lipe molorumuna kanoringili. ²² Altopa Jisasini elondo nimbei, “Elo Jon moromona nendo pungo elo kinye pilko kanongele mele yundo ningo tiengili! Mongo akuli imboma kelko kombu kanoko, kimbo keru leli imboma kelko ola angilko andoko, kuro kendi noli imboma kelko imbo kangu angilko, komu tili imboma kelko ungu pilko, imbo kololima kelko koinjo pungo molko, imbo koropama ungu tukumemu pilko moromele. Aku teko Jonondo ningo tielio! ²³ Na paimbo kano iyemu moro ningo ipuki tiko, konopu talo naa panjiko molonge imboma eno tonu kolko molko kondonge,” nimu.

²⁴ Jononi mundurumu iye talo nendo puringili wali Jisasini kelepa imbo awini maku toko moloringimando Jon molorumu mele nimbei, “Kombu imbo naa pelina Jon imbo no ltindipe molorumu kinye eno kano kombu imbo naa pelimunga mele ambelemu kanongei puringiya? Imbo, kambe mele poporomeni mepa andopa molorumuna te kanongei puringiya? Jon yu aku tepa mele molo. ²⁵ Aku tepa mele kanongei naa puringi lemo ambele mele kanongei puringiya? Iye te maminye paa pengama pakopa molorumuna kanongei puringiya? Jon yu aku tepa naa moromola. Imbo kamako molko, mele awini noiko, maminye paa penga pakoromelema

iyeye nomi kingimanga ulkena kau moromelena karomele kano. ²⁶ Aku tepa imbo te kanongei naa puringi lemo Gotenga profet iyeye te kanongei puringiya? Nani eno paimbo nio. Jon yu paimbo Gotenga profet iyeye te, nalo yu we profet te molo. Yunge kongono olandopamu.

²⁷ Yuni Goteni oi lipo mundumbo ombalo nimbe kanopa Itimu iyemunga aulkemu tepa wamorumu kanomu. Kano iyemu yundo Gotenga bukumunga tukundo nimbe peremo ungu te i tepa: Goteni yunge Malondo nimbei, ‘Pileio nanga ungu nindimbelomu nani nu punio aulkena yu kumbe lepo lipo munduro. Yuni nunge aulkemu tumbi tindimbelo,’ nimu, (*Mal 3:1*)

aku tepa mele bukuna nimbe peremo.

²⁸ Nani eno paimbo nio. Oi maina moloringi imboma Jon mele, te manda molo. Jon yu paa olandopa mele. Nalo kinye wai koinjo wendo oromo. I wai koinjomunga Goteni nokoromo imbomanga te paa imbi naa molombalo imbomu olandopa mele, Jon yu mandopa mele,” nimu.

²⁹ Jisasini aku tepa nimu ungu pilkolio we imboma kinye kou takisi lili iyema kinye Jisasini Jonondo nimu ungumu pilko penga pilko Gote kapi ningi. Kano imbomani oi Jon Imbo No Ltindilimuni nimu ungumu pilko penga pilkolio eno ulu pulu keru teringima umbulu tiko, konopu topele toko eno Jononi no ltindipili ningo no ltingi.

³⁰ Nalo Farisi iyema kinye, Gotenga ungumanga pulumu pilko ningo tili iyema kinye, kano Juda Imboma nokoringi iyema enoni Goteni Jon naa mundurumu ningo pilkolio, Goteni imbomanga

lipo taponidopo tendembo nimu ungumu pilko keru pilko umbulu tikolio altoko Jononi eno no naa ltindipili ningo no naa ltingi.

³¹ Aku wali Jisasini nimbei, “Kinye maina moromele imbomanga eno ambe tepa mele nimbo manda lepo nemboa. ³² Eno imboma maku toko moromele kombuna bakuluma kindipo nongo moromele mele. Kano bakulu aku tepa mareni nendo yando ningei, ‘Kunana nimolo nalo eno peya kunana nemili ungu naa ningi. Altopo kola temolo nalo eno peya kola teamili ungu naa ningi,’ ningo nimele.

³³ Jon Imbo No Ltindilimu ombalie kere langi kinye no wain kinye naa nomba, molopa naa kondorumu, nalo eno yu kanoko keru pilkolio ningei, yunge konopuna kuro keru peremo ningi. ³⁴ Nalo Iyemunga Malo ombalie kere langi kinye no wain kinye norumu ulu kanoko keru pilkolio ningei, ‘Yu kere langi awini nomba, no wain pulumu nomba, keke lepo topa teremo,’ ningolio altoko ningei, ‘Yu kou takisi lili iyema kinye, ulu pulu keru teremele imboma kinye yu peya tendekuna molamili nimbe teremo,’ nimele. ³⁵ Nalo Gotenga ungu lipe manjili ulumu pimele bakulumani ulu tukume tekolio Gotenga lipe manjilimu paimbo ltemo liko ondoromele,” nimu.

Ambo keru teni Jisasinga kimbo talo kulumie tondorumu

³⁶ Walite, Farisi iye te Saimon nilimuni Jisasindo langi peya nambili owi nimu wali yunge ulkena tuku pumbe akuna langi polona nondopa polo tenga mainye molorumu kano wali

³⁷ aku ulke kombuna molorumu ambo keru teni Jisas yu kano Farisi iyemunga ulkena tuku langi nomba molorumu pilipelie, yu kopongo wele paa penga te mingi pali lipe akuna mepa pumbelie, ³⁸ Jisas molorumuna umbulkondo kimbona nondopa kola tepa angilipelie, Jisas yunge kimbo talo kola mongona orumumani kulumie tondopa, ambo yunge pinyewe lapiemuni kano kimbo talo kulu tondopa, kimbo talo nunu nimbe, kopongo wel mepa orumu kanomuni kimbona ondopa kandorumu.

³⁹ Kano ulke pulu iye Farisi Saimon yuni ambo-muni aku terimu ulu kanopalie yunu konopu lipe manjipelie i iyemu paa paimbo Gotenga profet iye te molkanje i ambo yu amboltomomu moromo mele kinye ulu keru teremo mele kinye manda lipe manjipili na naa ambolko, ongo wendo pa nilka konopu lerimu.

⁴⁰ Jisasini Saimon konopuna lerimu mele lipe manjipelie yundo nimbei, “Saimon, nu ungu te nemboi,” nimu wali Saimononi topondopa nimbei, “Ungu Mane Tilimu, manda, niwi!” nimu.

⁴¹ Aku tepa nimu wali Jisasini yundo temane te topa nimbei, “Iye teni iye talo kou mone pundu anjipe tirimu. Te pundu awili 100 kina mele tipe, te 10 kina mele tirimu. ⁴² Altoko elo peya pundu manda naa toringili kinye iye pundu anjirimu kano iyemuni kano pundu talo we tiye kolopa ulure molo, yu tepili nimu. Aku nimumunga iye talonga narini yu konopu olandopa mondorumu konopu ltenoya?” nimbe Jisasini Farisi iyemundo aku tepa nimbe waltindirimu.

⁴³ Kano Farisi iye Saimononi yundo topondopa nimbei, “Pundu awili anjirimu iyemu, konopu lteo,” nimu wali Jisasini paa nino nimu.

⁴⁴ Kano kinye Jisasini topele topa kano ambomu angilerimuna kanopalie Saimonondo nimbei, “I ambomu kanowi. Na nunge ulkena tukundo ondu wali nuni kimbo kulumie towi ningo no naa tinio nalo i ambomuni nanga kimbo yunge kola mongoni kulumie tondopa, yunge pinyewe lapiemuni nanga kimbo kulu tondomo. ⁴⁵ Na ondu wali nuni na naa kangulunio nalo i ambomuni na morona ombalie wali temo mele nanga kimbo kangulupe moromo. ⁴⁶ Na ondu wali nuni nanga pinyewena kopongo wele liko wakulu naa kandonio nalo i ambomuni nanga kimbo talo kopongo wel penga teni wakulu kandondoromo. ⁴⁷ Yuni ulu pulu keru awini terimuma omba wendo pumomunga na konopu awili tepa mondopalie aku tepa temo. Nalo ulu pulu keru koltalo kau teremo imbomu yunge terimu mele omba wendo pupili nimbo iyemu konopu alaye tepa mondombalo,” nimu.

⁴⁸ Iye Saimonondo aku tepa nimbe pora tipelie, ambomundo nimbei, “Nu ulu pulu keru terinu nunge konopuna peremoma omba wendo pupili! Tiye kolopo altopo naa lipo manjimbo,” nimu.

⁴⁹ Aku nimu ungu pilkolio yu kinye langi nongo moloringi mareni yuni nimu mele pilko keru pilkolio enono nendo yando ungu i teko ningei, “I iye imbomani ulu pulu keru teremelema omba wendo pupili nimo iyemu yu nariya? Yu Gote konopu lepalie nimonje?” ningi.

⁵⁰ Kano wali, Jisasini ambomundo kamukumu nimbei, “Nani nu ulu pulu keru terinu mele omba

wendo pupili manda nimbo ningo ipuki tiko ninomunga na paimbo aku tepo manda lipo tapondoro kani nu konopu ame topili molko puwi,” nimu.

8

Ambo mareni Jisas nokoringi

¹ Aku wali pele Jisas pumbe, ulke kombu awilima kinye keloma kinye akumanga andopalie, Gote iye nomi king molopa imboma nokombalo ungu tukumemu nimbe tilipe, imboma ungu mane tilipe andorumu. Yu lombili andoli iye 12 kinye ² ambo mare kinye yu peya andoringi. Aku ambomanga mare oi kuro topa, mare oi kuro kerienonga konopuna perimu wali Jisasini eno pali tepa koinjo ltimu. Te, ulke kombu Makdala ambo Maria, oi yunge konopuna kuro kerii 7 moloringimando Jisasini ongo wendo paio nimu wali ongo wendo puringi. ³ Te, ambo Joana, Kusa omenu. Kusa yu kombu Galili iye nomi King Herotenga ulke tapu iyemu. Te, ambo Susana. Eno kinye we ambo awini kinye Jisas nokoringi. Aku ambomani enonga kou mone noiringima likolio Jisas kinye yu lombili andolima kinye enonga langi kinye melema pame teko liko nokoringi.

Iye teni rais wit mongoma tanda tirimu ungu ikomu

⁴ Walite Jisas molorumuna ulke kombu lupe lupe moloringi imboma tukundo tukundo ongo, maku toringi wali yuni enondo ungu iko te topalie nimbei, ⁵ “Iye teni rais wit mongo poinyena andopa tanda tirimu. Tanda tilipe andorumu wali mongo mare poinye aulkena mainye purumu

kanoma mare imbomani kimboni kambuluringi, mare keramani ongo liko noringila. ⁶ Langi mongo mare kou perimuna mainye pumbelie akuna no naa molorumu kani muli topa walitikale kolorumu. ⁷ Langi mongo mare tiri ka mele molorumuna mainye purumu. Tiri ka melemu wendo omba wit waloma aku topa, topa norumuna omba penga naa lerimu. ⁸ Langi mongo mare mai pengana mainye purumuma wendo omba mongo pengama topa, 100 mele torumu,” nimu.

Kano ungu ikomu topa pora tipelie ungu te peya nimbei, “Komu angilimbelo imbomani i nio ungu wamongo pileio,” nimu.

*Ungu ikoma ambe telka toronoya ningo Jisas-
indo ningo waltindiringi*

⁹ Jisasini aku tepa nimu kinye yu lombili andolimani yundo ningei, “Aku ungu ikomunga pulumu ningo tiwi!” ningi. Aku wali yuni enondo nimbei, ¹⁰ “Gote iye nomi king molopa imboma nokoromo kombumunga ulu puluma oi yunu pilerimu kano ulu puluma Kinye eno pilengei nimbelie eno ungu ikomanga puluma pilengei nimbe lipe ondoromo. Nalo

We imbomani mongoni kanokolio nalo kanoko imbi naa tinge. Komuni pilkolio nalo pilko imbi naa tiengei, *(Ais 6:9)*
nimbolio aku tepo enondo ungu nimboindo ungu iko topo kau nio,” nimu.

Iye teni langi mongo tanda tirimu ungu ikomunga pulumu

11 Aku tepa nimbelie yuni nimbei, “Aku ungu ikomunga pulumu i tepa: Langi mongo tanda tirimumu Gotenga ungumu. 12 Langi mongo mare poinye aulkena mainye purumu kanomanga ungu pulumu i tepa: Imbo mare Gotenga ungumu pimele wali kuromanga nomi Sataneni omba nimbei, aku ungumu kamukumu naa pilko liengei! Gote kinye tendekuna naa molangei nimbe enonga konopuna peremo ungu kanomu wendo ltimo. 13 Langi mongo mare kou perimuna mainye purumu kanomanga pulumu i tepa: Imbo mare Gotenga ungumu pilkolio walitikale konopu tiko kano unguma ltimele. Nalo eno pulkono naa mundukolio wali kano ungumu alaye kolte kau pilko moromele. Altoko eno konopuna umbuni tembalo wali molo Sataneni omba manda manjipe kanombalo wali, eno pimele ungumu tiye koromele. 14 Langi mongo mare tiri ka mele molorumuna mainye purumu kanomanga pulumu i tepa: Imbo mare Gotenga ungumu pilkolio altoko pungo ya mai kombuna uluma konopu mondoko, konopuna umbuni teremo mele pilko, kamako ltemele mele pilko tekolio, altoko Gotenga ungumu komu tindiko molko pimele ungumu teko tukume naa panjirimele. 15 Langi mongo mare mai pengana mainye purumu kanomanga pulumu i tepa: Imbo mareneni Gotenga ungumu pilkolio kano ungumu kamukumu liko ipuki tikolio enonga konopu penga pepili molko, konopu kake tepili molko, enge pepili moromele. Kano imbomani langi mongo 100 torumu mele, kano imbomani aku teko Gotenga ungu pilko tukume panjirimele,”

nimu.

Tipe lamemunga ungu ikomu

¹⁶ Jisasini ungu iko te peya topa nimbei, “Imbomani tipe lam kandokolio mingina tuku naa panjiko polo maindo wele naa mondoromele, molo. Imbo ongema kombu kanangei ulkena tuku pa tepili ningo polona ola noirimele. ¹⁷ Aku tepa mele, kinye lopeke teremo melema pele walite mona lepa imboma kanonge. Kinye aku topa ltemo melema altopa walite pa tembalo kinye imbomani kano melema kanonge. ¹⁸ Aku tembalo kani nani kinye nio ungumu pilko kondaio! Pilko kondoromele imbomani olandopa pilinge, nalo pilko naa kondoromele imbomani ungu koltalo kau pimolo konopu ltemelema kape wendo linge,” nimu.

Jisasinga anumu kinye angenupili kinye yu molorumuna oringi

¹⁹ Walite Jisas ulke tenga tuku molorumu wali yunge anumu kinye angenupili kinye yu kanongeindo oringi. Akuna imbo pulumu tengepeya teko angileringi kinye yu molorumuna nondoko manda naa oringi wali ²⁰ imbo akuna angileringimani yundo ningeindo, “Aminye kinye angenali kameni nu kanongeindo ongo pena we nokoko moromele,” ningi.

²¹ Aku teko ningi wali Jisasini nimbei, “Gotenga ungumu pilko liko teremele imboma nanga ama kinye ango kame moromele,” nimu.

Poporome awili te torumu ungumu

²² Walite, Jisas kinye yu lombili andolima kinye nomuna andoli sipina tukundo puringi wali,

yuni enondo nimbei, “Nomuna nekondo pamolo,” nimu kano wali akuna pungei puringi. ²³ Sipina nekondo pungei puringi wali Jisas yu uru perimu. Yu uru pepili poporome awili te topa, no topa terimu wali sipina tukundo no pulumu orumu kinye eno no wangongei teringi.

²⁴ Kano wali yu uru perimuna ongo toko mak-injikolio ningei, “Ungu Mane Tilimu, Ungu Mane Tilimu, lino no wangomili teremolo,” ningi wali yu makilipelie poporomemu kinye no topa no apipe tirimu nomu talo iri torumu. Iri torumu wali poporomemu topa kelepa, nomu lope lape naa tepa we lerimu.

²⁵ Aku tepalie yuni yu lombili andolimando nimbei, “Nani eno manda lipo tapondombo ningo naa ipuki tingeya?” nimu.

Kano wali yuni ulu enge nili terimumu kanokolio kano iyemani pipili kolko pungu pungu ningolio enono ningei, “Poporome kinye nomu kinye yu ungu nimo mele pilko lombiltimbele lepamo. Apa! I iyemu ambele iyerenje?” ningi.

Kuro keru awini iye tenga konopuna perimuna Jisasini makoropa wendo mundurumu

²⁶ Aku wali yakondo Galili kombu molkolio tiye kolko Gerasa kombu nekondo sipina molko puringi. ²⁷ Jisas akuna omba nona andoli sipina wendo omba kulendona angilerimu wali Gerasa iye te akuna omba angilerimu. Aku iyemunga konopuna kuro keru awini perimuna yu maminye tendeku kape naa panjipe, we andopa, ulke tenga naa pepa, imbo ono kombumanga pelipe andopa molorumu. ²⁸⁻²⁹ Aku kuro kerimuni kano iyemu

waliwali lipo loi tirimu wali imbomani ka seneni yu ka toko yu nokoko moloringi nalo kuro keriyunge enge tirimomuni ka sen tungu tirimu wali kano kuro kerimuni kombu imbo naa pelina yu mepa purumu. Kano kuro kerimundo Jisasini nimbei, “Ongo wendo pa!” nimu kano wali iyemuni Jisas kanopa alako topa nimbe yu angilerimuna mainye tamalu pepa ru nimbelie nimbei, “Jisas, Gote Paa Olandopa Awilimunga Malo, nu peya na tendekuna tapu topo naa molombolo. Nu na kinye ambele ulu teni onioya? Nuni na ulure naa tewi nimbo walipo pilto,” nimu.

³⁰ Aku tepa nimu kano wali Jisasini iyemundo walipe pilipelie nimbei, “Nunge imbi nariya?” nimu kano wali iyemu yunge konopuna kuro keriawini peringimani tope tiringina nimbei, “Nanga imbi Awini,” nimu. ³¹ Kano kuro kerimani Jisasindo ningei, “Lino wendo ongo, Goteni kombu keripaa mere mainyena linonga iye nomi Satan walite lipe mundumbelo kano kombumunga paio ungu naa niwi!” ningo waliko pilingi.

³² Akuna mai kembo tenga kongi awini imunongo angileringina kanokolio yundo altoko ningei, “Ne kongimanga konopuna tuku pungo pepamili niwi,” ningi kano wali yuni “Manda, akuna paio!” nimu. ³³ Aku tepa nimu kano wali kano kuro kerima kano iyena wendo ongolio kongimanga konopuna pungo moloringi wali kano kongima lkiko no waruna maindo pungo no mongoluna no wangoringi.

³⁴ Kongi tapu iyemani terimu ulu kanokolio eno talopa leko pungolio, enoni kanoringi imbo-mando aku temanemu toko tilko puringi. Ulke

kombu awilina moloringi imboma kinye ulke kombu kelomanga moloringi imboma kinye aku temanemu toko tilko puringi. ³⁵ Kano temanemu pilingi imboma terimu ulu kanamili ningo wendo pungo Jisas molorumuna ongolio oi kuro keri awini konopuna peko ongo wendo puringi iyemu kanoko, yu Jisas kinye molopa, maminye topa, imbo konopu pepili molorumu ulu kanokolio eno pipili koloringi. ³⁶ Jisasini terimu ulu kanoringi imbomani altoko oringi imboma ningo tiringi. ³⁷ Aku teko ningi ungu pilkolio, kombu Gerasa imboma pali pipili awili teko kolkolio Jisasindo puwi ningi kano wali yu pumbeindo nona andoli sipina tuku purumu.

³⁸ Yu pumbei terimuna kanopalie kuro kerima oi konopuna peko wendo oringi iyemuni yundo nimbei, “Na peya pambili!” nimbe walipe pilerimu. Nalo Jisasini yundo topondopa nimbei, “Molo. Nu ulkendo anjo pungo Goteni nu kinye tepa kondomo mele nunge imboma ningo tipuwi!” nimu. ³⁹ Kano wali yu anjo pumbe Jisasini nimu mele tembaindo yu ulke kombu awilina tuku moloringi imboma pali Jisasini yu terimu ulu nimbe tirimu.

Iye Jairus yunge lemenu kolorumumu kinye kuro te topa naa kelerimu ambomu kinye Jisasini tepa koinjo ltimu

⁴⁰ Kano wali Jisas yu nomuna yakondo orumu wali yu ombalo ningo maku toko nokoko moloringi imbomani nu paa orono ningo konopu tiringi. ⁴¹ Juda imboma maku toko Gotenga ungu pilingi ulke nokorumu iye te, imbi Jairus, nomu

kulendo akuna orumu. Omba Jisas kanopalie Jisas yunge kimbona nondopa omba komongo topa pondopa ⁴² yundo walipe pilipelie nimbei, “Nanga balo kelomu kolombai teremo kani nanga ulkendo peya pambili owi!” nimu. Kano balomu yunge lemenu tendekumu kau. Yu poinye 12 mele omba purumu. Altopa Jisas kano ulkena pumbei purumu wali yu peya puringi imboma aulkena topa tili peremo.

⁴³ Kano imbo peya puringimanga ambo te yu pena perimu walima pora naa nimu. Yu wali-wali pena kau pepili poinye ki yupoko omba purumu. Yu doktamanga pumbe yu kuro topa kelepili nimbe andopa, yu kou mone noirimuma pali eno tirimu nalo kuro kanomu pora naa nimu.

⁴⁴ Kano ambomu Jisas purumuna umbulkondo omba, yunge wale pakolimunga pundumu ambolorumu kinye kuro torumumu pora nimu.

⁴⁵ Jisas pumbe molopili ambomuni aku ulu terimu wali Jisasini angilipelie imbomando nimbei, “Nanga wale pakoli narini lope tendemoya?” nimu. Imbomani pali enore molo ningi, kano wali Pitani yundo nimbei, “Ungu Mane Tilimu, imbo pulumu nu peya ekele meko purumele kanomu,” nimu.

⁴⁶ Nalo Jisasini altopa nimbei, “Na imbo lipo tapondoro enge te omba wendo purumo ulu lipo manjipolio imbo te na lope tenderemo konupu lepolio nio,” nimu.

⁴⁷ Aku tepa nimu ungu pilipelie ambo kanomu yu lopeke manda naa tepa, yu terimu ulu Jisas pilipe molorumu ulu kanopalie yu pungu pungu nimbelie Jisas molorumuna mainye molopa

tamalu perimu. Imboma pilko angilengei yuni kuro toromumu kelepile nimbe omba yu lope tenderimu wali walitikale koinjo purumu mele nimbe para tirimu. ⁴⁸ Jisasini yundo nimbei, “Ambomu, nani nu manda tepa koinjo limbelo konopu leniomuni nu koinjo punio kani konopu u nipili puwi,” nimu.

⁴⁹ Jisas yu aku tepa nimbe angilerimu wali Juda imboma maku toko Gotenga ungu pilingi ulke nokorumu iye Jairusinga ulkena molorumu iye te omba Jairusindo nimbei, “Nunge balomu paa kamukumu nomi ka akumo kani nu Ungu Mane Tili Jisas we meko naa wani!” nimu.

⁵⁰ Yuni nimu mele Jisasini pilipelie Jairusindo nimbei, “Mini naa ltewi nunge balomu nani manda lipo tapombo ningo enge ningo kau ipuki tiko molonio wali yu koinjo pumbelo,” nimu.

⁵¹⁻⁵³ Jisas Jairusinga ulkena ombalie ulkena tukundo imbo awini kondo kolko kola teko moloringina kanopalie enondo nimbei, “I balomu kolopa naa kolomo, we uru kau peremo kani eno kola naa teaio!” nimu. Nalo yu paa paimbo kolorumu ulu kanokolio, yuni aku tepa nimu wali enoni yu ungu taka tondoko owe tenderingi. Eno tiye kolopa yuni balomunga kiripina pumbei purumu wali we imboma pali tukundo peya naa pamili nimbe yu lombili andoli pokore, Pita kame, Jon kame, Jems kame, kano balomunga anumu lapa talo kinye, eno kau peya pamili nimu.

⁵⁴ Kano wali balomu lerimuna Jisas pumbe balomunga ki ambolopalie nimbei, “Balomu, makilko ola angiliwi!” nimu kano wali ⁵⁵ i kololi balomunga minimu altopa tukundo orumu wali

yu walitikale ola angilerimu. Jisasini enondo nimbei, “Yu langire nopili tieio,” nimu. ⁵⁶ Yuni terimu ulu kanokolio balomunga anumu lapa talo elo paa mini lteringili. Yuni elondo nimbei, “Nani kinye tero ulu imbo tendo ningo naa tielio!” nimu.

9

Jisasini lipe mundurumu iye 12 Aposel nili akuma kongono tirimu

¹ Walite Jisasini yu lombili andoli iye 12 aku-mando yando waio nimbelle, enondo nimbei, “Eno kuro keru imbomanga konopuna mololima ongo wendo pangei ningo teangei nimbo, imbo kuro tolima teko koinjo liengei nimbo, eno enge tiro,” nimu. ² Aku tepalie enondo nimbei, “Eno pungo, Gote omba iye nomi king molombalo ungu tukumemu imboma ningo tilko andoko, kuro tolima teko koinjo liko paio! ³ Punge wali eno mele te naa meko we paio! Tu kape, wale lepo kape, kere langi kape, kou mone kape, naa meko we paio! Wale pakoli tendeku kau pakoko pungo, te peya naa meko we paio! ⁴ Ulke kombu tenga tuku pungolio akuna molongeindo ulke tendekurenga tuku pungolio akuna kau peangei! Altoko kombu akumu tiye kolko tenga lupe pungolio akula teaio! ⁵ Ulke kombu marenga tuku pungolio, kombu pulu imbomani paa teko onge, peya peamili waio ungu naa ningo enonga ungu pilko naa linge lemo manda enoni aku kombuma tiye kolko wendo pungolio, aku imbomani eno liko tui tingemunga lino kinye naa molangei, kamukumu molko ken-jengei ningo, aku kombumanga kungupo enonga

kimbona angilimbelomu ga tiko noikolio tenga lupe paio!” nimu. ⁶ Aku tepa nimu wali kano iyema pungo, ulke kombumanga andoko, Gotenga ungu tukumemu ningo tiko, kuro tolima teko koinjo liko teliko andoringi.

Iye Nomi King Heroteni Jisas yu narinje nimbe pilerimu

⁷⁻⁸ Kombu Galili iye nomi King Heroteni Jisasini terimu mele pilipelie, i iyemu narinje konopu lepa pilipe tundurumu. Jisasini terimu ulumundo imbomareni i teko temane toko ningei, “Jon Imbo No Ltindilini kolopa makilipelie i ulu enge nilima teremo ningi. Mareni, Gotenga profet iye Elaija, yu altopa ombalo ningi kanomu, kinye omba aku tepa terimu ningi. Mareni profet iye oi koloringi akumanga te makilipe ola molopalie ulu enge nilima terimu,” ningo imbomani aku teko ningo moloringi. Aku ungu lupe lupe ningima pilipelie Heroteni yu paa pilipe tundupelie ⁹ nimbei, “Jon Imbo No Ltindilimunga pinyewemu topo pule toruna yu kolumu nalo i ulu enge nili lupe lupe teremona pilto iyemu yu narinje?” nimu. Aku tepa nimbelie i iye Jisas kanamboia nimbe molorumu.

Jisasini iye 5,000 langi tirimu

¹⁰ Jisasini nanga kongono tendepaio nimbe lipe mundurumu aposel iyema yu molorumuna yando ongolio enoni teringi mele yu ningo tiringi. Kano aposel iyema lipe mepa pumbe linono tenga lupe molamili nimbe eno ulke kombu Bet-saida mepa purumu. ¹¹ Nalo we imbo pulumu

eno akuna puringi mele pilkolio eno puringina lombili akilio leko puringi. Imboma oringina kanopalie Jisasini enondo paa onge nimbelie eno Gote omba iye nomi king molombalo ungu tukumemu nimbe tipe enonga kuro tolima tepa koinjo ltimu.

¹² Altopa ipupene, yunge ki tipi kanoli iye 12 yu molorumuna ongo yundo ningei, “I kombuna imbo te naa peremo. Langi te manda naa liko nonge kani ya maku toko moromele imbomando nini, eno pungo ulke kombu marenga langi topo toko liko nongo peliko pangei niwi!” ningi.

¹³ Aku teko ningi wali Jisasini lombili andolimando nimbei, “Enoni imboma kere langi liko tieio!” nimu kano wali enoni yundo ningei, “Ya langi awini molo. Bret kaloli kelo kite pakera kinye oma kaloli talo kinye aku langi koltalo kau ltemo. Molo nuni lino kombu tenga pungo i imbomanga langi pame toko lindipemili ningo ninoya?” ningo waliko pilingi. ¹⁴ Akuna, iye 5,000 mele moloringi.

Aku teko ningi wali Jisasini enondo nimbei, “Imbo 50 ningo lapu wamoko mainye molangei neio!” nimu. ¹⁵ Enoni aku teko imbomando ningi wali pilko liko aku teko mainye moloringi.

¹⁶ Aku wali Jisas yuni kano bret kaloli poko kinye oma talo kinye lipelie mulu kombuna olando tipe kanopa, Lapa Gotendo paa tereno nimbe, ambolopa pike lepa, lombili andolima moke tepa tipelie anjo imboma tieio nimu. Likolio, enoni anjo mainye moloringi imboma moke teko tiringi.

¹⁷ Eno nongo olo terimu wali lombili andolimani

langi arikili lerimuma liko maku toko wale basket 12 toko peko tiringi.

Pitani Jisasindo nu Kraist nimu

¹⁸ Walite, Jisas yunu Gote kinye konge tepa ungu nimbe molorumu wali yu lombili andoli iye peya moloringimando walipe pilipelie nimbei, “Imbomani imbi leko na nari nimeleya?” nimu.

¹⁹ Enoni yundo topondoko ningei, “Mareni ningei nu Jon Imbo No Ltindilimu kolopalie makilipe ola moromomu ningo pilko, mareni ningei nu Gotenga profet iye Elaija yando omba moromo ningo pilko, mareni ningei nu Gotenga iye profet te oi koloringimanga te makilipe ola moromo ningo pimele,” ningi.

²⁰ Aku teko ningi wali yuni enondo walipe pilipelie nimbei, “We imbomani aku teko nimele nalo enoni na nari konopu ltemeleya?” nimbe waltindirimu. Pitani topondopa nimbei, “Nu Goteni lipo mundumbo nimbe kanopa ltimu iye Kraist,” nimu.*

Jisasini na mindili nombo kolopolio makilipo koinjo molombo nimu

²¹ Pitani aku tepa nimu ungumu Jisasini pilipelie enondo enge nimbe nimbei, “Na moro mele Pitani i nimo ungumu enoni anjo imbo tendo kape oi paa naa ningo para tieio!” nimu. ²² Kano wali Jisasini yu lombili andolimando nimbei, “Iyemunga Malo mindili pulumu nombalo. Juda iye awilima kinye, Juda Imbomanga nimbe

---

* **9:20:** Kraist yu Grik ungu te, akumunga pulumu i tepa: Goteni eno nokopa kondombalo iye te lipo mundumbo nimbe kanopa ltimu iyemu.

Gote popo tondoli iye nomima kinye, Gotenga ungumanga pulumu pilko mane tili iyema kinye, aku Juda imbomanga iye nomimani yu umbulu tiko yu toko kondonge. Yu wali talo ono kombuna pepalie wali yupoko tipemunga makilipe koinjo molombalo,” nimu.

²³ Aku tepa nimbelie Jisasini akuna maku toringi imboma palindo nimbei, “Imbo teni Na lombili andambo konopu lepalie wali, yunge mandopa ltemo konopuma topo mainye mundembo nimbe, na unjo polopeyana angilipo mindili nombo kolombo mele yuni aku tepa mele tembaindo i tepa nipili: Na yu lombili pumboindo mindili nondu lemo paa manda, kolondu lemo paa manda nimbelie na lombili opili! ²⁴ Imbo teni na naa kolopo, ya maina kamukumu koinjo molopo kau pambo nimbelo imbomu yu kolopalie kamukumu molopa kenjipe kau pumbelo. Nalo imbo teni na konopu mondopalie nanga kongono teambo nimbe tembalo wali yu kolopalie yu molopa kondopa kau puli ulu pulumu kanopa limbelo. ²⁵ Imbo teni mai kombuna melema pali yuni yunu lipe noipe mai kombuma pali yu yunu nokopa molopalie altopa yu mini pali Gote naa molombalo kombuna pumbe mindili nomba molopa kenjilkanje akumu yuni penga telkaya? Aku molo. ²⁶ Imbo teni yu tonge konopu lepalie Jisas nanga Awilimu molo, na yunge ungumu naa pio nimo lemo Iyemunga Maloni yunge Lapanga melema pali nokoromo engemu ambolopa kinye yunu Iye Awili molopa au nimbe enge ambolopa pa enge nilina molopa Gotenga kongono iye kake teli enselema kinye ombalie wali imbo akumundo

yunge imbore molo nimbelo. ²⁷ Nani enondo paimbo nimbo tiro. I angimelemanga mare oi naa kolkolio Gote iye nomi kingimu omba molopa kombu nokombaindo ombalo ulu kanonge,” nimu.

Jisinga imbo kangimu te lupe apuwe lerimu

²⁸ Jisasini aku tepa nimbelle altopa koro te omba purumu wali yuni Pita kame, Jems kame, Jon kame, eno lipe meli Gote kinye ungu nembo nimbelle mulu kembona ola purumu. ²⁹ Yuni akuna Gote kinye ungu nimbe molopili yunge kumbekere alowa tepa yu panjirimu maminyema ena mele pa tepa imbomanga mongo yumi yami teremo mele aku tepa paa kake tepili molorumu. ³⁰⁻³¹ Kano wali koro oi moloringili iye awili, Moses kinye Elaija talo, elo mulu kombuna molkolio mainye ongo pa terimuna ongo angilkolio elo kinye Jisas kinye enoni Jisas yu ulke kombu awili Jerusalem akuna Goteni yundo tewi nimu mele tepa kolombalo ungu ningo angileringi. ³² Pita kinye, yu peya moloringi iye talo kinye, eno tiye tepa uru mele mele nimu nalo altoko eno makilko imbo konopu pepili molkolio Jisas yunge kangi alowa tepa molopa, ena mele pa tepa, yu kinye iye talo peya angileringilina kanoringi. ³³ Aku iye talo pungili puringili wali Pitani Jisasindo nimbei, “Ungu Mane Tilimu, lino ina moromolo penga lepamo. Linoni ulke takai yupoko takondamili! Te nunge, te Mosesinga, te Elaijanga takomolo!” nimu. Pita yuni niwi ungu maa toromona we orumu unguire nimu.

³⁴ Pitani aku tepa nimbe molopili kupe te wendo omba eno aku torumu wali eno pipili koloringi. ³⁵ Kupe torumuna tukundo ungu te wendo ombalie nimbei, “I iyemu nanga malo. Nani enonga nimbo yu kanopo lipo munduru. Yuni ungu nimbeloma pilko lieio!” nimu. ³⁶ Aku ungumu nimbe kelerimu wali Jisas yunu kau we angilerimuna kanoringi. Enoni aku teko kanoringi ulu anjo naa ningo para tiko, imbo tendo kape oi naa ningo tiringi.

Jisasini kuro keru te makororumu

³⁷ Ipu leli oi Jisas muluna mainye ombai orumu wali imbo awini yu lingei oringi. ³⁸ Oringimanga iye teni Jisasindo nimbei, “Ungu Mane Tilimu, nanga ungulu kelomu, yu nanga ungulu tendekumu kau, kondo kolko liko tapowi nimbo konge tero. ³⁹ Yunge konopuna kuro keru te peremomuni yu lipe mindili tipe toromo wali ungulumuni are nimbe, mainye pungu pungu topa ltemo wali kerena apupu topa ltemo. Yu aku tepa waliwali teremona ungulumu tepa bembo tirimo. ⁴⁰ Nunge lombili andolimando aku temanemu topo tipo enoni kano kuro kerimu makorangei nimbo konge tendu nalo eno manda naa tenge,” nimu.

⁴¹ Aku tepa nimu wali Jisasini eno iri topalie nimbei, “KinYE moromele imboma eno Goteni manda teremo mele enge ningo ipuki naa tirimele. Eno ungu naa pileli moromele imboma, na eno kinYE wali ambe tepo molopo, eno umbuni

teremo mele wali ambe tepo mendemboa,” nimbelie, kano iyemundo nimbei, “Nunge ungulumu na morona meko owi!” nimu.

⁴² Mepa ombai orumu wali kano kuro kerimuni ungulu kanomu topa lipe mainye mundupelie yu torumu kano wali Jisasini kuromu iri topalie wendo pupili nimbe ungulumu tepa koinjo lipelie, yu koinjo molorumu wali yunge lapa tirimu.

⁴³ Aku terimu ulu kanokolio imboma Gotenga engemu pilkolio mini lteringi.

Na tongena kolopolio nalo makilipo koinjo molombo nimbe Jisasini wali talo tenderimu

Yuni terimu mele eno pungu pungu ningo mini lteko molangei Jisasini yunge lombili andolimando nimbei, ⁴⁴ “I nio mele pilko kondaio! Iyemunga Malo tonge iyemanga kindo liko tinge,” nimu. ⁴⁵ Nalo yuni nimu ungu pulumu naa pilkolio enoni kano ungumunga pulumu yu waliko pilingeindo pipili koloringi. Goteni eno kano ungumunga pulumu i teli oi naa pilengei nimbe terimu.

Kiyendo molombo konopu lenge lemo i ulumu teaio

⁴⁶ Kano wali Jisas lombili andolimani eno enongano nendo yando ungu mele nale tekolio ningei, “Linonga iye nari imbi ola moromoya?” ningi. ⁴⁷ Enoni aku konopu leringina lipe manjipelie, Jisas yu bakulu te lipe yu molorumuna nondopa mondopalie enondo nimbei, ⁴⁸ “I bakulumu kanaio! Imbo teni na Awilimu konopu mondoro kani i bakulu mele panjipo limbo

nimbelo imbomuni aku ulu tembalomunga na

kape panjipe limbelo. Na aku tepa panjipe limbelomunga kano imbomu yuni na lipe mundurumu Gote kape panjipe limbelo. Enonga iye teni na mainye molopo, na imbi te olandopa naa molopili! Iye te lupe imbi olandopa molopili nimo iyemu yu olandopa molombalo,” nimu.

Jisasini nimbei, “Lino kinye opa pule naa toromele imboma linonga opa kalalema,” nimu

⁴⁹ Jisas lombili andoli iye Jononi Jisasindo nimbei, “Ungu Mane Tilimu, iye teni nunge imbi lepa kuro keru imbomanga konopuna molongemando ongo wendo paio nimbe temona kanomolo. Aku tepa kanopolio yu lino peya tapu topo naa moromolo kani yundo nu aku teko naa tewi nimolo,” nimu.

⁵⁰ Aku tepa nimu wali Jisasini yundo kano iye-muni terimu ulumundo nimbei, “Linondo opa pule naa tomo lemo aku imboma linonga opa kalalemu moromo kani enoni imbo aku tembalo-mando molo naa neio,” nimu.

Jisas Jerusalem pambo nimbelle pumbei purumu wali Samaria kombu moloringi imbomani yu panjiko naa ltingi

⁵¹ Kano wali Jisas ulke kombu awili Jerusalem yu kolopalie mulu kombuna olando pumbelo walimu nondopa wendo orumu lipe manjipelie Jerusalemendo pambo nimbelle purumu. ⁵² Yu lombili andoli iye mare lipe mundupelie nimbei, “Kinye ipu leli kombu Samaria ulke kombu te nondopa lembalona peamili kani eno akuna pungo lino manda pemolo ulke te koroko lieio,” nimu.

⁵³ Nalo kano Samaria imboma eno kinye Israel

imboma kinye opa pule molkolio yu Jerusale-mendo pumbei purumu ulu kanokolio enoni ya manda naa penio, molo ningi. ⁵⁴ Aku teko ningo teringi ulu kanokolio yu lombili andoli iye Jems kinye Jon taloni yundo ningili, “Awilimu, iltoni mulu kombuna tipe wendo omba i Samaria Imboma nomba kondopili nembili konopu ltenoya?” ningo waltindiringili. ⁵⁵ Nalo yu topele topa kanopalie, elo ningo kenjirimbele nimbe iri torumu. ⁵⁶ Yu kinye eno waye ulke kombu tenga pungo pepuringi.

Jisas lombili andoromolo mele ungumu

⁵⁷ Eno aulkena pungei puringi wali iye te omba Jisasindo nimbei, “Nu punio kombumanga pali nu lombili ombo,” nimu wali ⁵⁸ Jisasini yundo nimbei, “Piliwi! Owa takera kowana peremele kape, muluna mangoromele kerama manga takoko peremele nalo nanga moro kombu te naa ltemo kani!” nimu.

⁵⁹ Kano wali yuni iye te lupendo nimbei, “Na peya pambili lombili owi,” nimu wali kano iye-muni topondopa nimbei, “Awilimu, oi pumbo nanga lapa peya molopolio pele yu kolombalo wali ono tepolio nu lombili ombo,” nimu.

⁶⁰ Pilipelie Jisasini yundo nimbei, “Nanga ungumu naa pilko we koromele imboma enoni kolongema ono teangei nalo nu Gote omba iye nomi king molopa imbo nokombalo ungu tukumemu imboma pilengei ningo tilko andowi!” nimu.

⁶¹ Kano wali iye teni yundo nimbei, “Awilimu, nu lombili ombo nalo oi pumbo nanga imboma

kondo kolopo molaio nimbolio altopo nu lombili ombo,” nimu kano wali ⁶² Jisasini yundo nimbei, “Na lombili ombo nimbe ombalie nondopa tiye kolombalo imbo te yu Gote iye nomi king molopa nokombalo kombumunga kongonomu manda naa tembalo,” nimu.

10

Jisasini iye 72 kongono teangei nimbe lipe mundurumu

¹ Altopo Jisas ulke kombu awili Jerusalemu-ndo pumbei pumbelie, yu pumbei purumu ulke kombu marenga iye 72 akumanga talo talo nimbe kumbe lepa lupe lupe lipe mundurumu. ² Eno lipe mundupelie ungu iko topa nimbei, “Poinyena langi pulumu nowi lepa peremo nalo kano langi pungo liko noinge imboma koltalo kani Poinye Pulu Iyemuni kano langimu liko noiko kongonomu pungo teangei imboma poinyena lipe mundupili ningo konge teaio! ³ Eno Gotenga kongonomu pungo tendeliko andonge wali we imbo-mani eno mindili liko tinge lipo manjipolio eno kano kongonomu tendepangei nimbo eno lipo munduro. ⁴ Pungolio, wale lepo kape, kou mone kape, mele wale kape, kimbo su alowa teko mondongema kape naa meli we paio! Aulkena onge imboma kanokolio enondo ungu te naa ningo we paio!

⁵ Ulke kombu tenga tukundo pungolio akuna,” neio! ⁶ Aku teko ninge wali aku ulkena konopu penga pepili molambo nimbe imbo te molomo lemo yu konopu penga pepili molombalo. Molo aku teko ninge wali kano ulkena. konopu penga

pepili molambo nimbe imbo te naa molomo lemo enonga ninge ungumu yu kinye naa pembalo. ⁷ Punge ulkena paa peangei! Kongono teremo iyemu yu melema paa tirimele kani ulke pulu iyemuni langi timbeloma naio! Ulke pinepine naa andaio!

⁸ Ulke kombu tenga tuku pungolio, kano ulke kombu pulu imbomani enondo, paa onge, lino peya molamili waio ninge lemo eno langi tingema nongo, ⁹ akuna kuro tombalo imboma teko koinjo liko, enondo ningei, “Eno moromelena Gote omba iye nomi king molopa lino nokombalo walimu nondopa omo,” neio! ¹⁰ Molo ulke kombu tenga tuku pungolio kano ulke kombu pulu imbomani enondo eno ambe telka ongeya, anjo pame ninge lemo eno pungo aulkena angilkolio enondo ningei, ¹¹ “Enonga kombumunga mai kungupo, linonga kimbona angiltimoma kulu topolio pamili! Aku tepo temolo wali aku imbomani i teko pilengei: Linondo peya molamili waio ungu naa ningi kani akumunga Goteni enondo mulu kombuna peya molamili waio ungu naa nimbelo. Akumu pilengei ningo aku teko ningolio ungu te peya enondo kamukumu ningei, ‘Eno lepi lepi tamili pilengei! Eno moromelena Gote omba iye nomi king molopa imboma nokombalo ulumu nondopa omba ltemo,’ neio! ¹² Nani enondo i tepo paimbo nimbo tiro, Gotenga kot waimu wendo ombalo wali ulke kombu Sodom imboma oi ulu pulu keru pulumu teringi nalo enonga kot kelo mele pembalo. Nalo i imbo enondo peya molamili waio ungu naa ningo, enonga ungu pilko naa linge imboma, kot waimu wendo ombalo wali enonga

kot awilimu pembalo,” nimu.

Jisasini ulke kombu marenga imboma molko kenjengei nimu

¹³ “Ulke kombu Korasin kinye Betsaida talo akuna moromele imboma molko kenjirimele! Aku ambe temona nio? Nembo! Kano ulke kombu talonga tukundo ulu enge nili pulumu teru nalo akuna moromele imboma konopu topele naa toromele. Ulke kombu Tair kinye Saidon talonga tukundo ulu enge nili te naa teru nalo kano kombu talonga tukundo nani ulu enge nili aku tepo telka kanolemalanje, kano ulke kombu talonga imbomani eno ulu pulu keru teremelema oi tiye kolko, konopu umbulu liko lino imbo kerima ningo keku tapuwe tiko molko, konopu topele tolemala. ¹⁴ Kano ulke kombu talonga moloringi imbomani nani ulu enge nili teru mele naa kanoringi akumunga kot waimu wendo ombalo wali kano ulke kombu Tair kinye Saidon talonga imboma ulu pulu keru teringi nalo enonga kot kelo mele pembalo. Nalo eno ulke kombu Korasin kinye Betsaida talonga imboma na ulu enge nili teru mele kanokolio konopu topele naa toromele imboma, kot waimu wendo ombalo wali enonga kot awili pembalo. ¹⁵ Ulke kombu Kaperneam imboma enoni mulu kombuna pumbo molamili konopu litemeleya? Aku manda molo. Enoni nanga unguma waliwali pimele nalo konopu topele naa toromelena eno kombu kerina pungo molonge.

¹⁶ Eno kinye kongono lipo munduro iyemando ungu te peya nembo! Enoni ungu ningema pilipe

limbelo imbomuni nani ungu nio ungumu pilipe limbelo. Enoni ungu ningema naa pilipe, lino peya molamili naa nimbe tembalo imbomuni na kinye peya naa molambili nimbelo. Nando peya naa molambili nimo imbomuni Gote, na lipe mundurumu iyemundo peya naa molambili nimbelo,” nimu.

Iye 72 Jisasini lipe mundurumuma kelko yando oringi

¹⁷ Walite Jisasini lipe mundurumu iye 72 yu molorumuna paa tono kolko yando ongolio enoni yundo ningei, “Awilimu, linoni nunge imbi ambolopo kuro kerima kape linoni ungu nimoloma pilko maindo moloringi,” ningi.

¹⁸ Jisasini enondo nimbei, “Kuro kerimanga nomi Satan kariapa mele tepa, topa mainye mundurumu nani kanoru. ¹⁹ Pileio! Eno enge tiru. Eno waimbe keru molo lindi keru aku melema naa kanoko kambulunge wali aku melemani eno nanga imboma ulure naa tepili nimbo eno kano engemu tiru. Lino kinye opa pule iye Satan yu paimbo enge peremo nalo eno kano enge tirumunga yuni eno ulure manda naa tembalo. ²⁰ Nalo aku tepa niomunga tono naa kolko, kuro kerima enonga ungumu pilkolio maindo moromelemunga tono naa kolko; Goteni mulu kombuna molopa enonga imbima topa mondorumumunga tono kolko molaio!” nimu.

Jisasini Gote paa tereno nimbelie kapi nimu

²¹ Mini Kake Telimuni Jisas tepa paa tono tenderimu wali Jisasini Gotendo nimbei, “Ara, mulu mai talo nokoko morono iyemu, nu kapi nio.

Imbo mareni eno none tekolio i teko ningei, lino pilipo kondopo, kanopo kondoromolo ningo pimele. Aku teko ningo pimele imboma eno nani tero ulumanga pulumu naa pilengei ningo eno naa ningo tirinu kanomunga nu kapi nio. Imbo bakulu mele molko, nani nio unguma komu tendeko moromele imboma kau nani tero ulumanga pulumu pilengei ningo, eno ningo tirinu kanomunga nu kapi nio. Paimbo Ara, nuni i tereno mele oi aku teko pilko penga pilerinu,” nimu.

²² Gotendo aku tepa nimbelie imbo moloringi-mando nimbei, “Melema pali Arani na tirimu. Imbo teni Maloni paa paimbo kanopa imbi tirimo imbo te molo, Lapani kau kanopa imbi tirimo. Lapa kanopa imbi tirimo imbo te molo. Maloni kau yu kanopa imbi tirimo, Maloni Lapa lipo ondambo nimbelo imbo akumani Lapamu kanoko imbi tinge,” nimu.

²³ Altopa yu lombili andoli iyema eno enonga moloringi wali enondo nimbei, “Eno mongoni karomele ulumanga eno tonu kolko molaio!

²⁴ Nani enondo i tepo paimbo nimbo tiro. Oi moloringima, Gotenga iye profetema kinye, iye nomi kingima kinye, enoni i kanoko moromele uluma kanongeindo kanamolua ningo moloringi nalo naa kanoringi. Eno kinye pilko moromele unguma pilingeindo pilemboa ningo moloringi nalo naa pileringi,” nimu.

Juda imbomanga opa pule iye teni Juda iye te lipe taporumu

²⁵ Gotenga ungumanga pulumu pilipe imboma mane tili iye teni yuni ambele ungu nimbelonje,

nimbe kenjimbelonje pilembo nimbe Jisasindo walipe pilipelie nimbei, “Ungu Mane Tilimu, na ambe tepolio molopa kau puli ulu pulumu limboya?” nimu.

²⁶ Jisasini yundo nimbei, “Gotenga ungu manema Mosesini bukuna torumu bukuna kanokolio ambe tepa nimbe moromo, kanoronoya?” nimu.

²⁷ Yuni topondopa nimbei, “Gotenga ungu manemani nimbei,

Enonga konopumuni kinye minimuni kinye kangimunga enge peremomuni kinye lipe manjilimu kinye kanomani pali enonga Awili Gote kau enge ningo konopu mondaio!

Enoni enono yu mele mele konopu mondoko kondo kolko nokoromele mele aku tekola pulu lemo imboma konopu mondoko nokoko molaio, *(Lo 6:5; WKP 19:18)*
nimbe peremo,” nimu.

²⁸ Jisasini yundo nimbei, “Nu paimbo ninomu. Nu aku teko tenio lemo molopa kau puli aulkena punio,” nimu.

²⁹ Nalo Gotenga ungumanga pulumu pilipe imboma mane tili iyemuni imbomani na paa pimo iyemu ningo pilengei nimbelie waltindipe nimbei, “Nanga pulu ltemo imboma naimela ya?” nimu.

³⁰ Jisasini ungu te topondopa nimbei, “Jura iye te ulke kombu awili Jerusalem tiye kolopa ulke kombu Jeriko pumbei purumu wali wapu noli iyema ongo yunge maminye toroko kulko liko yu

toko noiko eno puringi. ³¹ Aku wali Juda imbo-manga nimbe Gote popo tondorumu iye te kano aulkemunga mainyendo pumbei pumbelie, iye aulkena lerimumu omba kanopalie yu lerimuna tiye kolopa aulke kule ekondondo omba purumu. ³² Aku tepala altopa Gotenga kongono tendeli talape Livai nili iye te iyemu toko noiringina omba kanopalie yu lepili kelepa aulke kule ekondondo omba yu purumula. ³³ Nalo kombu Samaria iye te kano aulkena pumbei ombalie iyemu lerimuna omba kanopalie yu kondo kolopa, ³⁴ lerimuna nondopa pumbe kangina toringimanga kopongo kinye no wain kinye ondopa kandondopalie laku tendepa ka tondopalie, altopa yuni yu kangulupe ola lipe yunge kongi donki umbuluna ola noipe mepa pumbelie imbo ponenge pepundala teringi ulke tenga mepa pumbe noipe nokopa molorumu. ³⁵ Peringili wali ipu leli oi yu pumbei tepalie, kou 5 kina mele wendo lipe ulke pulu iyemu tipelie nimbei, 'Yu nokoko kondaio! Pele i tiro koumu manda naa temo lemo nunge kou mare olandopa pumo lemo i aulke altopo yando ombolio nunge kou pundu tombo,' nimbe Samaria iyemuni nimu," nimbe Jisasini i tepa nimu.

³⁶ Jisas yuni aku tepa nimbelie nimbei, "I iye yupoko ongo puringimanga iye wapu noli-mani toko noiringi iyemunga pulu lerimu iyemu nariya? Juda iye oi pulu polko ongo kanoko we ongo puringili iye talonga te molo yunge opa pule iye akilio lepa orumu iyemuya?" nimbe walipe pilerimu.

³⁷ Gotenga ungumanga pulumu pilipe imboma mane tili iyemu yuni nimbei, "Iyemuni yu we

kondo kolorumu iyemu lepamo,” nimu.

Kano wali Jisasini yundo nimbei, “Nu aku teko pungo tepuwi!” nimu.

Jisas kinye ambo Marta Maria talo peya moloringi

³⁸ Kano wali Jisas kinye yu lombili andolima kinye eno ongo pungolio ulke kombu tenga pumbelie ambo Martani yunge ulkena peya molamili owi nimu wali yu akuna purumu. ³⁹ Marta yunge angenu Maria molopalie yu Jisasini ungu tukume nimomu pilembo nimbe Jisas molorumuna omba nondopa mainye molopalie, Jisas ungu nimbe molorumu mele yu pilipe molorumu. ⁴⁰ Nalo Marta yunu langi kalopa, kongono tepa molopalie yu kongono awini lerimu wali kano kongonomu kau konopu lepalie Jisas molorumuna pumbelie nimbei, “Awilimu, nanga angenu na lipe naa tapondoromona na nanu kau langi timboindo kongono tepo molto kanokolio kondo naa tere-moya? Yuni na omba lipe tapopili niwi!” nimu kano wali ⁴¹ Jisasini yundo topondopa nimbei, “Ambo Marta, ulu awinimanga nu konopu awini liko munduko konopu umbuni tepili morono ⁴² nalo ulu tendeku kau nu naa pilko tereno. Ulu pengamupe Mariani teambo nimbelie nanga ungumu pilipe moromo. Akumunga molo naa nimbo,” nimu.

11

Gote kinye ungu ningo kongo tengeimunga ungu pulumu Jisasini Yu lombili andolimando ungu nimbe tirimu

¹ Walite, kombu tenga, Jisas yu Gote kinye ungu nimbe molopalie nimbe pora tirimu kano wali yu lombili andoringi iye teni yundo nimbei, “Aw- ilimu, lino Gote kinye ungu nimolo mele oi Jon Imbo No Ltindilimuni yu lombili andoringi iyema mane tirimu mele lino aku teko mane tiwi!” nimu.

² Aku tepa nimu wali Jisasini enondo nimbei, “Eno Gote kinye ungu nemili ningo i teko mele neio:

Mulu Kombu Ara Gote,

Imboma nunge imbi wengenderimu nengei.

Mulu kombu nokorono mele

mai kombu aku teko nokowi.

Mulu kombu ungu tenge peremo

mai kombu aku teko tenge pepili.

³ Kinye lino kere tiko molowi.

⁴ Imbomani lino teko kenjinge uluma tiye kolo- molo mele

linonga ulu kerima liko ltendewi.

Lino manda manjili uluma ombalo wali tiye naa kolowi.

Iye kerimunga kina wendo liwi,

ningo aku teko neio!” nimu.

⁵ Aku tepa nimbelie enondo ungu te peya nim- bei, “Nu nunge pulu lemo imbo te paa ipu leli am- burume pembalona pungolio yundo nini, ‘Ango, kere langi mare tiwi!

⁶ Iye ponenge te kombu tenga pumbeindo nanga ulke pembai oromo nalo na gai te naa ltemo kani nuni na kere langi mare

tiwi,’ nilina kinye ⁷ yuni nundo nimbei, ‘Nuni na umbuni te aku teko naa tiwi! Bakuluma kinye oi

nambu tipo uru pemolo kani na makilipo wendo ombo, nu manda naa timbo, molo,’ nilka. ⁸ Nani

enondo nimbo tiro: Yu angenu moromomunga

makilipe gai naa tilka nalo nuni yu kimbo kai tiko konge terenomunga yu tiye kolopa wendo omba gai nilina mele tilka nimbo tiro.

⁹ Aku lemo, Gote konge ninge wali altoko konge ninge melema yuni eno timbelo kani yu konge neio! Melema korokolio altoko koronge melema kanoko linge kani melema koraio nambu gaungau tinge wali Goteni enonga nambu tondombalo kani nambu gaungau tieio! ¹⁰ Imbo te Gote walipe pilipelie yu melte limbelo. Imbo te melte korombalo wali altopa korombalo melema kanopa limbelo. Imbo te nambu gaungau timbelo wali Goteni yunge nambu tondombalo. Akumunga eno waliwali Gote konge teko, melema koroko, nambu gaungau tiko molaio!

¹¹ Enonga iye te yunge malo omba ara, oma te nambo tiwi nilka wali yunge lapani waimbe keru te tilkaya? Aku naa tilka. ¹² Molo yuni ara, kera mulu te nambo tiwi nilka wali yunge lapani lindi molo makena te lipe tilkaya? Aku tepa manda naa tilka, molo. ¹³ Eno konopu keru pepili moromele imbomani enonga bakuluma mele panga aku teko manda tirimele. Altopa enonga Mulu Kombuna Moromo Lanieni mele paa olandopa naa timbeloya? Olandopa timbelo. Imbomani yundo Mini Kake Telimu linonga konopuna omba pepili tiwi ningo konge ninge imboma yuni eno paa timbelona linge,” nimbe Jisasini nimu.

Jisas Yu kuromanga nomi Belsebul ningo peya kongono tapu toko terembele ningi ungu

¹⁴ Jisasini ungu naa nili kuru keru te iye tenga konopuna molorumumu makorombai

makororumu. Kuro kerimu wendo omba purumu wali ungu naa nili iyemuni ungu nimu. Imbomani aku ulumu kanokolio konopu awini leringi. ¹⁵ Nalo imbo mare Jisasindo konopu keru panjiringi kanomani ningei, “Kuro kerimanga nomi Belsebulini yu lipe tapondoromona yuni kuroma makororomo,” ningi. ¹⁶ Imbo mareni Jisas manda manjiko kanongei ningei, “Nu paimbo Goteni lipe mundurumu lemo mulu kombuna ulu enge nili te kanamili tewi,” ningi.

¹⁷ Nalo enoni yu Goteni lipe mundurumu iye te molo, yu we iyere konopu leringi konopu lipe manjipelie yuni enondo nimbei, “Kombu tendekuna iye taloni na i kombumunga undukana na kau iye nomi molomboi ningolio imboma make-make leko opa tengele lemo aku kombumu be-mbo nimbelo. Ulke tendekuna peremele imbomanga imbo taloni nani kau i ulkemu undukana nokombo ningolio make make teko opa tenge lemo aku ulke lapumu pora nimbelo. ¹⁸ Aku tepala, kuro kerimanga nomi Sataneni nokoromo talapemu tungu tikolio opa telemalanje yu nokoromo talapemu ambe teko manda molemalanje? Manda naa molemala. Enoni nando Belsebulini yu lipe tapondorumona yuni kuro kerima makororomo nimele. Aku telkanje Belsebul yunge talapemu pora nilka. ¹⁹ Molo paimbo Belsebulini na lipe tapondomo lemo enonga imbomani kuro kerima makororomele wali narini eno lipe tapondoromona makororomeleya? Enonga iye kuro kerima makororomele imbomani nando nimele unguma aku imbomani pilko apurukolio kolo toromele lepamo ninge. ²⁰ Nalo Goteni na lipe

tapondoromona nani kuroma manda makorundu lemo Gote eno nokopa iye nomi kingimu molombalo waimu eno moromelena wendo oromo.

²¹ Iye keru teni enge nimbe opa melema ambolopa mune mondopa yunge ulke awili nokopa kondoromo wali yunge ulkena tuku ltemo melema imbo te omba manda wapu naa ltimo. ²² Kano opa melema ulke awili nokoromo pulu iyemuni akumani nani nanga melema manda nokopo kondombo nimbe pilipe ambolopa moromo, nalo yunge opa pule iye te enge olandopa peli ombalie yu tombai tepalie yuni ulke awili nokoromo iyemu topa mundupe yu amboromo opa melema kinye yunge ulkena noirimo melema kinye opa pulemuni wendo lipe pumbe yunge pulu lemo imboma moke tepa tirimo.

²³ Na naa tapondoromo iyemuni na tombai teremo. Na kinye kongi sipsipima tapu topa tukundo naa ltimo imbomuni kongi sipsipima tepa talopa tirimo,” nimu.

Kuro kerimu kelepa oromo

²⁴ Jisasini ungu te peya nimbei, “Kuro keru te iye tenga konopuna wendo ombalie, no naa mololi kombumanga yu pumbe manda koro molombalo tenga kororomo. Te naa kanopa ltendepalie yuni nimbei, ‘Na oi molopolio wendo oru ulkemunga kelepo pumbo kanopamboi,’ nimo. ²⁵ Yu omba yu oi molorumu ulkena kanoromo kinye, ulke pureme mepa tepa penga tepa we lepa imbo te naa moromo ulu kanopalie, ²⁶ yu wendo pumbelie, kuro keru paa olandopa enge nili 7 lipe mepa omba eno peya kano ulkena tukundo pungo

moromele. Paimbo kano iyemu oi molopa kenjirimo nalo altopa paa olandopa molopa kenjirimo,” nimu.

Imboma penga teko molonge ulumu Jisasini nimbe tirimu

²⁷ Jisasini aku tepa nimbe molopili maku toko moloringina ambo teni ungu enge nimbe nimbei, “Nu paa teko kondoronomunga ambo nu mepa ame tirimumu yu malo,” nimu.

²⁸ Jisasini nimbei, “Yu aku tepa moromo nalo imbo Gotenga ungumu pilko liko teko moromele imboma eno paa olandopa malo,” nimu.

Imbomani Jisasini ulu enge nili te tepili kanamili ningi

²⁹ Jisas molorumuna imbo pulumu tukundo tukundo ongo liko maku toringi wali yuni enondo nimbei, “Kinye maina moromele imboma imbo kerima kau moromele. Eno teko kenjiko Gote liko naa ipuki tirimele kano imbomani Goteni kau ulu enge nilima manda teremo mele kanamili tewi ningo na konge teremele. Nalo te naa kanonge. Goteni yunge oi molorumu profet iye Jona kinye ulu enge nili terimu mele akumundo kau kanoko pilinge. ³⁰ Profet iye Jona oi tepa molorumuna kanokolio Ninive imbomani Goteni ulu te terimuna kanoko imbi tiringi aku tepa mele Iyemunga Malo tepa molombalona eno i waina moromele imbomani kanonge. ³¹⁻³² Oi ulke kombu Ninive imboma paimbo ulu pulu kerima teko moloringi nalo Jonani Gotenga nimbe munduli ungu nimbe tirimu wali enoni teko kenjiringi ulu keru pilkolio konopu topele toko molko

kondoringi. Aku ulu teringimunga kinye moromele imbomani na Jonanga olandopa moro iyemunga ungumu liko tui tirimelemunga kot walimu wendo ombalo wali Ninive imbomani ningei, ‘Lino Jonanga ungumu pilipo ltimulu nalo eno Jonanga olandopa molorumu iyemunga ungumu liko tui tiringi imboma aku teringimunga mindili nangei,’ ninge. Oi lino Israel imbomanga iye nomi King Solomon yu iye paa enge peli molopa, yu iye lipe manjili molorumu. Kombu Sipa ambo nomi Kwin pilipelie, Solomon yunge konopu paa penga lipe manjipelie ungu pengama kau nimu mele pilimbeindo yu kombu tulena molopalie, wali awini aulkena pelipe orumu. Aku tepa terimumunga, kinye maina moromele imbomani na iye nomi Solomononga olandopa moro iyemuni nio ungumu naa pilko, liko tui tirimelemunga kot waimu wendo ombalo wali kombu Sipa ambo nomi Kwinini nimbei, ‘Nani Solomononi ungu penga nimu mele pilimboindo aulke tule oru nalo Solomononga olandopa molorumu iyemuni nimu ungumu eno naa pilko, we konopu leringi imboma aku teringimunga mindili nangei,’ nimbelo,” Jisasini nimu.

Enonga konopuna pa tepili ungu nimu

³³ Jisasini aku tepa nimbe pora tipelie ungu te peya nimbei, “Imbomani tipe lam kandokolio polona maindo naa mondoko, mingina tuku naa mondoko tekolio, ulkena tuku pa tepili, imbo ongema kombu kanangei ningo ltemo polona ola noirimele. ³⁴ Nunge mongo nunge kangimunga lam mele moromo. Nunge mongo penga tepa

angimo wali nu kang'i pali pa tepili molko nu andoko kondorono. Nalo nunge mongo ker'i lembalo wali nunge kang'i pali tumbulu topili andonio. ³⁵ Akumunga nunge konopuna tukundo tumbulu naa topili ningo konopuna tukundo pa kau tepili ningo tiri tewi nio. ³⁶ Nunge konopuna tukundo pa tepa tengepeya tepili molko tumbulu tendeku kape naa topili molonio wali nunge kang'i konopuma pali pa tepili molonio. Lamemu pa teremona karomolo mele nunge konopu pa tepili molonio," nimu.

Farisi iyema kinye, Gotenga ungumanga pulumu pilko ningo tili iyemando, Jisasini iri torumu

³⁷ Jisasini ungumu nimbe pora tirimu wali Farisi iyemanga teni Jisasindo nimbei, "Kere langi peya nambili owi," nimuna yu kinye pumbe langi nombaindo mainye molorumu. ³⁸ Nalo yu oi ki kulumie naa topalie langi we norumu ulu kanopalie kano Farisi iyemuni konopu awini lipe mundurumu.

³⁹ Jisasini yu konopu lipe mundurumu mele lipe manjipelie ungu iko topalie yundo nimbei, "Eno Farisi iyema plet kinye kap kinye tawendo kulumie toromele nalo akumunga tukundo kalaro pulumu moromo. Ulu pulu kerima kinye, melema wapu ltimele ulu pulumu kinye akuna peremo. ⁴⁰ Eno paa keke lepo toromele. Kangi terimu iyemuni konopumu peya naa terimuya? Peya talo terimu kani eno kang'i no leko kake tepili moromele mele aku teko enonga konopu kake tepili molonge lemo manda. ⁴¹ Eno konopu topele

tokolio imbo koropama kondo kolko enonga noir-imele melema tinge wali enonga konopu kalaro moromomu kolo wangopa kake tepili,” nimu.

⁴² Jisasini Farisi iyema iri topalie nimbei, “Eno Farisi iyema mindili nonge. Enoni poinyena oromo mele keloma lkepa moi kemu aku tepa melema meko kambu toko 10 10 ningo liko noikolio te te ningo wendo liko Gotenga kongono tendeli iyema tiemili ningo tirimele. Goteni aku teko Teaio nimu mele enoni teremele nalo aku ulu olandopama naa teremele. Ulu tumbi nilima naa teko, we imboma kondo naa kolko, Goteni imboma konopu mondoromo mele eno anjiko imboma konopu naa mondoromele. Aku teko ulu olandopa mele telemelanje penga. Kinye ulu mainyendopama teremele mele munduko naa kelkolio aku uluma kinye ulu olandopama kinye waye talo telemelanje paa penga. Nalo aku teko naa teremelemunga eno mindili nonge.

⁴³ Eno Farisi iyema, Juda Imboma maku toko Gotenga ungu pileli ulkena pungo mainye molongeiendo eno polo wambana lino kau molamili ningo akuna konopu tiko moromele. Eno Farisi iyema maket kombuna iye nomi kelkele toko andonge wali we imbomani lino kapi nengei konopu ltemele. Aku teremelemunga eno mindili nonge.

⁴⁴ Eno Farisi iyema imbo ono kombu tenga imbo ina ono teremele ningo naa pilko wakulu tiko kimbo kamburumele mele eno moromele kani eno mindili nonge,” nimu.

⁴⁵ Jisasini aku tepa nimu ungu pilipelie Gotenga ungumanga pulumu pilipe nimbe mane tili iye teni yundo nimbei, “Ungu Mane Tilimu, nuni

Farisi iyema aku teko iri toronomunga lino kape iri torono konopu ltemolo,” nimu kano wali ⁴⁶ Jisasini eno kinye iri topalie nimbei, “Paimbo nino. Eno Gotenga ungumanga pulumu pilko mane tili iyema mindili nonge. Enoni ungu mane tiko teaio nimele mele we imboma eno pilkolio tengeindo umbuni koromele. Mindili teko umbuni awini menge mele meangei ningo tikolio enoni enongano lipo taponopo meamili paa naa ningo we kanoko moromelemunga eno mindili nonge.

⁴⁷ Eno Gotenga ungumanga pulumu pilko mane tili iyema, enonga anda kolepalemani Gotenga iye profetema toko kondoringi. Yandopa, kinye, enoni kano profet iyema ono teringi kombuma au tirimele. ⁴⁸ Anda kolepalema enoni kano profet iyema toko kondoringi ulu penga pilkolio, kinye eno kano profet iyema paimbo toringi. ningo enoni ono teringi kombuma au tirimelemunga eno mindili nonge. ⁴⁹ Aku teko teremelemunga, Gote yunu ungu pali lipe manjili iyemuni oi nimbei, ‘Nani nanga profet iye marendo enoni imboma ungu ningo tieio nimbo lipo mundupo, iye mare nanga kongono tendepaio nimbo lipo mundumbo wali imbomani mundumbo iyemanga mare mindili tiko, mare toko kondonge,’ nimbe Goteni nimu. ⁵⁰⁻⁵¹ Koro oi Goteni mai pulu polopa tepa wamorumu wali enoni profet iyema toko, pele yandopa yandopa profet iyema pali toko kondoringi. Koro oi Adam malo Abel toko kondoko, pele yandopa yandopa iye profet lupe lupema toliko pungo, pele kamukumu profet iye Sekaraia Gote popo toko

kaloli ulke tempelena tukundo toko kondoringi. Kanona tukundo kiripina kake telimu anjikondo lepa, Gote kaloli alta polomu yakondo lerimu, kano tuku tingina yu toko kondoringi. Oi moloringi imbomani kano profet iyema toko kondoringimunga Goteni eno paimbo mindili tirimu nalo kinye moromele imbomani ulu keru olandopa peya tengei teremele, akumanga peya Goteni eno kot pilipelie mindili timbelo.

⁵² Eno Gotenga ungumanga pulumu pilko mane tili iyema ungu manemanga pulumu pilko kondoromele nalo we imbomani naa pilengei ningo eno pilinge aulkemu pipi tirimele. Eno Gotenga bukuna moromo ungumu waliwali karomele nalo Goteni iye te eno lipe tapopili nimbo lipo mundumbo nimu iyemundo nimbe bukuna peremo unguma kanokolio pilko maa tondoromele. Bukuna kano iyemundo nimo unguma pilemili ningo moromele imboma enoni pilinge aulkemu pipi tirimele. Aku teremelemunga eno mindili nonge,” nimu.

⁵³⁻⁵⁴ Jisasini aku ungumu nimbe pora tipelie aku ulkemu tiye kolopa pumbei purumu wali yuni iri torumu iye Farisima kinye Gotenga ungumanga pulumu pilko mane tilima kinye enoni yu ungu ambelema, nimbe kenjimbelo wali yu kot tendemolo ningolio enoni ungu lupe lupe awini nendo tiko waliko pilkolio topondoko niwi ningo enge ningo ningi.

12

Farisi iyema topele mapele toromele mele

manda leko naa teaio Jisasini nimu

¹ Kano wali Jisas molorumuna imbo pulumu liko maku toko angilingina imbo tengepeyani dimbu nimu wali yu lombili andoringimando oi kumbe lepa nimbei, “Farisi iyemanga topele mapele toromele ulumu yis mele lopeke tepa ltemo. Imbo akumani tenge uluma enoni aku teko manda leko naa teaio nimbo lepi lepi toro. ² Ulu aku topa pelima altopa tendeku kape aku naa topa pali mona lepa, lopeke teremele uluma altopa tendeku kape lopeke naa tembalo. Kanoma pali imbomani pali mona lembalona kanonge. ³ Tumbulu tolina ungu ningima pali pa telina pilinge. Ulke kiripimanga ungu olo toko ningi unguma ulke tulupena angilko ru ninge,” nimu.

Gote kau pipili kolangei ungumu

⁴ Nilipe pumbelie nimbei, “Nanga imboma, enondo ungu te nimbo tiemboi. Eno toko kondokolio nalo altoko ulu te manda naa tenge imboma pipili naa kolaio! ⁵ Nalo eno paa pipili kolonge iyemu nimbo tiembo. Kangimu topa kondopalie altopa mini pali tipe kombuna manda topa mundumbelo Gote yu pipili kolaio! Paimbo nimbo tiro. Yu pipili kolaio! ⁶ Kera kaltindipele yu paa walo kolo moromo, topo toko lingeindo kera kite te pakera kou kololi talo kau purumo. Nalo Goteni kano kerama nokombaindo komu naa tindirimo. ⁷ Pileio! Enonga pinyendi kape Goteni eno yu mele mele indi te te nimbe oi kambu torumu. Kera kaltindipele yu kou paa koltalo mele purumo nalo kano keramu Goteni kanopa moromo. Eno imboma paa olandopa awilima

Gote yuni eno paa nokopa kondopa molombalo kani pipili naa kolaio!” nimu.

Imbomani na Jisasinga imbomu moro ningo, ningo mona ltendengei ungumu

⁸ Ungu tela nimbei, “Enondo ungu te nimbo tiemboi. Imbomanga kumbekerena imbomani na Jisasinga imbomu moro ninge wali altopa Gotenga enselemanga kumbekerena Iyemunga Maloni aku imboma, nanga imboma, nimbelola.

⁹ Nalo imbomanga kumbekerena nando Jisas yu nariya, yu na naa karo ninge imboma altopa na Iyemunga Malo yu Gotenga enselemanga kumbekerena, aku imboma eno naimelaya, eno na naa karo nimbola nimu. ¹⁰ Iyemunga Malondo ungu taka tondoko ungu ningo kenjirimele imboma eno aku teko teko kenjirimele uluma Goteni manda tiye kondombalo. Nalo imboma Gotenga Mini Kake Telimundo ungu taka tondoko, ungu ningo kenjiko, marake tereleme imboma eno aku teko teko kenjirimele uluma Goteni manda mundupe naa tiye kondombalo.

¹¹⁻¹² Kano wali altoko eno nanga imboma molongena kanokolio eno ongo ka tiko, eno maku toko Gotenga ungu pileli ulkemanga iye awilima kinye, iye nomima kinye, gavman iye awilima kinye eno molongena eno meko pungo kot tendenge wali akuna Gotenga Mini Kake Telimuni nengei mele nimbe timbelo kani mini naa lteaio! Enoni ungu ninge mele kinye, kot tendenge wali ungu topondoko ningema kinye, yuni ungu imbo tondombaloma pilko ninge kani mini naa lteaio,” nimu.

Iye kamako teni konopu keke lepo lerimumunga ungu ikomu Jisasini nimu

¹³ Jisas molorumuna liko maku toringi imbo-manga teni yundo nimbei, “Ungu Mane Tilimu, nanga angenumu kinye iltonga lapani tirimu melema yuni na mare moke tepa tipili niwi,” nimu.

¹⁴ Nalo Jisasini yundo topondopa nimbei, “Iyemu, Nani enonga kot piltindiko enonga melema moke tendewi nimbe narini na mako torumuya?” nimu. ¹⁵ Akumunga yuni enondo altopa nimbei, “Mele awini lipo noipo kamako molamboi ungu naa ningo, melema lipo noiembo kau konopu leli ulu pulumu yu ulu pulu kerimu kani aku naa teambo konopu leko molaio! Imbo teni mele awini lipe noirimomunga altopa koinjo molopa kondombalo aulkemu naa ltemo,” nimu.

¹⁶ Kano wali Jisasini ungu iko te topalie nimbei, “Walite iye kamako te molorumu kinye yunge poinyena langi paa pulumu orumu. ¹⁷ Akumunga yuni konopu kimbo tipe molopalie nimbei, ‘Langi noiro ulkema pali tengepeya tepa, we ongoli pulumu ltemo kani na ambe teamboya?’ nimu.

¹⁸ Altopa yuni yunu nimbei, ‘Kinye pilto. Na i tepo teamboi. Na langi noiro ulkema alumbiye tepo tekiripolio langi noimbo ulke paa awilima altopo takopolio akumanga nanga melema kinye poinyena oromo langima pali noiembo! ¹⁹ Akuna noipolio na nanu lipo manjipolio nimboi, “Na malo. Na langi pulumu, poinye awini omba pumbelo wali nombo molombo mele ltemo kani koro molopo, kongi nombo, no wain nombo, tono kolopo molambo!” ’ nimu.

²⁰ Nalo Goteni aku iyemundo nimbei, ‘Iye konopu keke lepo tolimu, kinye ipu leli nani nunge minimu ombo limbo wali nunge noirino melema narini limbeloya?’ nimu,” nimbe Jisasini nimu.

²¹ Jisasini aku ungu ikomu topa pora tipelie altopa nimbei, “Mele awinima noiro nimele imboma Goteni eno kanopalie eno imbo koropa pulima karomo. Gote kanopa penga karomo ulu puluma naa teko moromele imboma enonga minima koropa pupili mele moromele. Kano imboma eno aku ungu iko toro iyemu mele moromele,” nimu.

Goteni nokombalo kani konopuna umbuni naa kolaio

²² Kano wali Jisasini yu lombili andolimando nimbei, “Mele awinima noingeindo kau pilko moromele imbomani ulu tukume naa teremele nio akumunga enondo ungu te nimbo tiemboi. Eno molonge mele konopu awini liko naa mundukolio lino langi te tena lipo nomolonje ungu naa neio! Enonga kangimunga konopu awini liko naa mundukolio lino maminye te tena lipo pakomolonje ungu naa neio! ²³ Eno molonge mele olandopa, langi nonge mele mandopa; enonga kangi yu olandopa mele maminye pakonge mandopa mele kani langi nonge mele kinye maminye pakonge mele kinye konopu awini liko naa mundeio! ²⁴ Keramani teremele mele nembo! Poinye naa teko, gai naa akuko langi noirimele ulkema naa takoko teremele nalo Goteni eno langi tirimo. Kera mandopa nalo Goteni eno nokoromo. Eno imboma olandopamunga eno

yuni paa nokombalo. ²⁵ Enonga imbo teni konopu awini lembalomuni kolombalo waimu manda winjipe mundumbeloya? Manda naa tembalo lepamo. ²⁶ Enoni ulu walo kolte aku teko manda naa teremelemu ulu olandopama eno ambe telka konopu awini liko munduko moromeleya?

²⁷ Kondipe tindima maina oromo mele liko manjengei. Kongono naa teko, maminye naa toromele nalo kondipe tindi akuma Goteni au tipe kondoromo. Iye Nomi King Solomon wale paa pengama pakopa au nimu mele mainyendopa. Goteni plawa tindima au tirimo mele olandopa. ²⁸ Era, kinye moromo, otili poroko tipena kalonge nalo Goteni era akumu nokopa kondoromo. Yuni aku teremona eno Goteni lino manda nokombalonje ningo alaye kolo kau ipuki tirimele imboma pakonge melemanga yuni manda lipe naa tapondombaloya? Eno lipe tapondombalo lepamo. ²⁹ Enoni konopu awini lekolio asi, langi te tena lipo nomolonje, no tena kolopo nomolonje ningo pilko naa molangei! ³⁰ Mai kombumanga pali molko, Gote naa pimele imbomani aku teko teremele nalo nanga imbomanga mulu kombuna moromo Lapamu eno molo lembalo melema kanopa moromo kani eno nongo pakonge melemanga kinye konopu naa liko mundeio! ³¹ Gote enonga iye nomi king molopili ningo yuni imboma nokoromo uluma eno kinye pepili konopu leko molaio! Aku tenge wali yuni we melema kape eno timbelo,” nimu.

Mele kande kandema mulu kombuna noirimolomunga ungu ikomu

³² Kano wali Jisasini yu lombili andolimando kelepa nimbei, “Nanga kongi sipsip koltalo, Lanieni mulu kombuna molopa walite iye nomi king molopa imboma nokombalo wali mele penga ltemoma eno timbelo. Yu aku tepa tembaindo konopu tipe moromomunga pipili kolko naa molaio! ³³ Akumunga eno noirimele melema kou mone liko aku kou mone lingema imbo koropa nolima moke teko tieio! Aku ulu tekolio altoko kou kamukumu pora naa nimbelo koumu liko noiko, mele maku makuma liko altoko mulu kombuna pungena noiko uluma teaio! Akuna wapu lili iyema ongo wapu naa liko, kokani luriniani we melemeni ongo teko kenjiko naa tenge. Eno akuna noinge melema manda lembalo. ³⁴ Eno mele kande kande noirimelema ltemo kombu akuna enoni konopu mondoko moromele kani mulu kombuna kau melema noiemili konopu leaio!” nimu.

Kendemandemani enonga nokolimu yando ombalo ningolio nokoko moromele ungu ikomu Jisasini yu lombili andolimando nimu

³⁵ “Enoni Awilimu kinye ombalonje ningo maminye pakoko, kako toko, kiye kandoko molangei! ³⁶ Iye awili te tenga pumbe ambo limbei alapu terelele imboma kinye anjo alapu kere nomba molopalie altopa ulkendo yando ombalo wali yunge kendemandemani yu ombalo ningo ulke nambu tongeindo nokoko moromele mele, eno aku teko molaio! ³⁷ Kano kendemandemanga nokolimu omba yunge kendemandema kanopalie, uru naa peko molongena kanombalo wali aku kendemandema

tono kolko molonge. Nani eno paimbo nio. Awilimu yuni au nimbe maminye kulu topa noipelie kongono maminye pakopa enondo langi noli polona molaio nimbe langi nangei nimbe enonga kongono tendepa eno nokombalo. ³⁸ Awi amburume tuku ombalo, molo kombu muni kinye ombalo, eno uru naa peko nokoko molongena kanomo lemo eno tono kolko molonge. ³⁹ I ungumu pileio! Ulke pulu iyereni wapu iyemu ombalo waimu pilkanje yuni yu omba nanga ulke nambu alumbiye tepa tuku naa opili nimbe yunge ulkemu tiye naa kolopa tenga lupe naa pumbe uru naa pepa nokopa molka. ⁴⁰ Iyemunga Malo altopa ombalo waimu eno naa liko manjirimele. Yu lipe manjipe ombalo kani eno yu ombalo kinye tumbi tiko nokoko molaio,” nimu.

Jisasini kongono teko kondoli imboma kinye kongono teko kenjili imboma kinye eno kinye wendo ombalo ulumu nimbe para tirimu

⁴¹ Jisasini Iyemunga Malo altopa wali talo tepa mainye ombalo mele ungu iko akumu topa pora tirimu wali Pitani yundo nimbei, “Awilimu, aku ungu iko toko ningo tirinomu linondo kau ningo tirino molo imbo lupemando peya ningo tiri-noya?” nimu.

⁴² Awilimuni topondopa nimbei, “Aku iyemu yu kongono tepa kondopa konopu penga pepili molorumumu yunge iye awilimuni yunge kongono iyema kongono langi nonge waima tembalo kinye moke tepa timbeindo yuni eno nokopa molopili nimu kano kongono tepa kondoromo iyemu yu nariya? ⁴³ Iye te yunge iye awilimu ulkendo

ombalie yuni i teko i teko, teko molowi nimu uluma tembalona kanopalie wali kongono tendembalo iyemunga awilimuni aku iyemu konopu mondombalo. ⁴⁴ Nani eno paimbo nio. Awilimuni kano iyemundo nanga noiro melema pali nuni nokoko molowi nimbelo. ⁴⁵ Nalo kano kongono nokoli iyemuni nanga iye awilimu welea naa oromo konopu lepalie kongono teli ambo iyema mapuni topa molopa, langi pulumu nombano enge nilima nomba keke lepo topa molombalo wali ⁴⁶ kano kongono teli iyemunga awilimu walite yu naa lipe manjimbelo wairenga yando ombalo. Tukundo ombalie kano iyemu tepa kenjibelomunga yu koipeni topa paa mindili tipelie, yunge ungu naa pilko kongono teko kenjili iyema molongena yu lipe mundumbelo.

⁴⁷ Kongono teli imbo te yunge awilimuni i teko i teko tewi nimbelo ungumu pilipelie aku tepa pilipe lipe naa tembalo imbomu yunge awilimuni altopa yu mindili paa awili timbelo. ⁴⁸ Nalo tewi nimbelo ungu naa pilipelie we kau tepa kenjimbelo imbomu yunge awilimuni mindili alaye kolte mele timbelo. Imbo mele awini tiringi lipe noirimu imbomu pundu toko mele awini tiwi ninge. Imbo mele awini nokoko molowi ningi imbomu kelko mele awini tiwi ninge,” nimu.

Jisasinga ungumu imboma pilkolio bulu balu ninge mele ungumu

⁴⁹ Kano wali Jisasini yu lombili andolimando nimbei, “Na mai kombu tipe mundumboi oru. Aku tipemu i teli oi welea nolkanje penga konopu

leka. ⁵⁰ Ulu te na kinye kamukumu tukundo molambo no ltio mele wendo ombai oromo. Kinye i teli oi wendo naa oromomunga na konopu umbuni tepili moro. ⁵¹ Ya maina imboma tendekuna popo tiko molangei nimbo oru konopu ltemeleya? Aku molo. Imboma opa pule mele molangei nimbo oru. ⁵² Kinye kape altopa kape ulke tenga peremele imbomanga mareninanga ungumu naa pilko molko mareninanga ungumu pilko molkolio, eno enono moke leko opa pule toko imbo kite pakera ulke tendekuna peko, yupoko tenga pungo molko, talo tenga pungo molko lupe lupe molonge. ⁵³ Lapa yunu tenga molopa, yunge malo tenga molopa, opa pule tongele. Anumu yunu tenga molopa, yunge lemenu tenga molopa, opa pule tongele. Bamu yunu tenga molopa yunge malonga omenu tenga molopa, opa pule tongele,” nimu.

Kinye wendo oromo ulumanga ulu pulumu ambe telka naa pimeleya nimbe Jisasini imboma waltindirimu

⁵⁴ Kano wali Jisasini liko maku toringimando nimbei, “Enoni kombu kolopalie kupe toromu wali kanokolio lo ombalo nimele wali lo oromo. ⁵⁵ Altopa poporome topa, ipu leli kombu kandiye angimo wali kanokolio pane tembalo konopu ltemele wali pane teremo. ⁵⁶ Eno topele mapele imboma. Eno ya kombu teremo ulu kanokolio wai wendo ombalomu liko manjirimele nalo kinye na maina oru wali wendo oromo uluma kanoko molkolio kano ulumanga ulu pulumu naa pimele. Aku ambe telka naa liko manjirimeleya?” nimu.

Kot tendembai tendembalo imbomu kinye ningo amenge teko molongele ungumu Jisasini nimbe tirimu

⁵⁷ Jisasini aku ungu nimbelie nimbei, “Enoni ulu pulu penga tengema ambe telka naa pilko apuruko teremeleya? ⁵⁸ Nu kot tendembai tembalo imbomu tendeku tipo molambili ulu mare teambo ningo welea tewi! Aku ulu naa tenio lemo nu kot tendembalo imbomu nu kot pilipe moke tepa iye molombalona mepa pumbe timbelo. Aku iyemuni nu ka ulke nokoromo iyemu timbelo, yuni nu ka ulkena lipe mundumbelo. ⁵⁹ Nani nundo paimbo i tepo nimbo tiro. We manda wendo naa onio. Nu ka ulkena wendo onio pundu pali tokolio kau wendo onio; oi molo,” nimu.

13

Ulu pulu keru teremelema imboma naa kolomolo ningo umbulu tiko konopu topele taio nimbe Jisasini nimu

¹ Kano kinye Jisasini ungu mane tirimuna moloringi imbo mareni yundo temane toko tiko-lio ningei, “Kombu Galili imbo mareni Gote popo toko kalko molangei Rom gavman iye awili Pailateni eno topa kondorumu,” ningo temane toringi. ² Jisasini aku temanemu pilipelie enondo nimbei, “Kombu Galili imboma aku teko mindili noringi ulu pilkolio Galili imbo moloringi lupe wemani ulu pulu keru teringi mele mandopa, kano mindili noringi imboma ulu pulu keru teringi mele paa olandopa konopu ltemeleya? ³ Paimbo nani enondo aku tepa molo nio. I moltomele

imboma, eno ulu pulu keru teremelema umbulu tiko munduko kelko konopu topele toko naa tenge lemo eno aku teko toko kondongela,” nimu. ⁴ Altopa Jisasini temane te topalie nimbei, “Ulke kombu awili Jerusalem tukundo kombu kelo Siloam kouni takoli ulke awili olana te topa kalalu tepa topa mainye mundupelie imbo 18 topa kondorumuna koloringi. Kano imboma ulke kombu Jerusalem imbo lupe moloringimani pali ulu pulu keru teringi mele mandopa, koloringi imbomani ulu pulu keru teringi mele paa olandopa konopu ltemele ya? ⁵ Paimbo nani enondo aku tepa molo nio. I moltomele imboma, eno ulu pulu keru teremelema umbulu tiko munduko kelko konopu topele toko naa tenge lemo eno aku teko kolongela,” nimu.

Unjo mongo naa torumumunga ungu ikomu

⁶ Jisasini aku ungu nimbelie ungu iko te topalie enondo nimbei, “Iye teni unjo fik te yunge unjo wain poinyena imbo panjirimu. Altopa fik mongo tombalo nimbe omba kanorumu kinye te naa torumu. ⁷ Fik mongo te naa torumu kano wali yunge unjo wain poinye tapu iyemundo nimbei, ‘Piliwi! Poinye yupoko peya i unjo fik angimomunga ombo kanoru nalo fik mongo tendeku kape naa torumu kani yu mai kopongo we noromo kani peke toko ltewi,’ nimu.

⁸ Poinye pulu iyemu aku tepa nimu kano kinye poinye tapu iyemuni yundo topondopa nimbei, ‘Awilimu, i poinye tendekumu kau aku unjomu we angilipili! Unjomu akopa mongo topili nimbo unjo puluna era tepo mai mundupo kongi le lipo

mundupo tembo. ⁹ Pele nekondo poinyemunga mongo tomo lemo paa penga. Naa tomo lemo kamukumu peke tani,' nimu," nimbe Jisasini nimu.

Koro mololi wale Sabat tenga Jisasini ambo te tepa koinjo ltimu

¹⁰ Walite, Juda Imbomanga koro mololi wale Sabat tenga Juda imboma maku toko Gotenga ungu pilingi ulke tenga tuku Jisas pumbelie imboma ungu mane tipe molorumu. ¹¹ Akuna ambo te molorumu, yu kuro topa umbulu langorumuna ola angilipe tinio timbeindo perepa molorumu. Yu aku tepa molopili poinye 18 omba purumu. ¹² Jisasini kano ambomu kanopalie yundo owi nimbelie nimbei, "Ambomu, nu kuro torumumu topa kelepili!" nimbelie ¹³ ambomu kini ambolorumu kano wali yu tamburumbu tumbi tipe ola angilipelie Gote kapi nimu.

¹⁴ Nalo kano ulkemu nokorumu iyemu yuni Jisas koro mololi wali Sabatemunga imbo tepa koinjo ltimuna kanopa keru pilipelie akuna maku toringi imbomando nimbei, "Kongono wali ki te talo pakera ltemomanga teko koinjo lengei onge manda. Nalo koro mololi Sabat waimunga manda naa tenge, molo," nimu.

¹⁵ Yuni aku tepa nimu kano kinye Jisasini nimbei, "Eno topele mapele iyema. Waliwali koro mololi wali Sabat wendo oromo kinye eno pali yu mele mele enonga kongi kao molo kongi donki langi nomba molorumuna moki leko no oromo kombu tenga no nopili ningo meko purumele kanomu. ¹⁶ Eno enonga kongima Sabat walimunga paa moki leko nokoromele kano,

i ambomu Sabat walimunga paa lipo tapon-doro. Kongimu mandopa mele, ambomu olan-dopa mele kanomu. Akumunga i ambomu, yu Abrahameni kalopa ltimu ambo te, kuro-manga nomi Sataneni yu poinye 18 mindili tir-imu ambomu Sabat walimunga moki lepo nokoro mele tepo kenjiro konopu ltemeleya?" nimbe waltindirimu.

¹⁷ Yu aku tepa nimu kinye yu terimu mele kanoko keru pilingima mai koloringi. We imbo-mani yu ulu enge nili terimuma kanokolio tono koloringi.

Goteni iye nomi kingimu molopa imboma nokombalo molonge mele ungu iko talo

¹⁸ Kano kinye Jisasini imbomando kelepa nim-bei, "Gote iye nomi kingimu molopa yunge im-boma nokombalo molonge mele ambe tepa mele manda lepo nembonje. ¹⁹ Yu i tepa: Iye teni yu unjo mongo paa kelo te, yunge poinyena mundurumu kano kinye kano unjo mongomu muli topa akopa unjo awili te angilerimu kano kinye aku unjo komanga kera manga takoko peringi," nimu.

²⁰ "Gote iye nomi kingimu molopa yunge im-boma nokombalo molonge mele ambe tepa mele manda lepo nembonje? ²¹ Ambo teni yu langi plawa akoli mele isi nili walo kolte lipelie plawa awininga tukundo panjirimu kano kinye plawa pali akorumu aku tepa meleta," nimu.

Gote molombalo kombuna tukundo pumolo mele Jisasini nimu

²² Jisas ulke kombu awili Jerusalem purumo aulkena pumbei pumbelie ulke kombu awilima kinye keloma kinye pumbe, akumanga moloringi imboma ungu mane tilipe purumu.

²³ Kano imbomanga teni yu walipe pilipelie nimbei, “Awilimu, Gote molombalo kombuna tukundo pungo kamukumu molko kondoko punge imboma koltalo kauya?” nimbe waltindirimu kano kinye yuni enondo nimbei, ²⁴ “Gote iye nomi kingimu molombalo ulkemunga kerepulu paa kelona imbo awini kanona tuku pungeindo perenge. Akumunga kano ulkena tukundo pungo molongeindo eno enge ningo paio nimbo nio. ²⁵ Kano ulke Goteni ola angilipe nambu timbelo kinye eno pena molkolio, kune gaungau tikolio waliko pilkolio ningei, ‘Awilimu, lino nu kinye peya molamili wamili kani linonga ulke nambu tondowi,’ ningei kinye yuni enondo nimbei, ‘Tena molkolio oromeleya? Eno imbo tekai marenje naa lipo manjiro,’ nimbelo.

²⁶ Yuni aku tepa nimbelo kinye enoni yundo ningei, ‘Nu peya kere norumulu. Linonga ulke kombumanga ongolio lino ungu mane tirinu kano,’ ningei.

²⁷ Nalo yuni enondo nimbei, ‘Eno nemboi pileio! Eno imbo tekaima na naa lipo manjiro. Eno ulu pulu keru teko moromele imboma pali na morona anjo paio,’ nimbelo.

²⁸ Akuna tawendo molkolio eno anda kolepale Abraham, Aisak, Jekop poko kinye Gotenga iye profetema pali kinye, eno Gote iye nomi kingimu molopa nokombalo kombuna tukundo molongena kanokolio eno enono akuna tawendo molko-

lio eio ningo kola teko molonge. ²⁹ Israel imboma eno kau Gote iye nomi kingimu molopa nokombalo kombuna tukundo naa punge. Mai kombuna pali imbo mare Gote iye nomi kingimu molopa nokombalo kombuna tukundo pungo Gote kinye peya langi nongo molonge. ³⁰ Pileio! Mandoko moromele imbo mare Gote iye nomi kingimu molopa nokombalo kombuna tukundo kiyendo molonge. Kiyendo moromele imbo mare mandoko molonge,” nimu.

Jerusalem imboma toko kalonge konopu lipe manjipelie Jisasini eno kondo kolorumu

³¹ Aku tepa mane tilipe purumu kinye Farisi iye marení ongo Jisasindo ningei, “Iye Nomi King Heroteni nu topo kondambo nimbe moromo kani nu ina naa molkolio tenga kowa puwi!” ningi.

³² Jisasini enondo nimbei, “Na tombai teremo iyemu, yu kolo topa konopu kerí peli owa takera mele akumu moromona i ungumu pungo ningo tipeio!” nimbelie nimbei, “Kinye otili talo kuro kerima imbomanga konopuna peremoma makoropo, kuro toli imboma tepo koinjo lipo tepo molopolio akinjo wali yupoko tipena na kongono tepo moromu tepo pora timbo. ³³ Nalo Jerusalem pumboindo kinye kape otili akinjo kape na we kongono telipo pumbo. Gotenga iye profet te ulke kombu awili Jerusalem tawendo manda naa kolombalo. Akumunga Jerusalem kombuna kolombo,” nimu.

³⁴ Jisas yuni Jerusalemendo ungu te aku tepa nimbelie Jerusalem moloringi imboma yu kondo kolopalie enondo nimbei, “O Jerusalem imboma,

Goteni eno moloringina yunge kongono tendeli iye profet mundurumu iyema toko kondoko, Goteni eno Liko tapondangei nimbe mundurumu iyema kouni toko teremele imboma, kera gula amboi yunge waloma lipe yunge kongona lopeke teremo mele nani wali awini eno aku tepo nokolka nalo eno molo ningi. ³⁵ Akumunga pileio! Opa pule ongo eno tonge kinye Goteni altopa eno naa nokopa naa lipe tapondombalo kani eno kinye enonga kombumu kinye enonga ulke tempelemu kinye ongo kamukumu toko bembo tinge. Enondo ungu te peya nimbo tiemboi! Eno Jerusalem imboma, enoni nando Awilimuni lipe mundurumu oromo iyemu imbi ola molopa, molopa kondopili ninge walimunga na altoko kanonge. Oi molo,” nimu.

14

Iye te kangi akorumumu Jisasini tepa koinjo ltimu

¹ Juda imbomanga koro mololi wale sabat tenga Farisi iye awili tenga ulkena Jisas kere langi peya nongeindo purumu. Omba molorumu kinye peya langi nongo moloringi iyemani yu wamongo kanoko moloringi. ² Yunge kumbekerena iye kangi akorumu te omba molorumu. ³ Gotenga ungumanga pulumu pilko mane tili iyema kinye, Farisi iyema kinye, kano Juda imbomanga iye nomima peya moloringi Jisas yuni enondo nimbei, “Koro mololi wali kinye kuro toli imbo te tepo koinjo lilimalanje mandaya? Gotenga ungu manemanga tukundo ambe tepa nimbe moromoya?” nimu. ⁴ Nalo yundo ungu te topondoko

naa ningo we moloringi. Kano kinye yuni kano iyemu lipe tepa koinjo lipelie yundo puwi nimu.

⁵ Jisas yuni peya moloringi imbomando nimbei, “Eno moltomele iye tenga ungulu te molo kongi kao te Sabat wali tenga no muru tenga mainye tomo lemo kano iyemuni kano ungulumu molo kongi kaomu walitikale pumbo wendo naa kundupe limbeloya?” nimu. ⁶ Aku tepa nimu ungu pilkolio ungu te naa ningi.

Eno maluwele naa taio

⁷ Farisi iye awilimunga ulkena langi nongeindo oringi imboma iye awilima molangei nimbe lipe noirimu polomanga ongo moloringina kanopalie Jisasini eno ungu mane tipelie nimbei, ⁸⁻⁹ “Iye teni nu kinye imbo mare kinye langi peya namili waio nimbelo wali kano iyemuni iye awilima molangei nimbe lipe noimbelo polomanga tenga nu pungo naa molani. Nu kano polomanga tenga molonio kinye altopa iye awili te yu imbi olandopa molombalo iye te yu kape langi peya namili owi nimbelo iye te ombalo kano kinye ulke pulu iyemuni nundo nimbei, ‘I iye awilimu nu morono polo akuna molopili polomo tiwi,’ nimbelo wali nu mai kolkolio polo te lupe, imbi naa mololi imboma molangei nimbe noimbelo polo tenga pungo molonio. ¹⁰ Akumunga iye teni nundo langi peya namili owi nimbelo kinye yunge ulkena pungo imbi naa mololi imboma molangei nimbe noimbelo polo tenga pungo molani! Akuna molonio kinye ulke pulu iyemuni nu moloniona ombalie nundo nimbei, ‘Ango, i polona naa molko iye awilima molangei nimbo

noiro polona ongo molowi,' nimbelo kinye langi peya nongo molonge imbomani nu kinye tembalo ulu kanokolio nu iye awilimu lepamo ningo liko manjiko kanonge. ¹¹ Imbo enono imbi ola liko mundurumele imboma Goteni topa mainye mundumbelo, nalo enonga imbi mandoromele imboma yuni enonga imbima lipe ola mundumbelo," nimu.

Langi peya namili waio nimolo ungumu

¹² Kano kinye Jisasini ulke pulu iyemundo nimbei, "Nu imbomanga kere langi kalondokolio nunge pulu lemoma kinye, nunge angenali kinye, iye kamakoma kinye enondo langi peya namili waio ungu naa neni! Aku imboma waio ninio lemo, aku imbomani walite altoko pundu toko, nundo langi peya namili owi ninge. ¹³ Nu imbomanga kere langi kalondokolio koropa nolima kinye, kangi keru leluma kinye, kimbo keru leluma kinye, mungo akulima kinye akumando langi peya namili waio niwi! ¹⁴ Enoni kano langima pundu paa manda naa tongemunga Goteni nu nokopa kondopili ninge. Walite konopu tumbi nimbe pepili moromele imboma kolko makilko koinjo molonge aku walimunga Goteni nu aku teko teniomunga mele pundu tombalona linio," nimu.

Langi awini maku toko noringimunga ungu ikomu

¹⁵ Farisi iyemunga ulkena Jisas peya langi nongo moloringi iye teni Jisasindo nimbei, "Gote iye nomi kingimu molopa nokombalo kombuna langi nonge eno malo," nimu.

¹⁶ Aku tepa nimu ungumu pilipelie Jisasini ungu te topondopa ungu iko te topalie nimbei, “Iye teni imbo awini peya langi namili kalambo konopu lepalie langi kalopalie imbo awinimando waio nimu. ¹⁷ Langi nonge waimu wendo orumu kinye yunge kendemandemundo nimbe mundupelie nimbei, ‘Oi peya namili waio nimu imbomando kinye i waimunga langi koipo panjiro kani namili wangei pungo nipuwi!’ nimu.

¹⁸ Nalo eno pali naa ongeindo yu mele mele ulu mare poltomomunga naa omolo ningi. Teni nimbei, ‘Na mai koinjo te topo lindumu kanopumboindo na naa ombo nindiwi!’ nimu.

¹⁹ Teni nimbei, ‘Nani kongono teli kongi kao 10 pame tenduma pumbo kanopumboindo manda naa ombo nindiwi!’ nimu.

²⁰ Teni nimbei, ‘Na ambomu i teli kau lindumunga manda naa ombo,’ nimu.

²¹ Kendemandemu kelepa yando ombalie ningi mele yunge iye awilimu nimbe tirimu. Kano kinye ulke pulu iyemuni mumindili kolopalie kendemandemundo nimbei, ‘Nu welea welea lkiko pungo, i ulke kombu awilimunga aulke baret awilimanga kinye aulke kelomanga kinye pungo, imbo koropa nolima kinye kimbo ki kangi kerilima kinye mongo akulima kinye aulke naa andoko kimbo tambululima kinye liko meko owi!’ nimu.

²² Kendemandemuni aku ulu tepalie omba nimbei, ‘Awilimu, ninio mele tendu nalo langi noli polona kombu mare we ltemola,’ nimu.

²³ Kano kinye Awilimuni yunge kendemandemundo nimbei, ‘Aku teremo kani nu altoko

pungo, ulke kombu awilina tawendo pungo aulke baret awilimanga kinye aulke pakamakamanga kinye pungo, imbo kanoko ltendenioma pali meko owi! Pungolio wali, molo ninge imboma kape tai ningo meko owi nanga ulkemu ti nipili kani imbo pulumu wangei! ²⁴ Na eno i tepo paimbo nimbo tiro. Nani kiyendo peya namili waio nimbo, ungu nimbo munduru imbomanga tendekure kape paa naa ongo langi nonge ltemo. Walite kape paa molo,' nimu," nimbe Jisasini aku tepa ungu iko te torumu.

Lino Jisas lombili andomolo mele ungumu

²⁵ Jisas aulkena omba purumuna imbo pulumu liko maku toko yu lombili andoringi kano kinye yu we angilipe topele topa kanopalie enondo nimbei, ²⁶ "Imbo teni na lombili ombaindo yunge lapa kinye, anumu kinye, omenu kinye, bakuluma kinye, angenupili kinye, kemulupili kinye, yu yunu kape, eno peya olandopa konopu mondopalie, na konopu paa olandopa naa mondomo lemo na lombili manda naa ombalo. ²⁷ Na Gotenga kongono tendero akumunga kolomboi aulkena puro. Aku tepa mele imbo teni na lombili ombaindo kolombo nimbe yunge unjo polopeya meli na lombili naa omo lemo yu nanga lombili andoli iyere naa molombalo.

²⁸ Enonga iye teni ulke awili te takombaindo oi kiyendo aku ulkemunga konopu lipe mundupelie yunu nimbei, 'Ulke takopo pora timbomunga kou mone manda noironje molo manda naa tembalonje?' nimbe pilipelie kou moke tepa karomo. ²⁹ Yu aku tepa oi naa telkanje altopa yu kano ulkemu takombaindo unjo ponga kau pame tepa

lipe polopalie altopa kou mone molo lembalo kinye kamukumumu manda naa takopa pelka. Akumunga imbomani yu ungu taka tondoko owe tendelemala. ³⁰ Akumani owe tendeko ungu taka tondoko ningei, 'I iyemu ulke awili te takombai takorumu nalo yunge kou mone molo lerimuna yu manda naa takopa pora tirimu,' ningo owe tendelemala.

³¹ Aku tepala, iye nomi tenga talapemu kinye iye nomi tenga lupe talapemu kinye opa tengili wali teni yunge kombuna we molombalo, teni yu tombai ombalo. Omba tombalo iye nomimu yu opa teli iye 20,000 mepa ombalo. Nalo we molombalo iye nomimu yunge opa teli iye 10,000 kau molonge. Kokele aulkena ongo angilengei kinye we molombalo iye nomimu yunge iyema walipe pilipelie nimbei, 'Lino opa teli iye 10,000 kau molopolio lino ongo tongei imboma manda nendo enge nimbo angilipo tamolonje?' nimbe opa mo wamopa moke tepa karomo. ³² Kano kinye, kano iye nomimu yuni linoni eno nendo manda naa tamolo nimbe lipo manjimo lemo yunge iye mare lipelie, iye 20,000 mepa ombalo iye nomimu aulke tulena omba molopili paio nimbe lipe mundupelie nimbei, 'Opa naa tepo we ame topo molamili kani nani ambele ulu te nundo teamboya?' ningo waliko pilipeio nimbelo," nimbe Jisasini nimu. ³³ Jisasini aku ungu iko talo topalie ungu nimbe ulu lepalie nimbei, "Aku tepala enonga imbo te yuni na lombili wambo nimbelie yunge melema pali kinye, yunge imboma kinye, yunge kou mone kinye, yunge kangi kinye, aku melema kau konopu mondopalie, na

olandopa konopu naa mondombalo imbomu na lombili manda naa ombalo,” nimu.

Api kutamunga ungu ikomu

³⁴ “Api kuta yu mele penga nalo yu tingo naa tembalo kinye yu kelepa tingo tepili ulu te manda naa temolo. ³⁵ Kano api kuta tingo naa telimu ambele ulu temoloya? Poinyena lipo mundumolo kinye langi manda naa ombalo. Yu mai kopongo te molo nimbo kanopolio we topo lteremolo.

Komu angilimbelo imbomani i ungumu pileio,” nimu.

15

Kongi sipsip te maa torumumunga ungu ikomu

¹ Kou takisi lili iyema kinye Gotenga ungu pilko naa lili imbo lupema kinye eno pali Jisas-inga ungu pilingeindo yu molorumuna nondoko oringi. ² Farisi iyema kinye Gotenga ungumanga pulumu pilko ungu mane tili iye akumani aku ulu kanokolio enoni konokono ningo ningei, “I iyemu ulu pulu kerima ambololi imboma peya molamili waiio nimbelie, kere langi eno peya nongo moromele ulumu tepa kenjirimo,” ningi.

³ Jisasini eno aku teko ningi ungu pilipelie i ungu ikomu topalie nimbei, ⁴ “Enonga iye teni kongi sipsip 100 ari telka kinye te maa tolkanje yuni sipsip 99 wema era nongo angilengei nimbe pumbe, maa toromomu kanopa limbei korolipe pulka. ⁵ Altopa kanopa lipelie yuni konopu tipe apu topa ulkendo mepa pulka. ⁶ Kano wali ulkendo ombalie aku iyemuni yunge pulu ltemo

imbomando kinye yunge ulke kere pongolo imbomando kinye walipe pilipelie nimbei, ‘Nanga kongi sipsip maa tomomu kanopo lindumunga tono teremo kani peya tono kolopo molamili waio,’ nilka. ⁷ Aku tepala, nani eno ungu te i tepo nimbo tiro. Imbo ulu pulu keru naa teko konopu tumbi nimbe pepili molonge imbo 99 waye aku teko molongena eno ulu pulu keru ma munduko kelko konopu topele tonge ulumu eno kinye naa pembalo, kano imboma mulu kombuna enselemanu tono koromele. Nalo sipsip tapu iyemuni yunge sipsip maa tolimu kanopa lipelie wali paa tono kolka mele aku mele ulu pulu keru ambololi imbo te yunge ulu pulu keru teremoma pilipe keru pilipe mundupe kelepa konopu topele tombalo mulu kombuna enselemanu tono awili tiko kolonge,” nimu.

Kou mone te mainye purumumunga ungu ikomu

⁸ “Aku tepala ambo te kou mongo 10 noipelie te mainye pulkanje yu tipe lam kandopa ulke pureme mepa kanopa limbeindo wamba koropa kondolka. ⁹ Kano wali, aku koumu kanopa lipelie yunge pulu ltemo imboma kinye yunge ulke kere pongolo imboma kinye walipe pilipelie nimbei, ‘Nanga kou mongo mainye pumomu kanopo lindu kani peya konopu tipo molamili waio,’ nilka. ¹⁰ Nani eno i tepo nimbo tiro. Aku tepa mele ulu pulu keru ambololi imbo te yunge ulu pulu keru teremoma pilipe keru pilipe mundupe kelepa konopu topele tombalomunga Gotenga enselemanu tono kolonge,” nimu.

Ungulu te tepa kenjirimumu lapani yu we konopu mondorumu ungu ikomu

¹¹ Jisasini ungu iko te peya topalie nimbei, “Iye te, yunge ungu talo moloringili. ¹² Walite akil-iomuni lapando nimbei, ‘Ara, nu koloniomunga monge melema i teli oi moke teko na tinio mele tiwi!’ nimu kano wali kano iyemuni yunge noir-imu melema moke tepalie yunge ungu talo tir-imuna ltingili.

¹³ Kano melema elo tirimu kano wali akiliomu wali pokore kau molopalie, altopa mele tirimuma pali lipe mepa aulke tule tenga purumu. Kombu tulena pumbe molopalie yu pumbe takera kalorumu. Aku telipe purumu kano wali yunge kou mone melema pali pora nimu. ¹⁴ Yunge melema kinye kou mone kinye pora nimu wali yu paa koro-pa purumu. Kano wali yu molorumu kombuna engele awili tepa lerimu wali yunge melema pali pora nimuna yu paa engele kolorumu. ¹⁵ Yu engele terimuna yu kano kombu pulu iye te moloru-muna pumbe kou kongono te teambo tiwi nimbe konge terimu kano wali yuni nimbei, ‘Manda, nanga kongi tapu tendewi,’ nimu. ¹⁶ Gai punduku kongi tirimuna nambo nimbe pilipe molorumu nalo yu te naa tiringi.

¹⁷ Kano wali, altopa yu konopu kuli lipe mundupe pilipolie yu yunu nimbei, ‘Aranga kongono tenderemele imboma kere pulumu nongo olo tepili moromele nalo na ya ina engele kolopolio kamukumu kolomboi tero. ¹⁸ Akumunga na pumbo Ara moromona pumbolio yundo nimboi, “Ara, nu kinye Mulu Kombuna Moromo Gote kinye nani tepo kenjiru. ¹⁹ Na

ungulu kerimu kani nunge marena molombo manda naa tembalo kani nunge kongono iye te molambo,” nimbo,’ nimbe pilerimu.

²⁰ Kano wali, yu molorumu kombuna mundupe kelepa, lapa molorumuna pumbei purumu. Yu ulkendo pumbei purumu kano wali yunge lapani yu tule tepa orumuna kanopalie yu kondo kolopa lkipe pumbe yu kangulupe ltimu.

²¹ Kano wali ungulumuni lapando nimbei, ‘Ara, nu kinye Mulu Kombuna Moromo Gote kinye nani tepo kenjiru. Na ungulu kerimu kani nunge marena molombo manda naa tembalo!’ nimu.

²² Aku tepa nimbe molopili lapani yunge kongono tenderingi iyemando nimbei, ‘Welea pungo nanga wale pakoli pengamu pungo liko meko ongo yunge pakondoko, ki ring te liko yunge kina mondondoko, kimbo su liko yunge kimbona mondondaio! ²³⁻²⁴ Aku tekolio kongi kao walo awilimu toko kalondoko molombolona meko waio! Nanga ungulumu yu koro oi purumu yu kolorumunje konopu leru nalo kinye yu koinjo molopa kelepa oromo. Yu oi pumbe maa torumu nalo kinye altopa oromo kanopo ltimbolo kani tono kolopo kongi kao nombo molamili,’ nimu kano wali eno aku teko tono kolko kongi nongo moloringi.

²⁵ Nalo yunge ungulu komo poinyena kongono tepa molopalie ipupene ulkendo ombai orumu wali eno tono kolko kunana ningo moloringi ungumu pilipelie ²⁶ yuni kongono tendeli iye tendo ungu te nemboi owi nimbelie, yundo waltindipelie nimbei, ‘Tukundo ambele ulu tereameleya?’ nimu. ²⁷ Kano kongono tendeli iyemuni yundo topondopa nimbei, ‘Angena

kano manda molopa omona lanieni kanopa tono kolopalie kongi kao walo awilimu namili nimbe topa koimo,' nimu.

²⁸ Aku tepa nimu ungu pilipelie komomu yu mumindili kolopalie na ulkena tuku paa naa pumbo nimu. Aku nimu ungu pilipelie lapani wendo omba yundo nimbei, 'Lino peya tono kolopo molamili owi,' nimbe konge terimu kano wali ²⁹ lapando topondopa nimbei, 'Piliwi. Na waliwalima, poinye awini nunge kongono tendepo molopolio nu nino unguma pilipe lipo tenge tipo, walite kape nunge ungu te pilipo tupe naa toro kano nalo nuni nando walite kape kongi meme walo te nanga kanopo ltio unguluma kinye peya tono kolko nongo molangei ningo naa tirino.

³⁰ Nalo kinye nunge marena omba, yuni apureli ambomando kou mone pora tirimu, kano marena omo wali nu tono kolko kongi kao walo awilimu namili ningo toko koinio lepamo,' nimu.

³¹ Lapani yundo topondopa nimbei, 'Nanga ungulumu, nu kinye na peya morombolo wali nanga melema pali nunge kindo ltemo, iltonga.

³² Nalo kinye angena kolumu kanomu altopa omo. Yu oi pumbe maa torumu, kinye kelepa omona kanopo ltimolo kani lino tono kolopo kunnana nimbo langi nombo moltomolo,' nimu," nimbe Jisasini nimu.

16

Ya maina noirimolo melemando Jisasini ungu te nimu

¹ Jisasini yu lombili andolimando ungu te peya nimbelie temane te topalie nimbei, "Walite iye

kamako te molorumu wali yunge mele noirimu-manga nokoli iye te molorumula. Walite imbo marení kamakomu molorumuna ongo, yunge melema nokoli iyemuni terimu mele ongolio yundo ningeindo, ‘Nunge mele noirinomanga nokoli iyemuni nu tepa kenjipe, nunge melema we mainye pupili nimbe yu akuma nokopa naa kondoromo,’ ningi. ² Aku teko ningi ungu pilipelie kamakomuni kano iyemundo owi nimbelie yundo iri topa nimbei, ‘Nundo i ungu ambelemu nimeleya? Nuni nanga melema teko kenjindirino ningi ungu pilipolio nuni nanga melema nokondoromo mele bukuna toko, yando tikolio altoko puwi. Nu nanga melema altoko manda naa nokowi, nu makorombo,’ nimu.

³ Kano melema nokoli iyemu anjo pumbelie yunu nimbei, ‘Apa! Kinye ambe teambonje? Nanga awilimuni nanga kongono teromu wendo lipe na makorombai teremo kani na ambe teambonje? Na mai akumboindo enge naa peremo na aku kongonomu manda naa tembo. Imboma langi tieio nimbo konge tembo ulumu mai teremo. ⁴ Akumunga na tembo mele kinye lipo manjiro. Nanga awilimuni pundu anjirimu imboma lipo tapondopolio enondo pundu ekondo kau taio, ekondo mainye pupili nimbo wali altopa na makorombalo wali kano imbomani na konopu tiko liko tapondokolio nando peya peamili owi ninge,’ nimbelie, ⁵ yunge awilimuni pundu anjirimu imboma yu mele mele wangei nimbe kumbe lepa orumu iyemundo nimbei ‘Nanga awilimuni nu kinye ambe tepa mele pundu anjirimuya?’ nimbe waltindirimu wali ⁶ yuni topondopa nimbei, ‘Wel

mingi 100 pundu anjirimu,' nimu. Aku wali kamakomunga melema nokoli iyemuni yundo altopa nimbei, 'Pundu anjili bukumu i tiro. Ya mainye molko, 100 toko mondiringi gomomu ora toko kolo wangoko gomo koinjona wele mingi 50 kau toko mondowi,' nimu.

⁷ Yunge umbulkondo orumu talo tepa iyemundo nimbei, 'Nanga awilimuni nu kinye ambe tepa mele pundu anjirimuya?' nimbe waltindirimu wali yuni topondopa nimbei, 'Rais wit wale 1,000 pundu anjirimu,' nimu. Aku wali melema nokoli iyemuni yundo altopa nimbei, 'Pundu anjili bukumu i tiro. Ya mainye molko, rais wit wale 1,000 toko mondiringi gomomu ora toko kolo wangoko gomo koinjona rais wit wale 800 welea toko mondowi,' nimu.

⁸ Yu aku tepa terimu ulu pilipelie iye kamako awilimuni kano tepa kenjili iyemu yu kapi nimu. Yunge melema paimbo wapu mele lipe tepa kenjirimu nalo yunge lipe manjilimu paa olandopa perimu pilipelie yu kapi nimu. Ya maina molko, Gote konopu naa mondoromele imboma mai kombuna ltemo uluma eno paa liko manjirimele. Nalo pa telina molko Gote konopu mondoromele imboma aku uluma naa liko manjirimele," nimu.

⁹ Kano wali Jisasini aku temanemu topa pora tipelie enondo nimbei, "Nani enondo nimbo tiemboi. Kinye ya maina molkolio maina melema liko imboma nunge angenali mele molangei ningo nunge mele noirinoma eno liko tapondani! Al-toko melema pora nimbelo wali nu kombu pengana kamukumu punio wali akuna molongemani nundo ya kamukumu peya molamili ninge,"

nimu.

¹⁰ Aku tepa nimbelie nimbei, “Imbo teni imbo tenga mele koltalo nokopa kondondoromo ulu kanopalie mele awini timbo kinye nokopa kondondombalo ltemo nimo. Imbo teni imbo tenga mele koltalo naa nokopa kondondoromo ulu kanopalie mele awini timbo wali nokopa naa kondondombalo ltemo konopu ltemo. ¹¹ Nuni ya maina noirimele melema nokoko naa kondonio lemo Goteni timbelo mele tukumema, nokondani ungu manda naa nimbelo. ¹² Nuni ya maina noirino melema nunge molo, kano melema Gotenga. Akumunga nuni yunge melema nokoko naa kondonio lemo altopa yuni nunge noieni nimbe timbei tepa moromo melema manda timbelonje?

¹³ Kendemande teni iye awili talonga kongono talo lipe popo tipe manda naa tendembalo. Altopa awili te yu konopu mondopa te konopu naa mondombalo. Molo aku tepa naa temo lemo awili teni ungu nimbelo pilipe naa lipelie teni ungu nimbelomu pilipe limbelo. Enoni Gotenga kongono kinye maina noirimele melemanga kongono kinye liko popo tiko manda naa tenge,” Jisasini nimu.

¹⁴ Jisasini aku tepa nimu ungu pilkolio Farisi iyema eno kou mone kape melema kape konopu paa pulumu mondoringimunga yu ungu nimumu liko tui tiko owe teringi wali ¹⁵ Jisasini enondo nimbei, “Enoni i teko nimele. We imbomani lino Farisi iyema konopu tumbi tipe pepa, pengama moromolo kanoko nindengei konopu ltemele nalo enonga konopuna paimbo

peremo mele Goteni kanopa moromo. Maina imbomani kanokolio mele paa tukume, mele paa olandopamu nimelemando Goteni konopu naa mondoromo,” nimu.

Ungu manemanga kinye, ungu tukumemunga kinye, Jisasini ungu te nimu

¹⁶ Kano wali Jisasini ungu te altopa nimbei, “Jon Imbo No Ltindilimu oi maina naa omba molopili Goteni lino teaio nimu mele iye Mosesini pilipelie yando mane tirimu ungu manema kinye, Gotenga profet iyemani imboma mane tiringi unguma perimu. Nalo kinye, Goteni omba iye nomi kingimu molopa imboma nokopa kondombalo ungu tukumemu nimbo tilipo andoromolo. Gote kingimu molombalo kombuna tuku pungeindo imboma enge ningo mindili nongo teliko purumele. ¹⁷ Mulu mai talo walite pora nimbelo nalo Goteni ungu nimu unguma oi mane tiko buk toringi bukuna moromo kano ungu manemanga alaye ungu mongo te kape mainye manda naa pumbelo. Gotenga ungu manema pali lepa kau pumbelo,” nimu.

Iye te ambore wapu ltimomunga Jisasini ungu te nimu

¹⁸ Kano wali Jisasini ungu te altopa nimbei, “Iye teni yunge oi ltimu ambomu topa makoropa mundupelie altopa ambo te lupe limo lemo aku iyemuni oi ltimu ambomu tepa kenjipe pele koinjo limbelo ambomu wapu mele limbelo. Ambo yunge oi purumu iyemuni topa makoropa mundurumo ambo akumu altopa iye lupe teni yu

limo lemo yuni kano ambomu wapu mele limbelo,” nimu.

Iye kamakomu kinye iye koropa noli Lasarus talonga temanemu

¹⁹ Jisasini temane te topalie nimbei, “Iye kamako te molorumu. Yunge wale pakoli paa panga kou paa olandopa pulima pakopa, yunge ulkena langi pengama kau nomba perimu. ²⁰ Iye koropa noli te molorumula, kanomunga imbi Lasarus. Yu waliwali kamakomuni yu kondo kolopa kou mone te molo langi te timbelonje ningo yunge ulke kerepuluna molopili ningo meko ongo mon-doringi. Yunge kangi pali lupe molorumu. ²¹ Kano lupema owamani ongo penemane leringi. Yu kamakomunga langi nurupili mainye pumbeloma lipo nombo nimbe molorumu.

²² Koropa noli iyemu kolorumu, kano kinye mulu kombuna enselemani yunge minimu liko, Juda Imbomanga pulu polko anda kolepa Abraham molorumuna meko puringi, Gotenga mulu kombu pengana peya moloringili. Kamakomu kolorumula, kano wali imbomani yu ono teringi. ²³ Kano wali yu tipe kombuna mindili nomba molopalie, yuni mongoni olando tipe kanopa wirenga Abraham Lasarus talo peya moloringilina kanorumu. ²⁴ Kanopalie alako topa nimbei, ‘Ara Abraham, na kondo kolkolio Lasarusini imbo nona ki tundu mainye mundupelie nanga alimbili koma topili nimbe tendepili ningo yu liko maindo munduwi. Na i tipemunga paa mindili awili nombo moro,’ nimu.

²⁵ Nalo Abrahameni yundo nimbei, ‘Nanga malo iye, oi moloringili kano mele konopu liko manjiwi! Elo maina moloringili wali nu mele pengama noiko manda molorunu nalo Lasarus yunge mele te naa noiye molopa kenjirimu kanomu. Kinye yu konopu penga pepili moromo nalo nu mindili nongo morono. ²⁶ Nani ee nilkanje yu maindo manda naa olka. Lino moromolo eno moromele awi tuku tingina Goteni kombu awilimu ltimu peremo kanomu. Kinye ya ina moromolo imboma eno moromelena maindo pamili ninge wali manda naa onge; enonga imboma olando wamili ninge wali yakondo manda naa onge,’ nimu.

²⁷ Kano wali kamakomuni nimbei, ‘Aku lemope Araya, yu nanga ulke kombuna pupili liko mundeni nimbo konge tero. ²⁸ Nanga angenupili ki te pakera moromele kani. I kombu mindili noli kombuna eno kape naa wangei, yuni enondo ungu nimbe tepa amenge tepili,’ nimu.

²⁹ Nalo Abrahameni yundo nimbei, ‘Enonga oi iye nomi Mosesini buk torumu bukuma kinye Gotenga ungu nimbe mundulima imboma ningo tili iye profetemani buk toringi bukuma kinye noirimele kanomu. Enoni kano bukuma kanoko pilengei,’ nimu.

³⁰ Kano wali kamakomuni nimbei, ‘Ara Abraham, aku manda molo. Kolorumu imbo te makilipe koinjo molopa eno moromelena pumbe nimbe timo lemo ulu pulu keru teremelema pilko keru pilkolio kelko konopu topele tonge,’ nimu.

³¹ Abrahameni yundo nimbe, ‘Mosesinga unguma kinye Gotenga iye profetemanga

unguma kinye kambu toko naa pilinge lemo kolorumu imbo te makilipe koinjo molopa pumbe nimo lemo yunge ungumu naa pilinge kala,' nimu," nimbe Jisasini temane te aku tepa torumu.

17

Imbo te ulu kerima tepili ningo toperope naa tieio nimbe Jisasini nimu

¹ Jisasini yu lombili andolimando nimbei, "We imbomani nanga imbomarendo Ulu kerima teangei ningo toperope tirimele nalo aku teko toperope tinge imboma paa mindili nonge.

² Nanga imboma ulu kerima tepili toperope timbei tembalo wali oi naa teli yu kou muluwele awili te nomina moko tokolio pera tiko nomuna mainye mundunge lemo paimbo yu mindili nomba kolombalo nalo yu imbo te toperope oi naa tili Goteni yu aku ulu keru teremelemunga pundu keru tambo nimbe mindili lipe timbelo mele yu kinye naa pembalo.

³ Nanga imboma, enonga teremele ulu wamongo liko manjeio! Angena teni nu kinye ulu te tepa kenjimbalo wali yu molombalona pungo nini, 'Ango, ulu keru teniomu, ambe temona tenioya?' niwi! Aku teko ninio wali yu pilipelie nimbei, 'Ango, paimbo tepo kenjindu kani kondo kolto' nimbalo kano wali nu kinye kano ulu keru tembalomu tiye kolko altoko naa liko manjiwi.

⁴ Wali tendekumunga yu wali ki te yupoko pakera aku tepa nu kinye tepa kenjipe, altopa wali ki te yupoko pakera konopu topele topa nundo ango, kondo teremo nimbalo wali manda, nu wali ki

te yupoko kano ulu keru tembaloma tiye kolowi,”
nimu.

Linoni Jisasinga ungumu ipuki tipo amboromolo ungumu

⁵ Kano wali Jisas lombili andolimani yundo ningei, “Awilimu, nu ungu nino mele lino paimbo ungumu nimbo alaye tepo kau ipuki tipo amboromolo kani nuni awili teko ipuki enge ningo tiko ambolangei ningo liko tapondowi,” ningo konge teringi kano wali ⁶ Awilimuni eno topon-dopa nimbei, “Unjo tenga mongo yu paa kelo nalo kano mongo maina mundurumolo wali unjo akopa awili lepa angimo kanomu. Aku tepa mele, eno nani ungu nio mele ipuki alaye kolo kau tilimalanje, enoni Goteni nanga ungumu manda pilimbelo ningo neya angiltimo unjo akumundo pulkono pali nunu pulu akuko, nomu kutana tuku pungo angiliwi nilimala wali kano unjomu enonga ungumu pilipe lipelie aku tepa ulu awili manda telka,” nimu.

Gotenga kongono kendemande tengemele Jisasi ungu nimu

⁷ Aku tepa nimbelie nimbei, “Enonga iye te yunge kendemande iye teni poinye tendepa molo kongi sipsip tapu tendepalie altopa ipupene ulkendo ombalo wali yunge awilimuni yundo ya ongo mainye molko kere welea nowi nimbeloya? Aku tepa manda naa nimbelo. ⁸ Kano kongono tendeli iyemu yu kongono tepa pora tipe ulkendo ombalo wali yunge awilimuni yundo i tepa nimbei, ‘Nanga kere kalondoko ambolko tikolio altoko na kere nombo pora timbo wali nu pungo nunge

kere kalko nani,' nimbelo. ⁹ Iye awilimuni te wi nimbelo mele yunge kendemande iyemuni pilipe lipe tembalomunga, 'Ango, paa tenio,' nimbeloya? Aku tepa naa nimbelo. ¹⁰ Aku tepala, enoni Goteni enondo kongono tendaio nimo mele pali teko likolio eno enono ningei, yuni lino teaio nimo mele kau tepo, kongono olandopa te naa tepolio lino kendemande kerima moromolo nengei," nimu.

Jisasini kuro kendi noli iye 10 tepa koinjo ltimu

¹¹ Jisas ulke kombu awili Jerusalem pumbei pumbelie, Galili kombu Samaria kombu owena kule kulena tuku tingina pumbelie, ¹² ulke kombu kelo tenga tukundo purumu. Tukundo purumu kano wali kuro kendi noli iye 10 yu aulke omba purumuna ongo tule teko angilko ¹³ enoni ru ningolio ningei, "Jisas, Nokoli Iyemu, lino kondo kolowi," ningi.

¹⁴ Yuni eno kanopalie nimbei, "Manda, kinye eno koinjo purumele kani eno Juda Imbomanga ningo Gote popo tondoli iye moromelena pungo, enonga kangi liko ondopaio," nimu. Kano wali eno pungei puringi wali eno kuro pora nimbe imbo kangi angilerimu.

¹⁵ Enoni koinjo pungolio kanoringi wali iye akumanga teni yando omba ungu enge nimbe Gotenga imbi ola ltindiye omba ¹⁶ Jisas angilerimuna mainye pumbe tamalu pepa yundo paa tereno nimu. Kano iyemu yu Samaria iyemu.

¹⁷ Kano wali Jisasini nimbei, "Nani iye 10 kulumie naa tondonduya? Kinye iye 9 tena pungeya?

¹⁸ Te kape yando ongo, Gotenga imbi ola naa

Itindingeya? I iye lupemu kau oromo kani Is-rael iye kuro kendi nomo tepo koinjo linduma tena moromeleya?” nimu. ¹⁹ Kano wali yuni Samaria iyemundo nimbei, “Ola angilko puwi. Nani manda tembo ningo ipuki tirinomuni nu koinjo puruno,” nimu.

Gote kamukumu Iye Nomi King Awilimu omba molombalomunga ungumu

²⁰ Walite Farisi iyemani Jisas waliko pilkolio ningei, “Te wali Gote iye nomi kingimu molopa imboma kinye melema pali kinye yu yunu nokombalo walimu wendo ombaloya?” ningi. Jisasini topondopa nimbei, “Gote iye nomi kingimu molopa imboma kinye melema pali yu yunu nokombalo walimu wendo ombalo mele imbomani mongoni kanangei mele naa wendo ombalo. ²¹ Eno kinye ya moromelena Gote oi iye nomi kingimu molopa imbo mare nokoromona yu iye nomi kingimu molopa imboma kinye melema pali nokombalo ulumundo imbo teni kanaio, i wendo oromo ningo, andi wendo oromo ningo, aku mele manda naa ninge. Kano walimu oi wendo omo ltemo,” nimu.

²² Aku tepa nimbelie Jisasini yunge lombili andolimando nimbei, “Enoni Iyemunga Malo alaye kolte kanamili ninge walima wendo opili konupu lenge nalo naa kanonge. ²³ Imbomani wina moromo, ya ina moromo ninge. Nalo kolo tonge kani eno lombili naa paio! ²⁴ Kariapa teremo wali kombuma pali pa teremona imbomani pali karomele. Iyemunga Malo aku tepa mele altopa ombalo. ²⁵ Nalo oi yu mindili pulumu nombalo,

kinye moromele imbomani yu liko tui tiko umbulu tinge.

²⁶ Oi iye Noa molopili imbomani teringi mele Iyemunga Malo ombai tembalo wali imbomani aku teko tenge. ²⁷ Noa nona andoli sip ulkemu takopa imboma ulu wendo ombalo mele nimbe tepa mololipe purumu wali eno naa kanoko naa pilingi. Enonga we kongono teko enonga we uluma teringi mele langi nongo ambo liko teko aku uluma teko mololiko pungolio, Noa nona andoli sip ulkemunga tuku purumu wali kape eno aku uluma we teko moloringi. Kano wali sipina tukundo naa moloringi imboma pali noni topa kondorumu.

²⁸ Lot kinye waye moloringi imbomani aku teko teringila. Eno langi nongo bisnis teko poinye teko ulke takoko, we ulu akuma teko moloringi. ²⁹ Nalo Lot ulke kombu Sodom tiye kolopa kowa purumu kano walimunga tipe kinye kou tipe nomba angilima muluna mainye lo mele omba Sodom moloringi imboma pali topa kondorumu.

³⁰ Iyemunga Malo altopa ombalo walimunga oi teringi nio mele altoko aku ulu teko molonge. ³¹ Yu ombalo walimu wendo ombalo wali enonga ulke kerepulumanga molonge imboma altoko ulkendo tukundo pungo enonga ulke tukundo noinge melema pungo naa lipunge! Aku tepala poinyena molonge imboma enonga noinge melema altoko ulkendo pungo naa lipunge! ³² Lot omenu terimu mele liko manjeio! ³³ Iye teni molopa kondombalo melema ambili nonde nimo lemo aku iyemu paa kolombalo nalo aku melema mundupe tiye kolombalo iyemu yu koinjo molombalo. ³⁴ Nani

eno paimbo nio. Iyemunga Malo altopa ombalo kano walimunga ipu leli iye talo polo tendekuna pengele wali Gotenga ensel teni omba iye te we pepili mundupe kelepa te lipe mepa pumbelo. ³⁵ Ambo talo langi kalko molongele wali ensel teni omba ambo te we molopili mundupe kelepa te lipe mepa pumbelo. ³⁶ Iye talo poinyena angilingele wali ensel teni omba iye te we angilipili te lipe mepa pumbelo,” nimu.

³⁷ Yuni nimu ungu pilkolio enoni ningei, “Aw-ilimu, aku ulumu tena tembaloya?” ningi.

Jisasini topondopa ungu iko te topalie nimbei, “Melema kolopa ltemo kombumanga mele kololima noromele kera iliaka mele kolopa ltemoma kanokolio nongeindo mainye ongo liko maku toromelena mona karomele,” nimu.

18

Gote Kot pilimbelomunga ungu ikomu

¹ Walite, Jisasini Eno Gote kinye ungu ningo tiye naa kolangei nimbe yu lombili andolimando ungu iko te topalie nimbei, ² “Walite, kombu tenga kot pileli iye te molorumu. Kano kot pileli iyemuni yu Gote kape maina imboma kape pipili naa kolorumu. ³ Kano kombuna ambo wai te molorumu. Aku ambomu yuni kot pileli iyemu molorumuna waliwali ombalie yundo nimbei, ‘Na tepa kenjirimu iyemu kot tendembo. Nuni na liko tapondoko kot piliwi,’ nimbe konge tepundala terimu.

⁴ Ambomu oi kokele orumu wali kot pileli iyemuni yundo molo, nunge kot naa piltindimbo nimu nalo, ambomu yu waliwali opundala terimumunga kot pileli iyemu yu yunu nimbei,

‘Na Gote pipili naa kolopo, imboma kondo naa kolopo moro ⁵ nalo i ambo waimu waliwali omba waltindirimomunga altopa omba konge tembalo wali na kamukumu tiye teremo kani yunge kot piltindemboi,’ nimu,” nimbe Jisasini nimu.

⁶ Awilimuni aku ungu ikomu topa pora tipelie ungu te peya nimbei, “Kot pileli iye kerimuni ambo waimundo terimu mele pileio! ⁷ Aku tepa mele Goteni yunge imboma umbuni tirimele imboma aku teremelemunga kot pileli iyemu molopalie kot naa tendembaloya? Yunge imbomani waliwali tangoli kape ipo leli kape linonga kot piliwi ningo konge teremele kinye yuni enonga kot naa pilimbeloya? ⁸ Yu tembalo mele nimbo tiemboi. Gote yu welea omba yunge imboma lipe tapombaindo, eno umbuni tirimele imboma kot tendepalie umbuni timbelo. Nalo Iyemunga Malo altopa wali talo tepa mainye ombalo wali imbo maren i yuni eno lipe tapondombalo ningo yu konge teko ipuki tiko molongena omba kanombalonje,” nimu.

We imboma peya tendekuna naa molamili nimu iye Farisi te kinye kou takis lili iye te kinye elonga ungu ikomu

⁹ Imbo mare eno enono pilkolio na penga, na konopuna kake tepili molopo, na tumbi tipo moro, imbo lupema molko kenjirimele, eno imbo kerima, eno kinye tapu topo naa molambo ningo pilko andoko moloringi imbomando Jisasini i ungu ikomu topalie nimbei, ¹⁰ “Iye talo yu mele mele Gote kinye ungu nembili ningo Gote popo toko kaloringi ulke tempelemunga puringili. Te

Farisi iye te, te kou takis lili iye te. ¹¹ Farisi iyemu yu pepenare none tepa ola angilipelie yu yunu konopuna pilerimu unguma nimbei, ‘Gote, imbo lupe moromele mele na aku tepo naa moromunga nundo paa tereno nio. Eno wapu nongo, ulu pulu kerima teko, ambo iye wapu langi nongo teremele. I kou takis lili iyemu tepa moromo mele kape na aku tepo molo. ¹² Nunge ungu manema pilipo lipo temboindo na koro tenga wali talo langi mi topo naa nombo, kou mone kinye melema kinye mele 10 10 nimbo ltiomanga te nunge nimbo aku tepo moke tepo nu tiro kano,’ nimu.

¹³ Nalo kou takis lili iyemu nondopa naa omba anjo tenga lupe mai kanopa angilipe, na iye paa keru te nimbe pilipelie mai kolopa kimuni yunge luwina topa angilipelie nimbei, ‘Gote, na konopuna ulu pulu keru peli iyemu kondo kolowi,’ nimu,” nimbe Jisasini nimu.

¹⁴ I ungu ikomu aku tepa topa pora tipelie Jisas yuni nimbei, “Nani eno paimbo nimbo tiro. I iye talondo Goteni kou takis lili iyemunga ulu pulu keru terimuma mundupe kelepa altopa naa pimonu, aku iyemu konopu kake tepili ulkendo purumu, nalo Farisi iyemu ulu pulu keru terimuma konopuna we pepili ulkendo purumu. Imbo enono imbi ola ltimelema Goteni topa mainye mundumbelo, nalo imbo enono mandoromelema yuni enonga imbima ola lindimbelo,” nimu.

Jisasini bakuluma molko kondangei nipili ningo meko oringi temanemu

¹⁵ Imbomani enonga bakulu keloma Jisas ki noindipili ningo yu molorumuna meko oringi. Nalo yu lombili andolimani iri toko naa meko waio ningi. ¹⁶ Nalo Jisasini bakulumando waio nimbelie yu lombili andolimando nimbei, “Gote iye nomi kingimu molopa nokoromo kombumu imbo i bakulu mele moromelemanga kani eno i bakuluma na morona wangei pipi tiko molo ungu naa neio. ¹⁷ Nani eno paimbo nimbo tiro. Bakulumani Gote linonga iye nomi kingimu molopo lino nokopili ningo moromele mele aku teko naa nimele imboma yunge kombuna tuku paa naa punge, molo,” nimu.

Iye kamako tenga temanemu

¹⁸ Walite Juda imbomanga iye nomi te Jisas molorumuna omba yundo walipe pilipelie nimbei, “Ungu Mane Tili Pengamu, na ambe tepo kamukumu molopa kondopa kau puli ulu pulumu limboya?” nimu.

¹⁹ Jisasini yundo nimbei, “Nuni ambe telka na iye pengamu ninoya? Imbo penga te molo. Gote kau pengamu. ²⁰ Nu Gotenga ungu manema Mosesini yando tirimuma pino kano. Moses yuni nimbei, ‘Ambo iye pulima molo iye ambo lilimani imbo lupema kinye wapu langi naa nangei nimbe, imbo toko naa kondangei nimbe, melema wapu naa liengei nimbe, imbo lupemando kolo toko kot naa tendangei nimbe, eno aminyeli lanielinga ungu tenge tiko molangei,’ nimbe aku ungu mane tirimuma peremo kanomu,” nimu.

²¹ Iye nomimuni nimbei, “Na ungulu wali aku ungu manema pali pilipo lipo tepo moloru mele kinye we tepo moro,” nimu.

²² Yu aku tepo nimu ungu pilipelie Jisasini yundo nimbei, “Paa tereno nalo ulu tendeku kau naa tereno. Nu pungo nunge mele noirinoma pali kou mone lipungolio, kou mone linioma imbo koropa nolima moke teko tikolio na lombili owi. Nunge melema aku tenio wali mulu kombuna nunge mele kande kandema lembalo,” nimu.

²³ Kano iye nomimu mele paa kande kandema noirimumunga Jisasini aku tepa nimu ungu pilipelie yu kumbekere tepa konopu umbuni tepili anjo purumu. ²⁴ Yu purumu ulu kanopalie Jisasini yu lombili andolimando nimbei, “Gote iye nomi kingimu molopa nokoromo kombuna tukundo pungeindo imbo kamakoma pungei paa perenge. ²⁵ Kongi kamel walipe kale aulkena omba tuku pumbeindo mindili awili tepa nomba pumbei perembalo. Nalo yu alaye mandopa mele. Imbo kamakoma Gote iye nomi king molopa nokoromo kombuna pungeindo mindili paa awili teko nongolio punge,” nimu.

²⁶ Yuni aku tepa nimu ungu pileringi imbomani ningei, “Gotenga kombuna pumilindo aku teko tenge mele paimbo nimo lemo altoko nari manda akuna pumbe molopa kondopa kau pumbeloya?” ningi.

²⁷ Yuni enondo nimbei, “Imbomani paa manda naa tereleme ulu Goteni manda tembalo,” nimu.

²⁸ Kano wali Pitani nimbei, “Lino linonga melema pali mundupo kelepo nu lombili oromolo kanomu,” nimu.

²⁹ Kano wali Jisasini nimbei, “Nani eno paimbo nio. Gote omba iye nomi kingimu molopa lino nokombalo walimu wendo opili ningo na Gotenga kongono tendembo ningo pimele imboma enonga ulkema kinye, omenupili kinye, angenupili kinye, anupili lapali kinye, bakuluma kinye, akuma munduko kelenge imboma pali ³⁰ kinye ya maina moromele wali mele paa olandopa awini liko molkolio altoko punge kombuna molko kondoko kau pungela,” nimu.

Kolopolio, wali yupoko tipemunga makilipo koinjo molombo nimbe Jisasini altopa wali yupoko tipe nimbe tirimu

³¹ Jisasini yu lombili andoli iye 12 enondo nimbe terimu mele we imboma naa pilengei nimbe eno mepa anjo pumbelie, enondo nimbei, “Pileio! Lino ulke kombu awili Jerusalem purumolo. Pumbo molomolo wali oi Gotenga nimbe munduli ungu nili iye profetemani Iyemunga Malo wendo ombalo mele ningi uluma pali kamukumu wendo ombalo. ³² Jerusalem iye-
mani Iyemunga Malo liko Israel imbo naa mololi imbo lupema tinge. Enoni yu ungu taka tondoko owe tendeko yu teko kenjiko yu olkambe toko kandoko, yu ka pulteni tokolio, kamukumu yu toko kondonge. ³³ Kolopalie altopa wali yupoko tipemunga makilipe koinjo molombalo,” nimu.

³⁴ Nalo Jisasini nimu ungu pulumu naa pilkolio ungu nimumu pilko tunduringi.

Jisasini mongo keru leli iye te tepa koinjo ltimu

³⁵ Jisas ulke kombu Jeriko nondopa wendo orumu wali mongo keru leli iye te aulke kulendona

mainye molopa imbo ongo puringimando kou mone te tieio nimbe konge tepa molorumu.

³⁶ Kano iyemuni imbo awini ongo pungei puringi ulu pilipelie yuni ambe teremeleya nimbe waltindirimu. ³⁷ Enoni yundo ningei, “Ulke kombu Nasaret iye Jisas omba purumo,” ningo tiringi.

³⁸ Pilipelie, yuni enge nimbe nimbei, “Jisas, Devitini kalopa ltimu iyemu, na kondo kolowi,” nimu.

³⁹ Kumbe leko puringi imbomani yu iri toko ungu naa niwi ningi. Nalo yuni altopa paa enge nimbe nimbei, “Devitini kalopa ltimu iyemu, na kondo kolowi,” nimu.

⁴⁰ Jisas we angilipelie yu yando meko waio nimu. Jisas angilerimuna yu nondopa orumu wali Jisasini yundo walipe pilipelie nimbei, ⁴¹ “Nani nu ambele ulure tendamboi konopu ltenoya?” nimu.

Yuni topondopa nimbei, “Awilimu, na altopo nanga imbo mongo angilipili kanambo tendewi,” nimu.

⁴² Jisasini yundo nimbei, “Kinye mongo makilko kanowi. Nani manda nu imbo mongo angilipili tendembalo ningo ipuki tirinomunga nu koinjo puruno,” nimu. ⁴³ Kano wali tamburumbu yu imbo mongo angilerimuna kanorumu. Kanopalie Gote kapi nimbe yunge imbi ola ltindilipe Jisas purumu aulkena lombili purumu. Imbomani pali kano ulu enge nili wendo orumumu kanokolio enoni kape Gote kapi ningi kala.

19

Jisas kinye iye Sakius kinye teringili temanemu

¹ Jisas yu ulke kombu Jeriko omba pumbei purumu. ² Jeriko akuna kou takis lipe takis ltingi iyema nokorumu iye te, yunge imbi Sakius, molorumu. Yu mele awini noipe yu kamako molorumu. ³ Kano iyemuni Jisas orumuna kanombai terimu. Jisas orumuna imbo awini liko maku toringi wali Sakius iye ponjili molorumu lepalie Jisas manda naa kanorumu. ⁴ Akumunga Jisas orumuna yu lkipe kumbe lepa pumbelie unjo sikamo fik te Jisas ombai orumu aulkena nondopa angilerimu akuna omba ola purumu.

⁵ Jisas akuna ombalie we angilipe olando tipe kanopalie yundo nimbei, “Sakius, nunge ulkena kinye peya molambili pambili welea mainye owi,” nimu wali ⁶ yu walitikale mainye omba yundo “manda, pambili,” nimbe tono kolorumu.

⁷ Jisas Sakiusinga ulkena peya puringili kanokolio oi akuna liko maku toringi imbomani ningei, “Yu ulu pulu keru teli iye te kinye molambili nimbe purumu,” ningolio kanoko keru pileringi.

⁸ Kano wali, Jisas kinye Sakius kinye elo ulkena tuku molkolio Sakius ola angilipe Awilimundo nimbei, “Awilimu, nanga mele noiroma ekondo lipo imbo koropama tipolio, pele kou te molo mele kolo topo wapu ltiama altopo wapu ltiu mele pundu topo yupoko ola panjipo anjo timbo,” nimu.

⁹ Yuni aku tepa nimu wali Jisasini yundo nimbei, “I ulke pulu iyemu yu kape anda kolepa Abrahameni kalopa ltimu iye te kanomu, akumunga i ulke pulu imboma Goteni lipe tapondoli ulu pulumu ltimele. ¹⁰ Iyemunga Maloni molko ken-

jirimele imboma koropo lipo tapondambo nimbe orumu,” nimu.

Iye nomi teni yunge kendemandema kou mare tipelie purumu ungu ikomu

¹¹ Aku tepa nimu ungu pilkolio Jisas yu ulke kombu awili Jerusalem nondopa ombai terimu ulu kanokolio we imboma enoni Gote omba iye nomi kingimu molombalo waimu paa nondopa ombalo konopu leko moloringi. Enoni aku teko pilko moloringi lipe manjipelie Jisas yuni enondo ungu iko te topalie nimbei, ¹² “Iye nomi tenga malo kombu ponenge pumbe yu king molombalo imbi awili te, lipumbolio altopo yando ombo nimbelie yu purumu. ¹³ Oi naa puli yunge kendemande 10 waio nimbelie kou 10 paono eno yu mele mele paono te te nimbe tipelie enondo nimbei, ‘Na pumbo anjo molambo i kou mone tiro ltimelemunga kou te ola panjipo ltindemili ningo konopu enge ningo teko molaio! Altopo ombo,’ nimbe yu purumu.

¹⁴ Kano iyemu purumu wali yunge talapena imboma yu kinye konopu keru lekolio enonga iye te yu akilio lepa pupili ningo liko mundukolio ningei, ‘I iye nomimu linonga iye nomi king naa molopili nimbo moromolo nindiwi,’ ningo yu liko munduringi.

¹⁵ Pele kano iyemu king imbimu paimbo lipe meli yando orumu wali oi kou mone tirimu kendemandemande waio nimbelie, ‘Eno kou mone tirumunga ola panjiko kou ambe teko ltingiya?’ nimbe waltindirimu.

¹⁶ Oi kumbe lepa tirimu iyemuni omba yundo nimbei, ‘Awilimu, nunge kou wan paono tirinu

kanomunga ola panjipo 10 paono ltiu,' nimu kano wali ¹⁷ iye nomi kingimuni yundo nimbei, 'Kendemande pengamu, paa teko kondorono. Mele kelo tirumunga nu teko kondorunu kani nu ulke kombu 10 nokani,' nimu.

¹⁸ Iye talo tipemuni omba yundo nimbei, 'Awilimu, nunge kou wan paono tirinu kanomunga ola panjipo 5 paono ltiu,' nimu kano wali ¹⁹ iye nomi kingimuni yundo nimbei, 'Aku teko terinungunga nu ulke kombu kite pakera nokani,' nimu.

²⁰⁻²¹ Altopa kendemande te omba yundo nimbei, 'Awilimu, na pilipolio nu iye mindili teli molko, nu mele naa noirinoma we liko, nu poinye naa tereno poinyena langi liko noiko, nu aku teko teko morono iyemu pilipolio pipili kolopo nuni na tirinu kou kulupi topo noindirumu i tiro,' nimu.

²² Yunge iye nomimuni iri topalie yundo nimbei, 'Nu kendemande kerimu. Nu nino ungumuni nu kot tendembalo. Nuni pilkolio na iye mindili teli molopo, na mele naa noiroma we lipo, na poinye naa tero poinyena langi lipo noipo tero iyemu moro ningo liko manjinio ltemo. ²³ Aku konopu lekolio kou mone tirumu kou beng ulkena ambe telka naa noirinuya? Noilinanje na ombo nanga koumu wendo lipolio kou walo kolte ola panjiko tilimalana lika,' nimu.

²⁴ Kano wali iye nomimuni nondoko angileringi imbomando nimbei, 'Yu tepa kenjirimu kani yu kou wan paono amboltomomu wendo liko kou 10 paono amboltomo iyemu tieio,' nimu.

²⁵ Enoni yundo ningei, 'Awilimu, yu kou 10 paono tiniona oi amboromo,' ningi.

²⁶ Enoni aku teko ningi wali iye nomi kingimuni nimbei, ‘Enondo nimbo tiemboi. Melema lipe noirimo iyemu yu mele olandopa timbona limbelo. Nalo melema lipe naa noirimo iyemu yu walo kolte noirimoma kape wendo limbo,’ nimu. ²⁷ Aku tepa nimbelie kano iye nomi kingimu yuni ungu te peya nimbei, ‘Kinye na kinye opa pule toringi imboma meko waio! Enoni nando ningeindo, i iyemu linonga iye nomi kingimu naa molopili ningi kano imboma meko ongo na kanopo molambo eno toko kondaio’ nimu,” nimbe Jisasini aku tepa kano ungu ikomu topa pora tirimu.

Jisasini iye nomi king mele Jerusalem kombu tukundo purumu

²⁸ Aku tepu nimbe pora tipelie Ulke Kombu Awili Jerusalemendo kumbe lepa pumbei purumu. ²⁹ Kano wali Jisas kinye yu lombili andolima kinye ulke kombu awili Jerusalem nondoko ongo Unjo Oliv Angili Mai Kembona, ulke kombu kelo Betfage kinye Betani talo lerimu kombu akuna nondoko oringi wali Jisasini yu lombili andoli talo kumbe lepa lipe mundupelie, nimbeindo, ³⁰ “Ne ulke kombu kelona pungolio akuna kongi donki kokele te, umbuluna oi imbo te naa mololi kokele te, kareko panjingemu kanoko ka poiko yando meko wangili palio! ³¹ Elondo imbo teni elo i donkimu ambe telka ka poirimbeleya nimbe waltindimo lemo eloni topondoko ningili, Awilimu yu i donkimu kongono tembalona ombo ltimbolo nelio,” nimu.

³² Kano lipe mundurumu iye talo pungo yuni nimu mele kanoko ltendekolio ³³ kano

kongi donki kokelemu poiko moloringili wali donki pulu iyemani elondo ningei, “Linonga donkimu ambe telka ka poirimbeleya?” ningo waltindiringi.

³⁴ Kano wali eloni enondo ningili, “Awilimu yu i donkimu kongono tembalomunga ombo ltim-bolo,” ningili.

³⁵ Kano wali donki kanomu liko Jisas molorumuna meko yando oringili. Altoko enoni enonga ola wale pakolima kulko, donki umbuluna ola toko munduko pauwe tondoko Jisas kanona ola mondoringi. ³⁶ Mareni enonga wale pakolima kulko yu ombalo aulkena lembulko puringi.

³⁷ Kano wali yu ulke kombu awili Jerusalem paa nondopa omba Unjo Oliv Angili Mai Kembona mainye ombai orumu wali yu lombili puringi imbo awini paa tono awili tiko kolko Jisasini ulu enge nili terimuna kanoringi mele Gote ru ningo paa tereno ningo kapi ningei,

³⁸ “I oromo iye nomi kingimu,

Goteni ya maina mundurumu iyemu,
yu imbi ola molopa, molopa kondopili!

Mulu kombuna moromo Goteni lino kinye
konopu ame topili!

Pa telina moromo Gote kapi nemili,” nilko puringi.

³⁹ Aku teko ningi ungu pilkolio peya oringi Farisi iye mareni ningi mele pilko keru pilkolio yundo ningei, “Ungu Mane Tilimu, nu lombili andolimani nimele mele. Naa nengei ningo eno iri towi,” ningi wali ⁴⁰ Jisasini enondo nimbei, “Ungumupe i nio. Imbo imani i teko naa ningo we

molonge lemo i kou mongo ltemomani enongano na kapi ningo ru ninge,” nimu.

Jisas ulke kombu awili Jerusalem kanopalie kondo kolopa kola terimu temanemu

⁴¹ Ulke kombu awili Jerusalem paa nondopa omba kanopalie, Jisasini kola tepalie ⁴² nimbei, “Jerusalem imboma, kinye eno kape mindili naa nongo ame toko molonge aulkemu liko manjili-malanje manda molemala. Nalo kinye naa liko manjirimele. ⁴³ Eno molongena wai kerire wendo ombalo. Aku walimanga enonga opa pulema ongo enonga ulke kombumunga aulke naa lepili ningo mai akuko liko maku toko, pape mele teko opa pule eno angilko makai tendeko eno tukundo molangei ningo aku ulu tenge. ⁴⁴ Aku tekolio, al-toko Jerusalem ulkema pali toko tekiriko bulubalu tikolio tuku molonge imboma toko kondonge. Aku tenge walima wendo ombalo lepamo. Goteni eno lipe tapondombaindo oromo walimu enoni naa liko manjirimelemunga aku uluma wendo ombalo lepamo,” nimu.

Gote popo toko kaloringi ulke tempelena tuku Jisasini ulu kerima teringi imboma topa makororumu temanemu

⁴⁵ Jisas Jerusalem tukundo pumbelie, ulke tempelena tuku pumbelie imbo akuna bisnis teko moloringi imboma pulu mondopa makorombai angilipelie, ⁴⁶ enondo nimbei, “Gotenga Bukuna ungu te moromo mele i tepa:

Imbomani nanga ulkemundo Gote kinye ungu nimbo konge nimolo ulkemu ninge. (Ais 56:7; Jer 7:11)

Ungu aku tepa moromo nalo enoni i ulkemu wapu noromele imboma lopeke teremele ulke none tenderemele,” nimu.

⁴⁷ Yuni walimanga takiraki ulke tempelena tuku ungu mane tirimu. Juda imbomanga ningo Gote popo tondoringi iye awilima kinye, Gotenga ungumanga pulumu pilko mane tili iyema kinye, imboma nokoli iye awilima kinye, kano Juda iye nomima enoni yu toko kondongeindo aulke te kororingi ⁴⁸ nalo we imbomani yunge ungu komu tendeko pilko moloringi wali enoni yu toko kondonge aulke te naa kanoko ltingi.

20

Jisas kongono terimu engemu narini tirimuya ningi ungumu

¹ Walite Gote popo toko kaloli ulke tempelena Jisas molopalie akuna maku toringi imboma ungu mane tipe, ungu pengamu nimbe tirimu wali Juda imbomanga Gote popo tondoringi iye awili mare kinye, Gotenga ungumanga pulumu pilko mane tili iye mare kinye, Juda imbomanga tapu iye mare kinye, kano iye nomima eno yu molorumuna ongo ² yu waltindikolio ningei, “Nu ambele imbimu likolio nu i kongonomu terenoya? Narini i kongonomu tepuwi nimbe nu lipe mundurumuya?” ningo waltindiringi.

³ Yuni enondo nimbei, “Nani enondo ungu te walipo pilemboi! Eno waltindimbo wali enoni topondoko nengei! ⁴ Oi Jon No Ltindilimu omba imboma no ltindirimu wali yu mulu kombuna moromo iyemunga kongono tendembaindo imboma

no ltindirimuya? Molo ya maina imbomanga kongono tendembaindo imboma no ltindirimuya?” nimbe waltindirimu.

⁵ Yu aku tepa nimu kano wali enoni enongano ungu nendo yando ningolio ningei, “Yuni waltindirimu mele linoni topondopolio, Yu mulu kombuna moromo iyemunga kongono tendembaindo imboma no ltindirimu nimolo lemo yuni linondo nimbei, akumunga eno yuni nimu ungumu ambe telka naa pilko liko teringiya nimbelo. ⁶ Molo linoni nimilindo, yu maina imbomanga kongono tendembaindo imboma no ltindirimu nimolo lemo we imbomani lino kouni tonge. We imbomani Jon Imbo No Ltindilimu yu paimbo Gotenga iye profet iye te molorumu konopu ltemele kani enoni lino kouni tonge,” ningi.

⁷ Eno enongano aku teko ningi wali Jisasindo topondoko ningei, “Jon Imbo No Ltindilimuni Gotenga kongono tendepalie imboma no ltindirimu, molo maina imbomanga kongono tendepalie yuni imboma no ltindirimunje lino naa lipo manjirimolo,” ningi.

⁸ Ningi ungu pilipelie Jisasini nimbei, “Manda. Nanga ungumu topondoko naa nimelemunga nani enonga ungumu topondopolio nando i kongonomu tepuwi nimbe mundurumu iyemunga imbimu enondo naa nimbo timbola,” nimu.

Wain poinyemunga ungu ikomu

⁹ Kano wali maku toko moloringi imbomando Jisasini ungu iko te topalie nimbei, “Kombu pulu iye te wain poinye tepalie nanga poinye teko nokondangei nimbe iye mare lipelie enondo

nimbei, ‘Poinye tendeku wain mongo inie toko nokaio! Wain mongo nowi lembalo wali mongoma moke tepo, mare eno kongono tendenge mele lenge, mare nanga limbo,’ nimbe kano poinyemu eno tipelie yu kombu paa tulurenga pumbe akuna wali awini molorumu. ¹⁰ Aku wali altopa wain mongo nowi lerimu waimu wendo orumu wali poinye pulu iyemuni yunge kendemande iye tendo nimbeindo, ‘Nanga wain mongoma tiengei ltinden moke puwi,’ nimbelle wain poinye tenderingi iyema moloringina lipe mundurumu nalo kano kendemandemu enoni koipeni toko, wain mongoma naa tiko, kelko we puwi ningi. ¹¹ Aku teko teringi wali poinye pulu iyemuni kendemande te poinyena altopa lipe mundurumu. Aku kendemandemu enoni koipeni toko, teko kenjiko, wain mongo naa tiko, kelko we puwi ningi kala. ¹² Kano wali kendemande te altopa lipe mundurumu wali yu kape tokolio poinyena wendo munduringi.

¹³ Aku teko teringi wali kano poinye pulu iyemuni yunu nimbei, ‘Kinye na ambe teambonje? Nanga malo konopu mondoromu, eno yu pipili kolkolio wale pakoko yu wain mongo tingenje,’ nimbe pilipelie yunge malomu poinyena lipe mundurumu.

¹⁴ Nalo poinye nokoli iyemani poinye pulu iyemunga malo ombai orumuna kanokolio enoni enongano ningei, ‘Andi oromo iyemu lapanga nini melema limbelo iyemu oromo. Yu topo kondopo, pele yunge lapa kolombalo wali i poinyemu lino liemili,’ ningo panjikolio ¹⁵ enoni yu ambolko liko poinyena tawendo mundukolio yu toko kon-

doringi.

Aku teko teringimunga poinye pulu iyemuni kano poinye nokoli iyemando omba ambe tembalonje? ¹⁶ Yu omba kano poinye nokoli iyema topa kondopa kano no wain mongo poinyemu lipe nokangei imbo lupema timbelo lepamo,” nimu.

Kano wali Jisas yuni aku nimu ungu pilkolio imbomani ningei, “Aku tepa wendo naa opili, paa molo,” ningi.

¹⁷ Aku teko ningi ungu pilipelie Jisasini enondo nimbei, “Gotenga ungu te bukuna moromomunga ungu pulumu ambe tepanje konopu ltemeleya? Kano ungumu i tepa:

Ulke takoringi iyemani kanoko keru pilko toko lteringi kou akumu kelepa ulke timu mele ulke enge tindili kou awili pengamu ltemo, *(Sng 118:22)*

nimbe peremo kanomu. ¹⁸ Aku koumunga ola imbo te ai tomo lemo ombele melema elke tombalo. Nalo imbo te molombalona ola aku koumu omba yu topalie kano imbomu topa kai lepa naminami nondombalo,” nimu.

Gavman kou takis tamilinje moloya ningo Jisas waltindiringi temanemu

¹⁹ Gotenga ungumanga pulumu pilko mane tili iyema kinye, Juda imbomanga ningo Gote popo tondoringi iye awilima kinye, kano Juda Imbomanga iye nomima yuni aku ungu iko torumumu pilkolio enondo nimu ungu pilkolio yu ka tingei teringi nalo kano iye awilimani we imboma pipili kolkolio yu naa liko ka tiringi.

²⁰ Kano wali Juda imbomanga iye awilimani Jisas ka tiemili ningo molkolio yu kanoko

moloringi. Iye mare, konopu tumbi nimbe pepili moromolo ningo kolo toringi iye mare, yu nimo mele pilengei ningo yu molorumuna kou wangoko liko munduringi. Jisasini ungu te nimbe kenjimbelonje ningolio pilko moloringi. Ungu te nimbe kenjimo lemo yu ka tipo kot tendemilindo gavman iyemu molombalona mepo pumolo ningo yuni nimu mele pilko moloringi. ²¹ Kano iyemani ongo yundo ningei, “Ungu Mane Tilimu, lino pilipolio nu waliwali ungu penga kau ningo, ungu mane penga teko liko manjokolio, nu imbo tendekurenga konopu kimbo naa teko, imbo awilima kape kanoko pipili naa kolko, enondo pali ungu tendeku tiko mandakona ningo tirino. Goteni teaio nimo uluma paimbo unguma mane tiko tereno nimbo pimolo. ²² Aku tepo pilipolio nundo ungu te walipo pilipolio nemili! Linoni Rom Gavman Iye Paa Awili Sisaramu kou takis tomolo lemo mandanje? Goteni akumundo ungu mane tirimumu ambe tepa nimbe peremoya? Ningo tiwi,” ningi.

²³ Nalo Jisasini enoni yu ambolko lingeindo aku teko liko noikolio waltindiringi pilipelie enondo nimbei, ²⁴ “Kou mongo te liko ondaio,” nimbelie enondo kelepa walipe pilipelie nimbei, “I kou mongomunga imbi kinye naringa kumbekere moromoya?” nimu.

²⁵ Enoni yundo ningei, “Rom Gavman Paa Awili Sisaramunga moromo,” ningi.

Kano wali yuni enondo nimbei, “Kou monemu Sisaramunga kani Sisaramunga melema Sisaramu yundo tiko, Gotenga melema Gote yundo tieio,” nimu.

²⁶ Imbo awini akuna moloringi kala Jisasini aku nimumunga yu ambolko liko ka tiko manda naa teringi. Yuni nimu mele pilkolio linonga ungumu paa topa nimbe kondoromo ningo pilko konopu awini liko mundukolio ungu te altoko naa ningi.

Koromele imboma makilko koinjo molkolio kelko ambe tengenje ningo waltindiringi temanemu

²⁷ Aku wali Juda imbomanga iye awili Sadyusi iye mare Jisas molorumuna oringi. Sadyusi iyema eno Goteni koromele imboma topa naa makinjimbelo, makilko koinjo naa molonge nalo kolkolio wali mini pali kamukumu kolongela ningo pilko mane tiko moloringi talapemu. Kano Sadyusi iyema ongo Jisasini ungu te nimbe kenjimbelonje pilemili ningolio ²⁸ yu waltindikolio ningei, “Ungu Mane Tilimu, linonga anda kolepa Mosesini ungu mane tipelie bukuna torumu mele i tepa: Ambo limbelo iye te bakulu naa mepa kolombalo wali kano iyemu yunge angenu molombalomuni yunge ambo waimu lipe yuni angenunga lipe tapondopa bakulu mende-pili nimu kanomu. ²⁹ Aku ungu manemunga ulu te wendo orumu mele nu walipo pilemili! Iye kite yupoko pakara angenupili poko moloringi. Komo iyemuni ambo te lipelie bakulu te naa meli kolorumu. ³⁰ Altopa yunge umbulkondo angenumuni yunge ambo waimu lipelie bakulu te naa meli kolorumula kano wali ³¹ yunge umbulkodomuni kano ambomu lipelie we kolorumula. Aku teko teliko pungolio iye kite yupoko pakara pali kano ambomu liko bakulu naa meli kolko pora tiringi.

³² Kano wali peyalimendo ambomu yu koloru-mula. ³³ Akumunga, koromele imboma pele makilko koinjo molonge wali kano ambomu iye kite yupoko pakara pali ya maina ltingi ambomu yu iye paa naringa omenu molombaloya?” ningi.

³⁴ Jisasini enondo topondopa nimbei, “Ya maina moromele imbomanga iyema ambo liko, amboma iye pungo teremele ³⁵ nalo Goteni imbo kolkolio manda makilko koinjo molko mulu kombuna manda pungo molangei nimo imbomanga iye te ambo naa liko ambo te iye naa pungo tenge.

³⁶ Kano imboma makilko koinjo molongena eno mulu kombuna moromele enselema moromele mele molkolio, kelko kolko naa kolko Gotenga bakuluma molonge. ³⁷ Nalo anda kolepa Moses kape yuni kololi imboma makilko koinjo molonge. nimbe lino lipe ondorumu mele nemboi. Walite Moses yuni unjo kelo tenga tipe nomba perimu tipemuni unjomu naa norumu ulu kanopalie, akuna yuni Gote yu Abraham kinye, Aisak kinye, Jekop kinye enonga Gote moromo nimu. Mosesini aku tepa nimu walimu Abraham kinye, Abraham yunge malo Aisak kinye, Aisak yunge malo Jekop kinye koro oi koloringi nalo enonga minima Gote peya koinjo moloringi pilipelie yu aku tepa nimu.

³⁸ Gote yu kololi imbomanga Gote molo. Yu imboma pali koinjo moromele kanopalie yu koinjo mololi imbomanga Gote,” Jisasini nimu.

³⁹⁻⁴⁰ Aku tepa nimu ungu pilkolio Gotenga ungu-manga pulumu pilko mane tili iye mareni al-toko yu ungu te waliko pilingeindo pipili kolkolio yundo ningeindo, “Ungu Mane Tilimu, nuni paa ningo kondorono,” ningi.

Jisasini Kraist moromo mele ungu te nimu

⁴¹ Kano wali Juda Imbomanga iye awili mare moloringi wali Jisasini enondo ungu te nimbei, “Goteni maina lipo mundumbo nimbe kanopa ltimu iye Kraist yu anda kolepa Iye Nomi King Devitinga kalopa limbelo iye te kau molombalo ningo pimele nalo yu aku tepa kau molo.

⁴² Devit yuni iye Kraist molombalo mele kunana te konopu lipe manjipelie bukuna torumu mele i tepa:

Awili Goteni nanga Awilimundo nimbei, ‘Nu ilto peya melema nokopo molambili nanga imbo kindo ongo molani!

⁴³ Peya nokopo molombolo wali nunge opa pulema topo mainye mundundumbo,’
nimu. *(Sng 110:1)*

nimbe Devitini nimu. ⁴⁴Devitini Kraistindo nanga Awilimu nimu. Devitinga lapuna Kraist wendo ombalo nimele ungumu ambe teko liko manjiko-lio nimeleya,” nimu.

Gotenga ungumanga pulumu pilko mane tili iye-manga ulumando Jisasini nimu temanemu

⁴⁵ Jisas molorumuna imbo awini liko maku toko moloringimani peya pilko molangei Jisasini yu lombili andolimando lepi lepi topalie nimbei,

⁴⁶ “Enoni Gotenga ungumanga pulumu pilko mane tili iyema kanoko kondokolio enoni tereleme mele manda leko naa teangei! Kano iyemani imboma lino kanoko iye pengama nengei ningo wale pakoli paa tule pengama, iye nomima pakoromele mele pakoko, iye nomi kelkele toko andoromele. Maket kombumanga eno aku teko

andokolio imbo akuna maku toromelemani lino kapi ninge wali konopu timolo ningo akumanga andoromele. Juda imboma Gotenga ungu pilingeindo maku toromele ulkena imboma maku toromele wali kano iyema iye awilima eno ungu ningo tili polona nondopa pungo kumbe leko moromele polomanga pungo moromele. We imboma pungo mendo tiko eno kanoko moromele wali kano iyema eno konopu tirimele. Iye teni enondo langi peya namili waio nimo wali eno langi noli polona kumbe leko iye awilima moromelemanga molongeindo konopu tirimele. ⁴⁷ Ambo waima ningo bembo tiko ulkema linonga ningo eno ltimele. We imbomani lino ulu pulu keru teremolo mele naa kanoko pilkolio, lino paa molko kondoromele iyema nengei ningo Gote kinye popo toko, we kolo toko ungu ningo tule purumele. Goteni we imboma ulu pulu keru terelemunga eno paimbo mindili lipe timbelo nalo i iye niomani aku uluma terelemunga Goteni aku iyema mindili awili tepa lipe timbelo lepamo,” nimu.

21

Ambo wai koropa teni ulke tempelena kou mone mundurumu temanemu

¹ Jisas Gote popo toko kaloli ulke tempelena molopa tempel ulkena tukundo kongono tengeindo kou mone munduringi unjo ketena nondopa molorumu. Akuna molopalie yu olando tipe kanopalie iye kamakomani kano ketena kou mone munduringina kanorumu. ² Kanopalie wali ambo wai paa koropa noli te omba kou

kololi talo akuna mundurumuna kanopalie³ nimbei, “Nani enondo paimbo nio. I ambo wai koropamu yuni kou mone mundurumomu paa olandopa mundurumo, we mundurumelema mainyendopa.⁴ Eno kou mone awini noirimele nalo koltalo kau ongo mundurumele. Nalo ambo waimu kou mone te paa naa noirimo. Yunge koltalo noimo talo undukana mepa omba timo. Langi nomba molopa pembalo mele te anjo naa noirimo,” nimu.

Ulke tempelemu toko kalonge walimundo Jisasini ungu nimu temanemu

⁵ Kano wali eno ulke tempel kombu akuna molkolio tempel ulke takoringi kou paa penga kinye Gotendo paa tereno ningo mele penga tiringima akuna au tiringi ulu kanoko, ungu nendo yando ningo moloringi wali Jisasini enondo nimbei,⁶ “I ulke tempel penga angimona kandomele melemando ungu te nemboi. Walite i ulke kombu awili Jerusalem imboma umbuni linge walimunga i ulke tempelemu toko konoko bilibala tiko kou pali mainye toko talau tinge. Kou tendekure kape we naa lepili ningo ungu mangu toko bulu balu tinge,” nimu.

Umbuni awini wendo ombalomunga Jisasini nimu ungu

⁷ Jisasini aku tepa nimu ungu pilkolio enoni yundo waliko pilkolio ningei, “Ungu Mane Tilimu, nuni nino mele te wali wendo ombaloya? Altopa aku ulu nondopa wendo ombai tembalo wali oi ambele ulure lipe ondopa wendo ombaloya?” ningo waltindiringi.

⁸ Pilipelie yuni enondo nimbei, “Imbomani eno kolo toko tinge kani kanoko kondoko molangei! Iye awini nanga imbi leko ongo kolo toko ningei, ‘Ombalo ningo nokoko moromele iyemu na,’ ningolio, ‘Maimu pora nimbelo nimu waimu wendo ombai teremo,’ ninge. Eno aku teko ningena lombili naa paio! ⁹ Altoko opa awili kombu marenga tenge ungu pilko, imbomani enonga iye nomima tonge ungu pilkolio mini naa lteaio! Aku uluma Goteni oi kumbe lepa wendo opili nimu mele tembalo. Nalo peyalime waimu welea naa wendo ombalo,” nimu.

¹⁰ Kano wali Jisasini yu lombili andolimando kelepa nimbei, “Maimu pora nimbelo waimu oi wendo naa opili imbo talape awilima nendo yando opa teko, iye nomi king tenga talapemu kinye tenga talapemu kinye opa tenge. ¹¹ Ya maina kombu marenga mai parambala awili tepa, engele awili lepa, kuro awili topa tembalo. Imboma pipili awili tepa kuliene leli ulu enge nilima muluna wendo ombalona kanonge.

¹² Ulu aku tepama wendo ombalo nalo oi naa wendo oli eno nanga imboma ningo molongena eno liko ka tiko, teko kenjiko, Juda imboma Gotenga ungu pileli ulkemanga eno meko pungo akuna kot tendeko, ka ulkena meko pungo panjiko, iye nomi kingima kinye gavman iye awilima kinye molongena eno kot tendengeindo meko pungo tenge. ¹³ Aku uluma wendo ombalo wali enoni kano ka tinge imboma ungu mane tinge. Eno nanga imboma molonge mele kinye, eno nani ungu mane tiru mele kinye, nani eno kinye ulu enge nili teru mele akuna eno pilengei ningo,

imbo akuma ningo tinge. ¹⁴⁻¹⁵ Enoni eno ka tiko kot tendenge wali, enonga kere kinye konopu kinye enge pepili nimbo wali enoni ninge unguma eno teko kenjingei tenge imbomani eno paimbo ungumu tukumemu ninge pilkolio, enoni ungu ninge mele ungu ningo pundu tongeindo perenge. Akumunga oi enoni eno ongo ka naa tiengei, ‘Apa, eno ongo na ka tiko kot tendenge wali ambele unguire nimbonje?’ ningo konopu awini liko munduko naa molaio! ¹⁶ Enonga aminyeli lanieli kinye angenali kinye, pulu lepa imboma kinye, akumani kape eno nanga imboma liko ka tiko kot tendekolio eno mare toko kondonge. ¹⁷ Eno nanga imboma molongena imboma pali eno kinye opa pule tonge. ¹⁸ Nalo enonga pinyendi tendekumu kape Lapani komu naa tindimbelo. ¹⁹ Eno enge ningo angilingemunga eno koinjo molopa kau puli ulumu linge,” nimu.

Jerusalem toko kalonge ungumu Jisasini nimu

²⁰ Kano wali Jisasini yu lombili andolimando kelepa nimbei, “Walite, ami iyema i ulke kombu awili Jerusalem imboma tongeindo ongo liko makai tendeko angilingena kanokolio i kombu Jerusalem imboma toko mundunge walimu nondopa wendo ombalo liko manjingei. ²¹ Eno kombu Judia kombumanga molongema mai kembo Itemomanga kowa pungo, ya ulke kombuna tuku molongema wendo ongo kowa pungo, eno ulke kombuna wendo molongema tukundo naa pangei! ²² Aku walimanga Jerusalem imbomani oi takiraki Gote teko kenjiringimunga yuni eno umbuni timbelo. Koro oi yuni walite

aku ulu tembo nimbe panjirimu kano ungumu yunge iye maren i yunge bukuna toringi peremo kanomu, aku wali wendo ombalo. ²³ Goteni Jerusalem imboma mumindili kolopalie ami iyema mumindili kolko Jerusalem imboma ongo tangei nimbelo kano wali ulu umbuni awini eno molongena wendo ombalo. Aku tembalo wali ambo bakulu ker i teko molongema kinye ambo bakulu ame tingema kinye eno manda welea kowa naa pungemunga eno kondo teremo. ²⁴ Jerusalem imboma tonge walimanga imbo toli loi geleman i imbo mare toko kondonge, mare ka tiko kombu tule lupe lupemanga meko punge. Juda imbomanga talapena wendo mololi imboma ya Juda imbomanga ulke kombu awili Jerusalem tuku ongo toko munduko kombu liko kolo wangoko molonge. Aku wali akilio Goteni enonga walima pora nipili nimbelo wali Juda imboma Jerusalem kelko ongo molonge,” nimu.

Iyemunga Malo altopa yando wali talo tipe ombaindo ulu mare oi wendo ombalo mele Jisas nimbe tirimu

²⁵ “Aku mindili nonge nio uluma wendo ombaindo ena kinye oli kinye kombukandiyema kinye pali ulumare tembalona imbomani kanonge. Mai kombuna nomu kutana ungu awili nimbe topa paa awili ola munde mainye munde telipe ombalona kanonge. Uluma aku tepa wendo ombalo wali maina imbo talapema mini ltenge. ²⁶ Muluna angimo mele enge ltemoma lope lope tepa anjo yando pumbelo wali imboma pipili paa pulumu kolko mai kombuna ambele ulure

wendo ombaindo teremonje ningo pilko konopu paa awini liko mundunge. ²⁷ Aku uluma wendo ombalo wali Iyemunga Malo kupe tenga tuku molopa, enge awilimu ambolopa paa awili tepa telimu au nimbe mainye ombalona kanonge. ²⁸ Aku uluma pulu mondopa tembalo wali Goteni eno kombu kerina wendo lipe kombu pengana tukundo limbelo walimu nondopa wendo ombalo kani aku uluma wendo ombalo wali eno konopu toimbo topili ola angilko olando tiko kanongi,” nimu.

Unjo fik teremo ulumu manda leko kanongi nimu

²⁹⁻³⁰ Jisasini aku nimbelle nimumuni, yu ombalo walimu pilengei nimbe ungu iko te topalie nimbei, “Iyemunga Malo altopa ombalomunga walimu liko manjingei mele nio. Unjo fik kinye we unjo mare karomele walimu tepa kuku toromele na kanokolio pane waimu nondopa lepamo ningo konopu ltemele. ³¹ Aku tepala i ulu wendo ombalo nioma wendo ombalo wali kanokolio, Gote iye nomi kingimu molombalo walimu nondopa wendo ombalo lepamo ningo liko manjinge.

³² Nani enondo paimbo i tepo nimbo tiro. I moromele manga pupumu oi naa kolangei i wendo ombalo nio uluma pali wendo ombalo. ³³ Mulu mai talo pora nimbelo nalo nanga nio unguma pora naa nimbelo. Nani ungu nioma pali paimbo wendo ombalo,” nimu.

Jisasini Yu ombalo walimu imboma loi leko molonge nimu ungumu

³⁴ Jisasini yu ombalo walimu pimolo mele ungu te peya nimbei, “Eno no enge nili nongo keke lepo toko we umbuni tepili molko konopu naa makilipili molonge lemo Iyemunga Malo yu ombalo kano walimuni eno meluna mele naa poipili kani kanoko kondoko liko manjiko molaio!

³⁵ Aku walimu mai kombuna pali imboma molongena wendo ombalo. ³⁶ Nalo enoni Gote kinye konge tekolio ningei, ‘Na altopa Iyemunga Malonga kumbekerena pumbo ola angilembo kani na enge pepili, i ulu wendo ombalomani na topa mainye naa mundupili niwi,’ ningo waliwali kane kane molaio,” nimu.

³⁷ Walimanga takiraki Jisasini ulke tempelena imboma ungu mane tipelie, ipo leli takiraki Jerusalem tawendo pumbe Unjo Oliv Angili Mai Kembona ola pumbei opundala pupundala terimu. ³⁸ Imboma pali paa ipu leli oi yu ungu mane timbeloma pilemili ningo ulke tempelena ongo maku toko opundala pupundala teringi.

22

Jisas lombili andoli iye Judas Iskariot yuni Jisas yunge opa pulena lipo timbo nimbe ee nimu temanemu

¹ Oi Goteni Israel imboma naa topa we omba purumo waimu liko manjiko Bret Yis Naa Munduli we kalko noromele wai awili akumu nondopa wendo ombai orumu. Aku waimundo Pasova ningo imbi tiringi. ² Juda imbomanga ningo Gote popo tondoringi iye awilima kinye, Gotenga ungu manema pilko imboma mane tili iyema kinye,

kano Juda imbomanga iye nomima Jisas toko kondonge aulke te koroko moloringi nalo enoni lino Jisas imbomani kanangei ka timolo wali imbomani lino mumindili kolko iri tonge ningo pipili kolko we moloringi. ³ Aku wali Jisas lombili andoli iye 12 akumunga iye Judas Iskariot nili, kanomunga konopuna kuro keru nomi Satan omba tuku purumu. ⁴ Kano wali yu Gote popo tondoli iye awilima kinye ulke tempel nokoli ele iyemanga ele iye awilima kinye moloringina purumu. Jisas eno lipe timbelo mele eno kinye wai toringi. ⁵ Eno kamele paa akokolio yu kou mone tinge mele ningo panjiringi. ⁶ Yuni enonga unguma pilipelie, manda nimbe, imboma Jisas peya naa molonge wali yu eno lipe timbelo aulke te koropa molorumu.

Jisas kinye yu lombili andolima kinye Pasova ningo kongi sipsip angilinomu nongeindo kombu kinye langi nongema kinye enonga iye talo pungo teko tumbi tiringili temanemu

⁷ Juda imbomani Pasova Waimu liko manjingeindo kongi sipsip angilino toko kalko plawa tepa awili tindili mele yis nili naa peli kalko peya talo nonge, kano waimu wendo orumu. ⁸ Kano wali Jisasini Pita kinye Jon talo lipe mundupelie nimbei, “Elo pungo linonga Pasova Walimunga kongi sipsip angilino nomolomu teko amenge teko noipelio,” nimu.

⁹ Eloni waltindikolio ningili, “Tena tepo amenge tepo noipembili konopu leko ninoya?” ningili.

¹⁰ Yuni topondopa nimbei, “Pilelio! Elo ulke kombu awilina pungolio, iye te no mingi te mepa

aulkena omba pumbelona kanokolio, yu pumbelo mele lombili pungo ulke tukundo pumbelona peya pungolio ¹¹ kano ulke pulu iyemundo ningili, Ungu Mane Tilimuni waltindipelie nimbei, ‘Yu kinye yu lombili andolima kinye Pasova kongi sipsip angilinomu nomolo ulke kiripimu tena ltemoya?’ nimu nelio! ¹² Aku teko ningele wali yuni ulke olandomunga kiripi awili te langi noli polomu kinye langi noipe noli melema kinye akuna oi lemoma, lipe ondombalo. Akuna linonga Pasova Walimunga kongi sipsip angilinomu kinye plawa kinye teko amenge teko noielio,” nimu.

¹³ Elo pungolio, Jisasini nimu kano mele kanokolio Pasova langi akuna teko amenge teko noiringili.

Jisas kinye yunge aposelema kinye Pasova Walimunga kongi sipsip angilinomu noringi wali yunge talape imboma altoko kape langi nongo altoko liko manjinge mele lipe ondorumu temanemu

¹⁴ Juda Imbomani ipo lembai kombu kala torumu wali Pasova Walimunga kongi sipsip angilinomu noringi aku walimunga Jisas kinye yunge aposel iyema kinye langi noli polona Pasova Walimunga sipsip angilinomu kinye yis naa peli bret kaloli kinye ongo maku toko molko noringi.

¹⁵ Langi nongo moloringi wali yuni enondo nimbei, “Na mindili oi naa nombolio i Pasova Walimunga langima eno kinye peya namili konopu lepo andopo moloru mele kinye paa noromolo.

¹⁶ Nani enondo paimbo i tepo nimbo tiro. Akumu na i langimu i teli oi altopo naa nombu. Gote iye nomi kingimu kamukumu molombalo walimu

wendo ombalie i Pasova langimanga paimbo ulu pulumu wendo ombalo aku wali altopo nombo,” nimu.

¹⁷ Yuni no kap wain lipe ambolopalie Gotendo paa tereno nimbelle nimbei, “Imu kolko moke teko naio! ¹⁸ Nani enondo paimbo i tepo nimbo tiro. Gote iye nomi kingimu kamukumu molombalo walimu oi wendo naa oli i no wain paa naa nombo,” nimu.

¹⁹ Bret kaloli te lipe Gotendo paa tereno nimbelle ambolopa pike lepa eno tipelle nimbei, “Imu nanga kangimu. Nanga kangimu enonga nimbo kolo wangopo tipolio eno tepo limboimunga tangei timboi tero imu. I ulu altoko tenge wali na liko manjengei,” nimu.

²⁰ Aku tepa mele Pasova langi nongo pora tiringi wali yuni no wain kap lipe ambolopalie nimbei, “Na eno tepo limbo nimbo na enonga nimbo kolondombo. I no wainimu ee nili ungu koinjomu nimbo panjipolio nanga mememuni tepa enge tipili eno ondopo tiro. ²¹ Nalo na lipe nanga opa pulemanga kindo timbelo iyemu na kinye peya i langi noromolo polona moromo. ²² Goteni Iyemunga Malondo nu tangei puwi nimu mele aku tepa paimbo wendo ombalo nalo Yu opa pule iyemanga kindo lipe timbelo iyemu yu Goteni paa tepa tombalo lepamo,” nimu. ²³ Aku tepa nimu ungu pilkolio yu lombili andolimani nendo yando waltindikolio ningei, “Iye narini paa aku ulumu tembalonje?” ningi.

Aposelema nendo yando ningolio nari imbi olando moromo ningo moloringi ungumu

²⁴ Aposel iyemani enongano nendo yando ningolio ningei, “Nari imbi ola moromo,” ningo keru kuru liko moloringi. ²⁵ Jisasini enondo nimbei, “Imbo talape lupemanga iye nomimani enonga imboma enge ningo nokoko kongono awini mindili teko tirimele nalo kano iye nomimani nokoromele imbomani enonga imbi ola ltindiko, linonga nokoko kondoko liko tapondoli iyema nimele. ²⁶ Nalo na lombili andolima, iye nomi akumani teremele mele enoni aku teko naa teangei, molo! Enonga iye te imbi ola molombalo wali aku iyemu iye koropa mele molopili! Iye nomi molopa iye lupema nokombalo iyemu iye kendemandemu mele molopa iye lupemanga kongono tendepili! ²⁷ Iye nari paa iye nomimuya? Langi noromo iyemu iye nomimu molo langi peke topa kalopa plet kulumie topa aku kongonoma tenderemo iyemu iye nomimuya? Langi noromo iye akumu iye nomimu ltemo. Aku tepa, nalo na aku tepa molo. Na paimbo enonga iye awilimu nalo enonga kendemande mele molopo eno lipo tapondoli iyemu moro. ²⁸ Na mindili nombo moro mele eno na kinye peya tapu topo mindili nombo moromolo kano. ²⁹ Nanga Lapa iye nomi kingimu omba molopa imboma nokombalo wali nando nokondowi nimu mele nani aku tepo enondo akuna imboma nokondangei nimbo nio. ³⁰ Akuna na iye nomi kingi molopo imboma nokombo wali eno na kinye peya langi polona nombo molomolo. Eno iye nomi kingimanga polomanga mainye molkolio, Israel imbo manga pupu 12 nokonge,” nimu.

Jisasini Pitando Yu altopa umbulu timbelo mele oi nimbe para tirimu temanemu

³¹ Jisasini Pitando nimbei, “Saimon, piliwi! Kuro kerimanga nomi Sataneni Gotendo konge tepalie eno teko kenjingenje tope tipo manda manjipo kanambo nimu wali Goteni ee nimu.

³² Nalo Saimon, nani Gote nunge konge tendepolio nimboi, Satan yuni nu aku tembalo wali Pita nuni na naa mundupe kelepa na ipuki tipe molopili nindu. Saimon, Satan alaye kolte pilko na munduko kelkolio, pele konopu topele toko na kelko ipuki tiko molkolio, angenalima enge tiwi,” nimu.

³³ Nalo Pitani nimbei, “Awilimu, nani nu tiye kolopo kowa pumbo ningolio ninoya? Manda molo. Ilto peya ka tiemili ninge lemo paa. Molo ilto peya topo kondamili ninge lemo ulure molo. Peya kolambili,” nimu.

³⁴ Jisasini Pitando nimbei, “Pita, nani nundo paimbo i tepo nimbo tiro. Kinye kera gula oi ko naa tombalo wali nuni nando wali yupoko ninindo, ‘Na Jisas naa karo,’ ningo umbulu tinio,” nimu.

Kou mone kinye, mele wale kinye, loi gelea kinye aku melemando Jisasini nimu unghumu

³⁵ Jisasini yu kitipi kanoli iye 12 akumando kelepa nimbei, “Nani eno oi kongono lipo munduru wali kou naa meko, mele wale naa meko, kimbo su naa meko, we pangei nimbo munduru wali eno mele molo lerimuya?” nimbe walipe pilerimu wali, enoni “Mele tendekure kape molo naa lerimu,” ningi.

³⁶ Yuni enondo kelepa nimbei, “Nalo kinye na kinye ulure wendo ombalomunga, kou mone noirimo iyemu kano kou monemu lipe ambolopa, mele wale noirimo iyemu kano walemu lipe ambolopa, aku teko molangei! Opa teli loi gelea naa noirimo iyemu yunge wale pakoli te yoko lipe loi gelea te pame tepili! ³⁷ Nani aku tepo ambe telka nio ungumu, nemboi! Oi imbomani nando ningo Gotenga bukuna toringi moromo mele kinye wendo ombai teremo mele i tepa:

Yu kinye imbo mongo mongo kondoko ulu pulu
keri teli imboma kinye liko tendeku tiko
mako toringi, *(Ais 53:12)*
ningi bukuna moromo kanomu,” nimu.

³⁸ Yuni aku tepa nimu ungu pilko tundukolio enoni yundo ningei, “Awilimu, ya opa teli loi gelea talo noirimolo kanowi,” ningi.

Kano wali yuni enondo nimbei, “Ungu manda nimbo, pamolo,” nimu.

Unjo Oliv Angili Mai Kembona ola puringi wali aku lerimu kombu Getsemani nilina Jisas Gote kinye ungu nimbe konge terimu temanemu

³⁹ Kano wali Jisas ulke mundupe kelepa ulke kombu awili Jerusalem tawendo pumbelie, yu takiraki Unjo Oliv Angili Mai Kembona ola pupundala terimu kano mele akuna purumu. Yunge ki tipi kanoli iyema yu lombili akilio leko waye puringi. ⁴⁰ Akuna pumbelie yuni yu lombili andolimando nimbei, “Kuro kerimanga nomi Satan lino toperope tipe tepa maindo naa mundupili ningo Gote konge teaio,” nimu. ⁴¹ Aku tepa nimbelie yu alaye anjo pumbelie komongo topa

pondopalie, Gote kinye ungu nimbelie nimbei,
⁴² “Ara, na mindili nombo kolomboi teromunga nuni molo, naa tepili konopu lenio lemo aku teko teani nalo nanga konopu lteo mele naa teamboi. Nunge konopu lteno mele paa teambo,” nimu.
⁴³ Aku tepa nimbelie kanopa molorumu wali, en-sel teni mulu kombu tiye kolopa Jisas yu molorumuna omba yu tepa enge tirimu. ⁴⁴ Kano wali, yu konopuna umbuni awili tepa, mindili nomba molopalie yu enge nimbe Gotendo ungu nimbe konge tepalie yunge kangina kuru topa kano kuru-mu meme none tepa maina mainye purumu.

⁴⁵ Yu nimbe kelepa ola angilipe yu lombili andoli iyema moloringina yando omba eno yu kondo kolko konopu umbuni ltingimu eno tepa uru panjirimuna kanopalie ⁴⁶ enondo nimbei, “Kinye ambe telka uru peremeleya? Satan omba eno ulu keru teangei nimbe tope timbei ombalo kani ola molko Gote konge teko molaio,” nimu.

Jisas ka tiringi temanemu

⁴⁷ Kano wali Jisasini aku nimbe molopili eno moloringina iye awini oringi. Oringi iyemanga kumbena molorumu iyemu yu iye Judas, ki tipi kanoli iye 12 akumanga te. Judas yu Jisas molorumuna nondopa omba yu kangulurumu. ⁴⁸ Aku ulu terimu wali Jisasini yundo nimbei, “Judas, opa pule iyemani Iyemunga Malo kanoko imbi tiengei ningo nuni na ambe telka kangultunoya?” nimu.

⁴⁹ Kano wali akuna angileringi lombili andoli iyemani yu ulu tembai terimuna kanokolio enoni yundo ningei, “Awilimu, opa teli loi gelemanu iyema tamiliya?” ningi kano wali ⁵⁰ enonga

iye teni loi gelea lipe ambolopalie Juda imbomanga ningo Gote popo tondoringimanga iye nomimunga kendemande iye tenga komumu imbondo topa laka ltenderimu.

⁵¹ Aku terimu ulu kanopalie Jisasini yundo nimbei, “Aku ulu naa teaio,” nimbelie torumu iyemunga komumu lipe ambolopa tambu tindirimu.

⁵² Juda imbomanga ningo Gote popo tondoringi iye awili mare kinye, Gote popo toko kaloringi ulke tempelemu nokoko moloringi ami iye nokoli iye mare kinye, Juda imbomanga tapu iye mare kinye, enoni Jisas ka tingei oringi. Kano wali Jisasini eno aku teko oringina kanopalie nimbei, “Na imbo topo wapu noli iyere naa moro kani loi geleama kinye koipema kinye ambe telka meko oromeleya? ⁵³ Oi takiraki ulke tempelena eno peya molomolo wali na ambolko liko ka naa tinge. Nalo kinye tumbulu tolina ongo tumbulu toli engemuni teremele,” nimu.

Pitani Jisas naa karo nimbe kolo topa nimu ungumu

⁵⁴ Aku wali enoni Jisas ambolko liko meko pungolio Juda imbomanga ningo Gote popo tondoringimanga iye nomi awilimunga ulkena tukundo meko puringi. Yu lombili andoli iye Pita tule tepa eno umbulkondo akilio lepa purumu.

⁵⁵ Jisas meko oringi ulke kanomunga kerepuluna tipe kalko pilko moloringina Pita pumbe kopu tepa mainye molorumu. ⁵⁶ Yu akuna molopili kendemande ambo wenepo te omba tipe nombapa terimuna Pita molorumuna yu neme neme

nimbe kanopalie nimbei, “I iyemu Jisas kinye peya andoringilina kanoru iyemu,” nimu.

⁵⁷ Pitani kolo topalie nimbei, “Ambomu, aku nino iyemu na naa karo,” nimu.

⁵⁸ Alaye kolte mololiko puringi wali iye teni Pita kanopalie yundo nimbei, “Nu Jisas lombili andoli iye te lepamo,” nimu kano wali Pitani nimbei, “Yane iyemu, na aku iyere molo,” nimu.

⁵⁹ Pele ena mongo mele omba purumu wali imbo te Pita yu ungu nimu nomi ka pilipe imbi tipelie yuni enge nimbelie nimbei, “Paimbo, i iyemu Jisas peya moloringili. Elo peya kombu Galili iye talo kanomu,” nimu.

⁶⁰ Aku tepa nimu wali Pitani nimbei, “Iyemu, nu nino mele na naa lipo manjiro,” nimu. Aku tepa nimbe molopili kera gula ko torumu. ⁶¹⁻⁶² Kano wali Jisasini topele topa Pita kanorumu. Aku wali Jisasini yundo oi nimbei, kera gula oi ko naa topili nuni wali yupoko nando kolo tokolio yu naa karo ninio. nimu kano ungumu Pitani lipe manjipelie tawendo pumbe kola enge nimbe terimu.

Gote popo tondoringimanga iye nomi awilimunga ulkena Jisas teko kenjiringi ungumu

⁶³ Aku wali Jisas akuna nokoko moloringi ele iyemani yu ungu taka tondoko kondowa ltindiko yu larauwe toringi. ⁶⁴ Eno maminye te liko yuni eno naa kanopili ningo yunge kumbekere maminye ka tondoko pipi tindiko yu tokolio yundo ningei, “Nu Gotenga profet iyere morono nimele kani nu nari toromonje ningo tiwi,” ningi.

⁶⁵ Enoni yu aku ungu taka tondoko ungu awini aku teko ningi kala.

Juda imbomanga kaunsil iyemani Jisas kot pilko yu kinye tenge mele ningo panjiringi temanemu

⁶⁶ Kombu tangorumu wali Juda imbomanga ningo Gote popo tondoringi iye awilima kinye, Gotenga ungumanga pulumu pilko mane tili iyema kinye, kano Juda imbomanga tapu iye kaunsilima pali Jisasinga kot pilemili ningi. Enonga ele iyemani yu eno liko maku toko moloringina meko puringi wali enoni yundo ningei, ⁶⁷ “Goteni lino nokopa kondombalo iye te lipo mundumbo nimbe kanopa ltimu iye, akumundo Kraist nimolo akumu nuya, ningo tiwi,” ningi.

Nalo yuni enondo nimbei, “Na akumu moro nilkanje enoni naa pilko kolo torono nilimala. ⁶⁸ Nani enondo ungu te walipo pilkanje yando pundu naa telemala. ⁶⁹ Nalo Iyemunga Malo kinye pulu mondopa altopa kape enge pali peremo Gotenga ki imbondo mainye molopa yu peya melema nokombalo,” nimu.

⁷⁰ Eno palini yundo ningei, “Nu Gotenga Malo moro ningo ninoya?” ningi.

Yuni nimbei, “Enoni na aku tepo moro nimele,” nimu.

⁷¹ “Linope, ungu te peya pilemili ambe telka nimoloya? Yuni yunu nimbe kenjirimo ungu piltimolo,” ningi.

23

Jisas Rom Iye Nomi Pailateni kot tenderimu temanemu

¹ Kano wali Juda imbomanga iye awilima pali eno ola angilko Jisas ambolko liko, kot tendengeindo Rom gavman iye nomi Pailat molorumuna meko puringi. ² Yu kot tendekolio Pailatendo ningei, “I iyemuni Rom gavmanemuni lino Juda imboma naa nokopili nimbe, Rom gavman iye paa awili Sisaramu kou takisi naa taio nimbe, yu yunu Goteni lino nokopa kondombalo iye te lipo mundumbo nimbe kanopa ltimu iye Kraist, yu iye nomi king te moro nimbe nimuna lino pilipo karomolo,” ningi.

³ Eno aku teko ningi ungu pilipelie Rom gavman iye nomi Pailateni Jisas yundo waltindipelie nimbei, “Nu Juda imbomanga iye nomi kingimuya?” nimu.

Jisasini topondopa nimbei, “Nuni nino mele na aku tepo moro,” nimu.

⁴ Yuni aku tepa nimu wali Pailateni Juda imbomanga ningo Gote popo tondoringi iye awilima kinye, we imboma akuna liko maku toringima kinye, enondo nimbei, “Iyemu ulu tepa kenjili te naa kando,” nimu.

⁵ Nalo Pailateni aku ungu nimumu konopu naa mondokolio enoni karaye teko enge ningo ningei, “Yuni we imboma ulu teko kenjiko, mongo liengei nimbelie toperope tirimu. Yuni aku ulumu oi pulu polopa kombu Galili tepa, pele yandopa Kombu Judia kombu pali tilipe andopalie, kinye kamukumu ya Ulke Kombu Awili Jerusalem omba aku tepa moromo,” ningi.

Jisas iye nomi King Heroteni kot tenderimu temanemu

⁶ Galili kombu ningi ungu pilipelie Pailateni enondo waltindipelie nimbei, “Iyemu yu Galili kombu iyemuya?” nimu wali ⁷ enoni ee ningina pilipelie yuni nimbei, “Iye Nomi King Herot, kombu Galili nokoli iyemu, Jisasinga kot yuni pilipili yu moromona kelko meko paio,” nimu. Aku walimunga kano iye nomi king Herot yu Jerusalem omba molorumu.

⁸ Herot yu Jisasini ulu terimu mele ungu awini pilipelie, kano iyemu kanamboa nimbe molopa, yuni ulu enge nili te tepili kanamboa! konopu lepa molopalie yu orumu wali kanopa konopu tirimu. ⁹ Akumunga Herot yu molorumuna Jisas meko oringi wali yu ungu awini walipe pilerimu nalo Jisasini ungu te topondopa naa nimbe we angilerimu. ¹⁰ Juda imbomanga ningo Gote popo tondoringi iye awilima kinye, Gotenga ungumanga pulumu pilko mane tili iyema kinye, akuna angilkolio enoni King Herotendo enge ningo ningei, Jisasini i tepa ungu nimbe kenjipe, i tepa ulu awini tepa kenjipe moromo ningo ningi. ¹¹ Kano wali iye nomi King Herot kinye yunge ami iyema kinye enoni Jisas yu iye nomi molo, yu we iyere ningo iye nomimani pakoromele wale pakoli wamba te liko pakondoko, yu ungu taka tondoko kondowa ltindingi. Aku tekolio Pailat molorumuna Heroteni Jisas lipe yando mundurumu. ¹² Pailateni Herot molorumuna Jisas oi naa mundupili Pailat kinye Herot elo opa pule moloringili. Nalo Jisas aku ulu teringili walimunga pele elo popo tiko kanoko liko moloringili.

Pailateni Jisas kot pilipelie kolopili tangei nimu

temanemu

¹³ Jisas Pailat molorumuna yando meko oringi wali Pailat yuni Gote popo tondoringi iye awilima kinye, Juda Imbomanga tapu iyema kinye, we imboma kinye, enondo waio nimbelie nimbei, ¹⁴“Enoni i iyemuni imbomando Rom gavmanemu lino naa nokopili nimbe eno mongo liengei nimbe moromo ningo na morona meko onge. Kano wali eno kanoko molangei nani kot pilipolio enoni yu tepa kenjirimu nimele mele na ulu te naa kanopo ltendero. ¹⁵ Kombu Galili iye nomi King Herot, yu kape i iyemu ulu te tepa kenjirimu te naa pilipolie yu altopa yando mundumo. Piltimeleya? Yu ulu te tepa naa kenjimo. Yu we ambe telka topo kondomoloya? ¹⁶ Ulu te tepa naa kenjimomunga nani yu we ka pulteni topolio kelko puwi nimbo,” nimu. ¹⁷ Poinye yaka nimbe Pasova wali wendo orumu wali Rom gavman iye awilimuni ka iye te ka ulkena wendo lipe mundupe we puwi nimu.

¹⁸ Imbo palini Pailat yuni aku tepa tembai terimu ulu liko manjikolio yundo ungu enge ningo ru ningo ningei, “Iye imu wendo pupili ungu naa niwi! Yu kolopili meko pungolio, pele kolo wangoko Barabas, ka ulkena peremo iyemu, wendo pupili niwi,” ningi. ¹⁹ Ulke kombu awili Jerusalem imboma oi walite Rom gavman iyema topo, linongano gavman molamili ningolio kano iye Barabas yu peya aku teko ningo tekolio, yuni iye te topa kondorumumunga yu ka ulkena perimu.

²⁰ Pailateni Jisas we pupili nimbelie enondo ungu te altopala nimu ²¹ nalo enoni yundo

ru ningolio ningei, “Da iyemu kolopili unjo polopeyana toko uku taio niwi,” ningi.

²² Aku teko ningi wali yuni enondo altopa wali yupoko tipe waltindipelie nimbei, “Yuni ulu keru ambelemu temona yu tamboya? Yu ulu te tepa naa kenjimo. Yu we ambe telka topo kondomoloya? Nani yu mapu topolio kelko puwi nemboi,” nimu.

²³ Nalo enoni ru ningo ungu enge ningolio ningei, “Da iyemu kolopili unjo polopeyana toko uku towi,” ningi wali enoni enge ningi ungu Pailateni pilipelie ²⁴ kano ungu nimbe panjipe “Aku tepa wendo opili,” nimu, kano wali ²⁵ iye Barabas, oi Juda imboma linongano gavman molamili nimbe iye te torumuna ka ulkena pepili panjiringi kano iye Barabas, wendo lipwe puwi nimbelie, pele enoni Jisas kolopili ningi ungu pilipelie yu toko kondangei nimbe ami iyema tirimu.

Wapu iye talo kinye Jisas peya unjo polopeyana ola toko uku toringi temanemu

²⁶ Jisas meko pungei pungolio, kombu Sairini iye Saimon, yu imbo kombu te mundupe kelepa ulke kombu awili Jerusalem pumbei orumu wali, ami iyemani yu ambolko likolio, Jisinga unjo polopeyamu mendeko yu lombili puwi ningo liko pendekona ola gomo ltenderingi. ²⁷ Imbo awini yu lombili puringi. Ambo mare yu tongeimunga kola teliko puringi. ²⁸ Kano wali Jisasini topele topa aku ambomando nimbei, “Jerusalem amboma, eno na kolombomunga pilkolio kola naa teangei! Eno enono kinye enonga bakuluma

kinye ulu altopa wendo ombalomunga pilkolio kola teaio! ²⁹ Aku tepo niomu, ambe telka nio? Nemboi. Walite eno Jerusalem imboma umbuni timbelo walimu wendo ombalo wali eno kinye enonga bakuluma kinye mindili nonge wali imbomani ningei, ‘Ambo bakulu te naa meko, bakulu ame naa tiko, wangono moromele amboma eno malo,’ ningei. ³⁰ Altoko

Imbomani kelko mulu awili poromomando mai ambu topa lino topili ningo, mai kembomando mai ambu topa lino aku topili ningei,”

(Hos 10:8)

nimu. ³¹ Aku tepa nimbelie pele kamukumu ungu iko te topa enondo nimbei, “Unjo koinjo angimomu peke toromele. Pele unjo kololimu ambe tengeya?” nimu.

³² Iye talo Jisas peya toko uku tongeindo meko puringi. Aku iye talo wapu noringili iye talo.

³³ Kombu Pinyewe Kaungala nilina oringi wali yu kinye wapu noli iye talo kinye unjo polopeya yupokonga ola toko uku toko mondoringi. Wapu noli iye talo te Jisas yunge imbo kindo uku toko, te Jisas yunge koya kindo uku toringi. ³⁴ Kano wali Jisasini nimbei, “Ara, nando i teremele imbomani naa liko manjikolio teremele kani nuni teremelemunga umbuni naa tiko tiye kondowi,” nimu. Ami iyemani yunge wale pakolima oi yu unjona toko uku naa tokolio kulko ltingima moke teamili ningo eno te te ningo lingeimunga kat mele teko wale pakolima ltingi.

³⁵ We imboma enoni yu teringi mele kanoko we angilingi nalo enonga awilimani yundo ungu taka tondoko ningei, “Yu imboma lipe

tapondolimu kani kinye yu yunu lipe tapon-dopili! Yu Goteni lino nokopa kondombalo iye te mundumbo nimu iye Kraist molopa, Goteni Nanga kongono tendepili nimbe kanopa Itimu iyemu molomo lemo, kinye yu yunu lipe tapon-dopili,” ningi.

³⁶ Ami iyema peya yu ungu kondowa Itindiko molkolio no wain kombili teli te nopili tiemili ningolio ³⁷yundo ningei, “Nu Juda imbomanga iye nomi king molonio lemo nu nunu liko tapowi,” ningi.

³⁸ Yu unjona toko uku toringi unjona ola ungu te toko mondiringimu i tepa: IYE IMU JUDA IMBOMANGA IYE NOMI KINGIMU.

³⁹ Wapu noli iye talo unjo polopeyana ola toko uku toko panjiringi iye talonga teni Jisasindo ungu taka tondopalie nimbei, “Goteni lino nokopa kondombalo iye te lipo mundumbo nimbe kanopa Itimu iyemu nu molo nariya? Lipo mundumbo nimu iye Kraist nu lemo, nu kinye ilto kinye lipo tapondambo ningo unjona mainye pamili niwi,” nimu.

⁴⁰ Nalo wapu noli iye talonga teni pilipelie yu iri topalie nimbei, “Ilto umbuni tendeku tiko mele tingemunga Gote pipili naa koltonoya? ⁴¹ Ilto tepo kenjirimumbulumunga mindili paa awili tinge. Nalo iye imupe yu ulu keru te naa terimu,” nimu.

⁴² Aku tepa nimbelle yuni Jisasindo nimbei, “Jisas, nu iye nomi kingimu ongo molkolio wali, na liko manjiwia,” nimu.

⁴³ Jisasini topondopa yundo nimbei, “Nani nundo paimbo nio. Kinye nu na kinye waye

imboma Molko Kondoromele Kombu Pengana pumbo molombolo,” nimu.

Jisas kolorumu

⁴⁴⁻⁴⁵ Jisas unjo polopeyana ola we pepili awi tangoli ena mongo 12 klok terimu wali ena topa kelepa kombu tumbulu topalie, altopa ipupene ena mongo 3 klok kombu kelepa tangorumu. Gote popo toko kaloli ulke tempel Jerusalem tuku angilerimu akuna tukundo Gote molorumu kiripi paa kake telimunga kerepuluna imboma tukundo naa pangei ningo oi waliwali maminye awili teni pipi tiko panjiringi. Akuna kano maminyemu imunana pure lipe alowa terimu. ⁴⁶ Kano wali Jisasini are nimbelle nimbei, “Ara, nanga minimu nu moronona opili nimbo nu tiro,” nimbelle yu nomi ka akupe ltimu.

⁴⁷ Jisas toringi ami iyemanga nokoli iyemuni Jisas ungu te nimbe kolorumu mele pilipe kanopalie yuni Gote kapi nimbelle nimbei, “I iyemu yu paimbo ulu pulu keru te naa tepa, iye tumbi nili te lepamo,” nimu. ⁴⁸ Kano wali yu unjo polopeyana toko uku tonge kanomolo ningo oi liko maku toringi imboma yu terimu ulu kanokolio lupe lupe pungo ungu awini konopu liko munduko kondo kololiko ulkendo puringi. ⁴⁹ Yu oi lombili andoringi iyema kinye kombu Galili amboma yu peya andoringima kinye enoni tulu teko angilko yu toringi kolorumu ulu kanoko angileringi.

Jisas ono teringi temanemu

⁵⁰⁻⁵¹ Jisas kolorumu wali, iye te yunge imbi Josep, yu Juda Imbomanga kaunsil iye awili te, yu

ulu pengama kau tepa iye toya toli te, yu kombu Judia ulke kombu Arimatea iyemu. Yu Goteni omba iye nomi kingimu molopa lino nokombalo walimu opili nimbe nokopa molorumu iye te. Yu Juda imbomanga kaunsil iye te paimbo molorumu nalo kano kaunsil iyemani Jisas kolopili ningi wali yuni ee naa nimbelie we molorumu. ⁵² Aku iyemuni Rom gavman iye awili Pailat molorumuna pumbelie Jisasinga onomu liemboya nimbe konge terimu. ⁵³ Pailateni manda nimu wali Josep pumbe Jisasinga onomu unjona mainye lipe, maminye koinjo teni lipe onomu kulupi topalie, ono kombuna kou anga tenga mepa pumbe tuku noirimu. Aku kou angana imbo te oi ono naa telina, yu pumbe ono terimu. ⁵⁴ Jisas ono terimu walimu, Juda imbomani Otili Koro Mololi Sabat waimu ombalo ningo melema tumbi tiko noirimele walimu.

⁵⁵ Oi Jisas kinye kombu Galili munduko kelko Jerusalem oringi amboma ulke kombu Arimatea iye Josep Jisasinga onomu mepa purumu wali yuni Jisas ono terimu kou angamu kanoko akuna tuku onomu noirimu mele neme neme ningo kanoringi. ⁵⁶ Kanoko pora tikolio yando ongo enonga ulkendo pungolio, yunge onona kopongo welema kinye mele lupe mune tolima kinye kandandamili ningo tumbi tiko noiringi. Nalo aku teko pora tikolio sabat walimu wendo orumuna Gotenga ungu manemuni Sabat wali kinye koro molangei nimu mele pilko likolio mele tumbirumbi tiko noiringi melema ono kombuna naa meko pungolio we noiko koro moloringi.

24

Amboma Jisasinga ono kombuna pungolio pilko kanoringi mele lombili andolima ningo tiringi temanemu

¹ Sabat wali pora nimu kinye Juda Imbomanga kongono wali kiyendo kinye, paa kombu muni kinye oi amboma kopongo mune toli oi tumbi tiko noiringima liko Jisas ono tiringi kombuna meli puringi. ² Ono kombu kou anga kerepulu pipi tiringi koumu perele marele pumbe welekondo lerimuna kanokolio, ³ tuku puringi nalo akuna Iye Awili Jisasinga onomu oi lerimuna naa kanoringi. ⁴ Kano wali onomu ambe temonje ningo konopu liko munduko moloringi wali iye talo kariapa tepalie pa tepa wendo oromo kano mele teli wale pakoli pakoringili iye talo eno moloringina angilingili. ⁵ Kanokolio amboma pungu pungu ningo tamalu peringi nalo iye taloni enondo ningili, “Koinjo moromo iyemu ya ono kombuna ambe telka kororomeleya? ⁶ Yu ya naa ltemo. Makilipe koinjo molopa wendo pumo. Yu oi eno kinye Kombu Galili molopa nimu kano mele liko manjeio! Yuni nimbei, ⁷ Juda Imbomanga iye awilimani Iyemunga Malo liko talape lupe imbo ulu pulu keru telima tinge, enoni yu unjo polopeyana kolopili toko uku tongena kolopalie, wali yupoko tipemunga makilipe koinjo molombalo nimu kanomu,” ningili. ⁸ Kano wali Jisasini oi aku nimu mele ambomani altoko konopu liko manjiringi.

⁹ Ono kombu kou angamu munduko kelko yando ongolio, ki tipi kanoli 11 kinye Jisas lombili andoli peya moloringima waye enondo kanoko

pilingi uluma temane toko tiringi. ¹⁰ Ulke kombu Makdala ambo Maria, ambo Joana, Jems anumu Maria, eno peya puringi amboma, kano ambomani aku temanemu Jisasini oi nanga kongono tepaio nimbe lipe mundurumu iye aposel nilimando toko tiringi. ¹¹ Nalo ambomani ningi ungumu we ungu mare nimele konopu lekolio kolo toromele konopu leringi. ¹² Aku konopu leringi nalo Pita ola angilipe ono kombu kou angana lkipe pumbelie, tapa lepa kanopa Jisas onomu kulupi toringi maminyema kau lerimu ulu kanopalie konopu awini lipe mundupe i ambe tepa ulure temonje konopu lepalie yando orumu.

Ulke kombu Emeus aulkena ulu te wendo orumu temanemu

¹³ Jisas makilipe koinjo molorumu aku walimunga yu lombili andoringimanga imbo talo ulke kombu Emeus pungili puringili. Aku ulke kombumu kinye ulke kombu awili Jerusalem kinye aulkemu alaye tule tepa mele, 11 kilomita mele. ¹⁴ Eloni Jisas kolumumundo nendo yando ungu nilko puringili. ¹⁵ Aulkena aku ulumando ungu nilko pungo moloringili wali Jisas yunu elo puringilina omba elo kinye kopu tepa purumu, ¹⁶ nalo Jisas yu we iye lupere oromo konopu leangili nimbelie terimu eloni yu naa kanoko imbi tiringili.

¹⁷ Yuni elondo waltindipelie nimbei, “Elo ulu ambelemundo ungu nilko purumbeleya?” nimu.

Elo Jisas toringi kolumumunga konopu topili we angilingili. ¹⁸ Tenga imbi Kliopas, akumuni yundo waltindipelie nimbei, “Jerusalem

tukundo bolkena ulu wendo orumuma nu naa kanorunuya? Imbo awini akuna ongo maku tokolio kanoringi nalo nu peya naa molko kanoringi. Tenga lupe molkolio ponenge orono lepamo,” nimu.

¹⁹ Orumu iyemuni, “Ambele ulumaya?” nimu.

Eloni ningili, “Ulke kombu Nasaret iye Jisasinga ulu kanoma. Jisas yu Gotenga iye profet te molopalie Gote kinye lino maina imboma kinye kanopo molamili ungu enge nilima nimbe ulu enge nilima terimu. ²⁰ Kano wali linonga ningo Gote popo tondoli iye awilima kinye lino nokoromele iye awilima kinye Yu kot pilko kolopili ningo tangei ningo Rom gavman iyema anjo tiringi wali enoni yu kolopili ningo unjo polopeyana toko uku toringi. ²¹ Yu Goteni lipe mundurumu, yuni Israel imboma tepa limbelo nimbo pilipo konopu tipo molorumulu nalo yu toringi. Bolkena tonge kinye, wali yupoko tipe kinye omba purumona yu ono kombuna we ltemo. ²²⁻²³ Kinye ulu te lupe wendo omo. Yu lombili andorumulumanga ambo pokoreni kinye ongo ninge ungu pilipolio mini ltemolo. Kinye paa ipu leli oi aku amboma yu ono teringi kou angana pungo kanonge nalo yu ono kombuna naa lemo. Eno ongo linondo ningei, ‘Mulu kombuna ensel talo kanomolo, eloni Yu koinjo moromo,’ ningele ningi. ²⁴ Kano wali lino peya molomolo iye mareni kou angana pungolio ambomani ninge mele kanonge, nalo yu naa kanonge,” ningili.

²⁵ Aku teko ningili wali elo lombili akilio lepa orumu iyemuni elondo nimbei, “Elo keke lepo torombe. Oi Gotenga iye profetemani yundo

ningi bukumunga moromo mele mongoni kanoko komuni pilkolio konopuna panjiko andolembal-
anje Jisas kinye bolkena teringi mele kinye yuni teremo mele kinye paa lepamo ningo ipuki tilim-
bala. ²⁶ Iye profetemani Goteni eno nokopa kondombalo iye te mundumbo nimu iye Kraist mainye ombalie, aku nimbele iyemu bolkena mindili norumu mele mindili nomba mulu kombuna iye nomi awili pumbe molombalo mele oi ningo naa tiringiya? Kinye oi ningo tiringi mele yu aku temo,” nimu. ²⁷ Aku tepa nimbelie Mosesini Jisas yu yunu tembalo mele oi nimu mele pulu mondopa nimbe tipe yandopa yandopa iye profetemani yu tembalo mele oi ningi Gotenga ungu bukumuni nimo mele nimbe tilipe iye talo kinye aulkena purumu.

²⁸ Iye talo puringili ulke kombumu nondoko wendo oringi wali Jisas we tumbi tipe tenga lupe pumbei terimu. ²⁹ Nalo eloni ningili, “Molo, ena pepumbe ipu nondopa lembai teremo kani yando peamili owi,” ningili wali yu elo kinye pumbe molorumu.

³⁰ Elo peya kere nongo moloringi wali yuni bret kaloli te lipe Gote paa tereno nimbe, ambolopa pike lepa elo tirimu. ³¹ Aku ulu terimu wali elo yu kanoko imbi tiringili kano wali tepa nema ltimuna altoko naa kanoringili. ³² Kano wali elo nendo yando ningili, “Aulkena ilto kinye omba ungu nimbe Gotenga ungu bukumuni nimo mele ungu pulumu nimbe tilipe omo wali ilto konopu makilipe tonore temona ombolo kanomu,” ningili.

³³ Kano wali elo ola angilko kelko tumbi tiko

Jerusalem yando ongo, lombili andoli iye 11 kinye eno peya maku toko moloringi imbo lupema kinye moloringina puringili. ³⁴ Tuku puringili wali enoni elondo ningei, “Awilimu paimbo makilipe koinjo moromu ltemo. Yu yunu Saimon moromona pumbe lipe ondomo,” ningi. ³⁵ Kano wali iye taloni aulkena puringili kinye iye te omba nimu mele kape kano iyemuni bret kaloli te ambolopa pike lepa terimu wali kanoko yu Jisas ningo kanoringili mele kape enondo temane toko tiringili.

Jisas makilipe koinjo molopalie lombili andolima moloringina orumu temanemu

³⁶ Jisas lombili andoli imbomani Jisas yu makilipe koinjo molorumu kanoringimundo ungu ningo molangei Jisas yu omba eno moloringina angilipelie “Konopu ame topili molaio,” nimu.

³⁷ Eno imbo kololi tenga minimu kandomolo konopu lekolio mini lteringi. ³⁸ Yuni enondo nimbei, “Mini lteko konopu talo panjiko ambe telka moromeleya? ³⁹ Nanga ki talo kinye kimboma kanoko na i ombo angio kani kanaio! Ambolko pileio. Minimupe, kangi kape ombele kape naa angimona naa ambolko pilino,” nimu.

⁴⁰ Aku tepa nimbelie yunge kimbo ki pirimu toringima eno lipe ondorumu. ⁴¹ Kano wali eno yu kanokolio nondoko tono kolko paa konopu liko munduringi nalo paimbonje molo mele ambele te kandomolonje ningo konopu talo panjiko we moloringi wali yuni eno waltindipelie nimbei, “Langi te ltemoya? Namboi tieio,” nimu. ⁴² Enoni

yu oma kaloli te liko tiringi, ⁴³ akumu lipé eno kanoko molangei norumu.

⁴⁴ Yuni enondo nimbei, “Na oi naa koloru wali eno kinye molopolio eno ulu wendo ombalo mele nimbo tiru kano ulumu i wendo oromo. Mosesini kinye Gotenga profet iyemani kinye enoni nando ningo buk toringi uluma kinye, Gotenga kunana ningi bukuna moromo kunanama akuma palini nando nimo uluma kinye, kano uluma paimbo wendo omba langi mongo mepili niu kanomu,” nimu.

⁴⁵⁻⁴⁶ Aku tepa nimbelie Gotenga ungu bukuna nimo mele pilko kondangei nimbe yuni ungu pulumu eno nimbe tipelie nimbei, “Bukuna toringi moromo mele i tepa: Goteni eno nokopa kondombalo iye te lipo mundumbo nimbe kanopa ltimu iye Kraist nili kano iyemu mindili nomba kolopalie wali yupoko tipemunga ono kombuna makilipe koinjo molombalo. ⁴⁷ Aku ulu tembalo wali kano iye Kraist yunge talape imbomani yunge engemuni imboma ulu pulu keru tengema pilko keru pilko konopu topele tonge mele kinye, ulu pulu keru tengema Goteni tiye kolopa altopa naa pilipe umbuni naa timbelo mele kinye, ningo tingendo Israel imbomanga ulke kombu awili Jerusalem pulu mondoko kombumanga pali pungolio ningo tilko andonge. ⁴⁸ Na kinye wendo orumu ulu kandomelema pali imbomando anjo ningo tipeio. ⁴⁹ Goteni timbo nimbe mi lerimu Mini Kake Telimu nani olando pumbolio lipo mundumbo kani aku Mini Kake Teli enge nilimu yu mulu kombuna mainye omba eno enge tipe molombalo kani oi tenga lupe naa pungo,

Jerusalem tuku we nokoko molaio,” nimu.

Jisas mulu kombuna olando purumu ungumu

⁵⁰ Jisas yu lombili andoringi imboma ulke kombu Betani lerimuna nondopa mepa pumbelie, ki talo ola mundupe eno mane ungu panjembo nimbe Goteni eno nokopa kondopili nimu. ⁵¹ Aku tepa molopili eno mundupe kelepa mulu kombuna ola purumu. ⁵² Kano wali eno yu kapi ningo imbi ola ltindikolio tono kololiko kelko Jerusalemando yando oringi. ⁵³ Akuna pungolio Gote popo toko kaloli ulke tempelena takiraki molko, Goteni terimumunga paa tereno ningo yu kapi ninge yunge imbi ola ltindiringi.

clxxx

UNGU TUKUMEMU
The New Testament in the Imbo Ungu Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Imbo Ungu long Niugini
copyright © 1997 The Bible League

Language: Imbo Ungu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

8e236e4f-bf7f-5fe1-a0ea-4f115d5cbf7e